

Jelen tervezet kizárólag a szerzők véleményét tükrözi, amely nem tekinthető sem az NGM, sem a Kormány hivatalos álláspontjának

A MAGYAR IPAR LEHETŐSÉGEI ÉS KIHÍVÁSAI A XXI. SZÁZADBAN

ÁROP 1.1.19-2012-2012-0011

Hatásvizsgálatok és stratégiák készítése az NGM kompetenciájába tartozó szakpolitikai területeken

Iparpolitika

Készítette: Frigyesi Veronika dr., Hadra Edina, Hidvégi Róbert, Ipolyvölgyi Tünde, Király Erzsébet, Papp Tamás Balázs, Simon-Bajnóczi Johanna, Szigethy Kata, TörökTímea

2014. április

Tartalom

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	3
Élelmiszeripar.....	5
Építő- és építőanyag ipar	5
Vegyipar	5
Elektronika.....	5
Autó- és Járműipar.....	6
Orvosi eszközök gyártása	6
Gyógyszeripar	7
Gépipar	7
I. ÉLELMISZERIPAR.....	8
Az ágazat jelenlegi helyzete és SWOT elemzése.....	8
Élelmiszeripari exportpiacaink.....	10
Rövid- és középtávú célkitűzések és javaslatok az ágazat fejlesztésére	12
II. ÉPÍTŐ-ÉS ÉPÍTŐANYAGIPAR.....	16
Az ágazat jelenlegi helyzete és SWOT elemzése.....	16
Építőanyag-ipari exportpiacaink.....	18
Rövid- és középtávú célkitűzések és javaslatok az ágazat fejlesztésére	20
III. VEGYIPAR.....	23
Az ágazat jelenlegi helyzete és SWOT elemzése.....	23
Vegyipari exportpiacaink.....	27
Rövid- és középtávú célkitűzések és javaslatok az ágazat fejlesztésére	30
IV. ELEKTRONIKA.....	34
Az ágazat jelenlegi helyzete és SWOT elemzése.....	34
Az elektronikai és híradástechnikai iparág exportpiacai	36
Rövid- és középtávú célkitűzések és javaslatok az ágazat fejlesztésére	39
V. AUTÓ- és JÁRMŰIPAR	44
Az ágazat helyzete és SWOT elemzése	44
Gépjárműipari exportpiacaink.....	47
Rövid- és középtávú célkitűzések és beavatkozási javaslatok az ágazat fejlesztésére	50
VI. ORVOSI ESZKÖZÖK GYÁRTÁSA	54
Az ágazat helyzete és SWOT elemzése	54
Az orvosi eszközök exportpiacai.....	57
Rövid- és középtávú célkitűzések és beavatkozási javaslatok az ágazat fejlesztésére	61
VII. GYÓGYSZERIPAR.....	65
Az ágazat helyzete és SWOT elemzése	65
Gyógyszeripari exportpiacaink	68
Rövid- és középtávú célkitűzések és beavatkozási javaslatok az ágazat fejlesztésére	71
VIII. GÉPIPAR.....	74
Az ágazat helyzete és SWOT elemzése	74
Gépipari exportpiacaink.....	76
Rövid- és középtávú célkitűzések és beavatkozási javaslatok az ágazat fejlesztésére	79

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Jelen elemzés tíz kiemelt jelentőségű hazai ipari ágazat aktuális helyzetét és lehetőségeit kívánja bemutatni, összegezni. A rövid történeti kitekintés és az egyes ágazatok fontosabb statisztikai mutatóinak áttekintése mellett sor kerül valamennyi terület SWOT-analízisének, vagyis az erősségek, gyengeségek, lehetőségek és veszélyek térképének megalkotására. Tekintettel arra, hogy a magyar gazdaság méretét tekintve kisebb és rendkívül nyitott, az egyes ágazatokhoz rövid külpiaci kitekintés tartozik. Az egyes fejezetek zárásaként megfogalmazásra kerülnek a lehetséges kitörési pontok, jövőbeni fejlesztési irányok, melyeknél külön hangsúlyt fektet az anyag a 2014-2020 közötti, Európai Unió források nyújtotta lehetőségekkel való összhang megteremtésére.

Ágazat	GDP részarány (%)	Foglalk. száma (fő)	Export- orientáltság (nettó exp. árbevétel/ teljes nettó árbevétel (%))	Vállalkozás-méret (kkv arány[2])	Tulajdonosi szerkezet (hazai-külföldi arány)
Élelmiszeripar	2,2	126 731	26,3	kkv dominancia	közel azonos, magyar vállalatok súlya nő
Építő- és építőanyagipar	3,81	169 300	11,8	kkv dominancia	magyar dominancia
Vegyipar	2,23	54 102	59,1	nagyvállalati dominancia	külföldi dominancia
Elektronikai ipar	<1,85 [1]	36 731	92,7	nagyvállalati dominancia	külföldi dominancia
Járműipar	4,11	64 028	90,3	nagyvállalati dominancia	külföldi dominancia
Orvosi eszközök gyártása	<1,85 [1]	9 538	49	kkv dominancia	magyar dominancia
Gyógyszeripar	1,61	24 367	74,9	nagyvállalati dominancia	külföldi dominancia
Gépipar	4,33	71 623	81,9	nagyvállalati dominancia	külföldi dominancia

[1] A KSH adatbázisában a GDP termelésére vonatkozó éves adatok esetében az ágazati bontásban szereplő adatok kibocsátásra és bruttó hozzáadott értékre vonatkoznak. A bruttó hozzáadott érték nem foglalja magában a GDP azon részét, amely az ágazatokra vagy szektorokra fel nem osztható termékadók és -támogatások egyenlegét tartalmazza. A KSH adatbázisában az elektronikai ipar és az orvosi eszközgyártás együtt szerepel a „Számítógép, elektronikai, optikai termék gyártása” csoportban, amelynek együttes részaránya 1,85%.

[2] Értékelés teljesítménymutatók és foglalkoztatott létszám alapján (a vállalkozások számát tekintve a KKV-k részesedése a gyógyszeripar kivételével az összes ágazatban meghaladja a 90 százalékot, gyógyszeriparban is magas, 80 százalékot tesz ki).

Az elemzésnek nem célja az egyes ágazatok aprólékos feltárása, nem törekszik továbbá a kitörési pontok részletes megtervezésére sem – ez meg is haladja egy több ágazatra kiterjedő fehér könyv műfaját. Az ágazati szereplőkkel folytatott interjúkon és a mindenki számára hozzáférhető statisztikai adatbázisokon alapuló munka azonban megteremti annak lehetőségét, hogy az elkészült anyagból kiindulva később az egyes ipari ágazatoknak egyedi, részletes stratégiája születhessen. A következő időszak szakpolitikai gondolkozása tekintetében alapul szolgálhatnak az ebben tett megállapítások mind a szabályozási környezet, mind a hazai és uniós forrásokon alapuló fejlesztéspolitika alakítása tekintetében.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK

- A hazai iparágak többségéről elmondható, hogy azok kikerültek a recesszióból, ugyanakkor továbbra is vannak ágazatok, melyek sérülékenynek tekinthetők.
- A hazai kkv-szektor a vizsgált nyolcból három iparágban képes meghatározó szerepet játszani, azonban valamennyi ágazat esetében prioritást élvez a belföldi vállalatok erősítése.
- Több iparágnál is látható, hogy a fejlődés következő szakaszában az olcsó szakképzet munkaerő mellett egyre inkább felértékelődik a magasabb hozzáadott értékű tevékenységek, a technológia-intenzív ipar szerepe, ezért elengedhetetlen a kutatás-fejlesztés és az innovációs tevékenység intenzív támogatása.
- Az iparosításnak megfelelő táptalajt nyújt az olcsó és képzett munkaerő, ebből kifolyólag további szükség van a duális szakképzés támogatására és fejlesztésére, valamint a stabil, kiszámítható, vállalkozóbarát gazdasági környezet kialakítására.
- A fejlődést nehezíti a hitelszűke, ezért törekedni kell a rendelkezésre álló hazai és európai uniós forrásokból a kedvezményes, kkv-kat célzó hitel, tőke, garancia eszközök megerősítésére.
- A vizsgált iparágak kivitelének legnagyobb része az Európai Unió tagállamaiba irányul, melyen belül továbbra is meghatározó Németország. A következő időszakban törekedni kell további külpiacok feltérképezésére, valamint növelni kell az export-képes hazai vállalkozások arányát.
- Az Európai Unió 2014-2020-as tervezési időszakában Magyarországra allokált források fókuszált felhasználásával új szerkezetű gazdaság kiépítésére van lehetőség, mely nagyban támogathatja az ország újraiparosítását, versenyképességének javítását. Törekedni kell arra, hogy a rendelkezésre álló fejlesztési pénzek – szemben a 2007-2013-as tapasztalatokkal – jelentős részben a gazdaság fejlesztésére legyenek felhasználhatóak.

AZ EGYES IPARÁGAKRA VONATKOZÓ LEGFONTOSABB MEGÁLLAPÍTÁSOK

Élelmiszeripar

A hazai mezőgazdaság kiváló természeti adottságaival, szaktudásával, legkevesebb 15 millió ember biztonságos ellátásához elegendő mennyiségű élelmiszert képes megtermelni. Az élelmiszeripar vásárolja fel a magyar mezőgazdaság árutermelésének közel 70 százalékát, s ezzel alapvetően befolyásolja a mezőgazdaság, a magyar vidék fejlődését. Az ágazat bővítésével, fejlesztésével, a hazai és az exportpiacokban rejlő lehetőségek kihasználásával, termékeink megfelelő piaci pozicionálásával nemzetgazdasági teljesítményünk, általa a hazai vállalkozások, köztük a mikro-, kis- és középvállalkozások helyzete, valamint a foglalkoztatás jelentősen növelhető.

Építő- és építőanyag ipar

Az egyik legnagyobb foglalkoztató, élőmunka igénye széleskörűen, a képzetlen munkaerőtől a legkvalifikáltabb munkavállalókig sokaknak kínál munkalehetőséget. A magyar kormány válságkezelésének és az uniós forrásokból finanszírozott beruházásoknak köszönhető, hogy az elmúlt két évben lassú ütemű felívelésről beszélhetünk az iparág vonatkozásában, ugyanakkor sérülékenysége miatt további támogatásra szorul. Az EU-s munkavállalók több mint 10 százaléka az építőiparban dolgozik, az Európai Bizottság stratégiát javasol az ágazat fellendítésére.

Vegyipar

A hazai vegyipar a rendszerváltás óta komoly erőfeszítéseket tett - versenyképessége megőrzése mellett - a múltból örökölt környezetvédelmi problémák felszámolására, valamint jelentős strukturális és technológiai változásokon ment keresztül. Erőssége, hogy exportorientáltsága meghaladja az ipari átlagot. Az ágazatot is mélyen érintette a válság, ugyanakkor 2010-re már volumenben is lényegében elérte a válság előtti termelési szintet. Vegyiparunk nyersanyag és energia tekintetében erőteljesen importfüggő, az energiához való hozzáférés, illetve az energiaár nagyban befolyásolja a jövedelmezőségét.

Elektronika

Teljesítményében hazánk földrajzi elhelyezkedése, a jó infrastruktúra, valamint a kimagasló szellemi tőke és tapasztalat mind komoly jelentőséggel bírnak. Az elektronikai ipar hozzájárulása a hazai GDP-hez az utóbbi 5-6 évben 5 százalék feletti volt, szinte azonos a járműiparával, és meghaladta a mezőgazdaság és vagy akár a turizmus részesedését – Korea, Finnország és Japán után Magyarországon a legnagyobb az elektronikai ipar hozzájárulása a nemzeti ipari hozzáadott értékhez. A közép-kelet-európai régió legnagyobb elektronikai gyártóiparával hazánk rendelkezik. A szektor

kifejezetten exportorientált, komparatív előnye, hogy viszonylagosan alacsony költséggel világszínvonalú termékek előállítására képes. A nagy importhányadon alapuló termelésnek több mint 90 százaléka kerül exportra. Exportpartnereink között elsősorban Németország, az Egyesült Királyság, Franciaország, illetve a Közép-Kelet Európai régióból Szlovákia, melyekbe kivitelünk több mint 40 százaléka irányul.

Autó- és Járműipar

Az autó és járműipar nemzetgazdasági szempontból a magyar gazdaság egyik legfontosabb ágazata, 2012 végére a teljes bruttó hazai össztermék közel 10 százalékát, az exportnak pedig nagyságrendileg egy negyedét adta. Magyarországon a munkaerőpiaci statisztikák szerint is a vezető ágazatok közé tartozik, a közvetlenül és közvetve foglalkoztatottak létszáma meghaladja a 100 ezer főt. A régió költség- és versenyelőnye Európán belül elsősorban az olcsó, rugalmasan foglalkoztatható, motivált és hatékony munkaerőből és a fő piacok gyors és olcsó elérésének lehetőségéből fakad. Számos multinacionális cég nemcsak gyártási, hanem K+F tevékenységét is hazánkba szervezte ki. Magyarország járműgyártásból származó exportjának legnagyobb része, a teljes kivitel 85 százaléka az Európai Unió tagállamaiba irányul, melyek közül több mint 50 százalékos részesedéssel jelentősen kiemelkedik Németország. Az ágazat egyértelműen hazánk jövőbeni gazdasági fejlődésének egyik kitörési pontja lehet. E cél elérése érdekében azonban mindent meg kell tenni, hogy a termelési láncba minél több hazai kis- és középvállalat tudjon bekapcsolódni. Kialakultak olyan folyamatosan fejlődő járműipari központok (Győr, Kecskemét, Szentgotthárd-Szombathely-Zalaegerszeg, Kecskemét, Miskolc-Salgótarján, Budapest-Esztergom, Veszprém), melyek kiemelt támogatására szükséges koncentrálni a 2014-2020-as tervezési időszakban.

Orvosi eszközök gyártása

Magyarország jelentős tradíciókkal rendelkezik az orvosi eszközök gyártása területén. Hazánk gazdaságának kicsi, ugyanakkor hatékony, dinamikus és nagy részben hazai tulajdonú iparágáról van szó. Több, az ágazathoz tartozó vállalat innováció tekintetében a világ élvonalába tartozik. A hazai kkv-szektorban az orvosi eszköz- és műszergyártás a legversenyképesebb ágazatok egyike, ahol a versenyképesség záloga a humán erőforrás minősége. Az ágazat erősségei közé tartozik a magas színvonalú oktatás, a speciális szaktudású szakembergárda, a széles multinacionális gyártástechnológiai bázis, a kkv-k számára is elérhető európai uniós K+F források, valamint az előnyös földrajzi pozíció. A vegyipar napjainkban egyértelműen a külpiacok felé tekint, az export aránya a termelésen belül megközelíti a nemzetgazdaságilag kiemelt, exportvezérelt ágazatokét (járműipar, elektronika-híradástechnika). Az hazai ágazatfejlesztés célja, hogy európai mértékben is kiemelkedő, magas szinten állandósult növekedést mutató, minőségorientált, aktív hazai K+F+I tevékenységet folytató, nagy jövedelemtermelő képességű orvosi eszközgyártás legyen.

Gyógyszeripar

A hazai gyógyszeripar tradicionálisan jelentős értéket képviselő ágazat, Magyarország egyik legismertebb védjegye, mely a válság ellenére is növelni tudta beruházásait, exportját és a foglalkoztatottak számát. Legjelentősebb erőssége, hogy innovációs képességének köszönhetően, a gyógyszeripari vállalatok folyamatosan beruházásokat hajtanak végre. A gyógyszeripar mintegy 17 ezer főt foglalkoztat. Bár alacsony élőmunka hányaddal dolgozó iparág, a kiemelt hazai jelenlét miatt mégis összességében nagy számban foglalkoztat képzett munkaerőt. A gyógyszergyártás egyik legnagyobb kihívása a költséghatékonyság biztosítása, mivel egyre nagyobb figyelem terelődik az ázsiai országokra, amelyekben fele-harmad költségszint biztosítása mellett folytatható a gyártás.

Gépipar

A nagy hagyományokkal rendelkező gépipar a hazai nettó árbevétel mintegy felét és az ipari export háromnegyed részét adta az elmúlt években és egyben az összes magyarországi export felét. Az elmúlt pár évben a piac letisztult, a gépgyártói palettát a megmaradt magyar tulajdonú kkv-k, külföldi befektetők és néhány új piaci belépő tölti ki. A termelés döntő része exportra kerül, ezért a külpiacon lehetőségek meghatározóak. A gépipar árbevételeinek 90 százaléka exportból származik, a multinacionális vállalatok részesedése ezen belül 70 százalék.

Az ÁROP 1.1.19. könnyített elbírálású pályázati felhívás célja, hogy elősegítse a stratégiai tervezésre és a hatásvizsgálatok elvégzésére vonatkozó új jogi környezet (38/2012 (III. 12.) Korm. határozat, 1024/2011 KIM rendelet) gyakorlati alkalmazását, amely egységes keretbe foglalta a kormányzati stratégiai irányítási feladatokat. A pályázat keretében ezért hatásvizsgálatok és stratégiai tervdokumentumok kidolgozására nyílt lehetőség.

Az NGM 2012 októberében nyújtotta be pályázatát „Hatásvizsgálatok és Stratégiák készítése az NGM kompetenciájába tartozó szakpolitikai területeken” címmel, amelyet az irányító hatóság támogatásra érdemesnek talált, a Támogatói Okirat 2013. február 23-án kiállításra került.

A projekt keretében elkészített fehér könyv a nemzetgazdasági szempontokból kiemelkedően fontos ágazatok hosszú távú, fenntartható stratégiáját kívánja megalapozni. A dokumentum a 2013 első félévében elérhető statisztikai adatokra és releváns információkra támaszkodva tartalmazza a jelentősebb iparágak helyzetelemzését, valamint az ágazati szereplőkkel lefolytatott konzultációk során elhangzott javaslatokat. A javaslatok értékelését követően, azokat összeegyeztetve a kormányzati célokkal, eszközökkel és lehetőségekkel, beavatkozási opciókat, valamint szakmai javaslatokat fogalmaz meg, amelyek alapjául szolgálhatnak a későbbi, egyes szakterületekre vonatkozó iparfejlesztési stratégiának.

I. ÉLELMISZERIPAR

Az ágazat jelenlegi helyzete és SWOT elemzése

Az élelmiszer-feldolgozás globális stratégiai jelentősége, a világméretű élelmiszerigény ugrásszerű növekedése és az élelmiszer előállítás ezzel szemben álló területi korlátai miatt, egyre nyilvánvalóbb. Az elmúlt évtizedek élelmiszer-túltermelése után egyre súlyosabb társadalmi-politikai kérdés az élelmiszerellátás biztonsága. Egyes országok számára az importfüggés problémáját a pénzügyi válság tovább súlyosbította.

A mezőgazdasági termelés, illetve számos egyéb beszállító, szolgáltató, valamint kapcsolódó tevékenység, ágazat megrendelői pozícióján keresztül az élelmiszeripar a nemzetgazdaság egészének működése miatt is kiemelt jelentőségű ágazat.

A hazai élelmiszeripar az ország adottságaira tekintettel 100-150 éves múltra tekint vissza és mindenkor jelentős szegmense volt a magyar gazdaságnak. A magyar GDP mintegy 2 százalékát, az ipari termelés 12 százalékát adja, a feldolgozó iparon belül a gépipar után a második legnagyobb alágazat. A foglalkoztatottak száma jelentős, megközelítőleg 100 ezer fő dolgozik közvetlenül az élelmiszeriparban, bár az iparág közvetett módon több százezer munkahelyért felel, a logisztikára, a növénytermesztésre és az állattenyésztésre gyakorolt hatásán keresztül.

A nemzetgazdaságban játszott fontos szerepét támasztja alá, hogy a hazai mezőgazdaság kiváló természeti adottságaival, szaktudásával, legkevesebb 15 millió ember biztonságos ellátásához elegendő mennyiségű élelmiszert képes megtermelni. Az iparág gazdasági, társadalmi jelentőségét az adja, hogy az élelmiszeripar vásárolja meg a magyar mezőgazdaság árutermelésének közel 70 százalékát – a termelésre használt 4,5 millió hektár szántó hozamának, a megtermelt 20-25 millió tonna szántóföldi növénynek és zöldségfélének, az 1,98 millió egyedre számlálható szarvasmarha-állomány hús-, és tejhozamának, a csaknem 220 ezer kocasertés szaporulatának meghatározó részét – és ezzel alapvetően befolyásolja a mezőgazdaság, a magyar vidék fejlődését.

SWOT elemzés

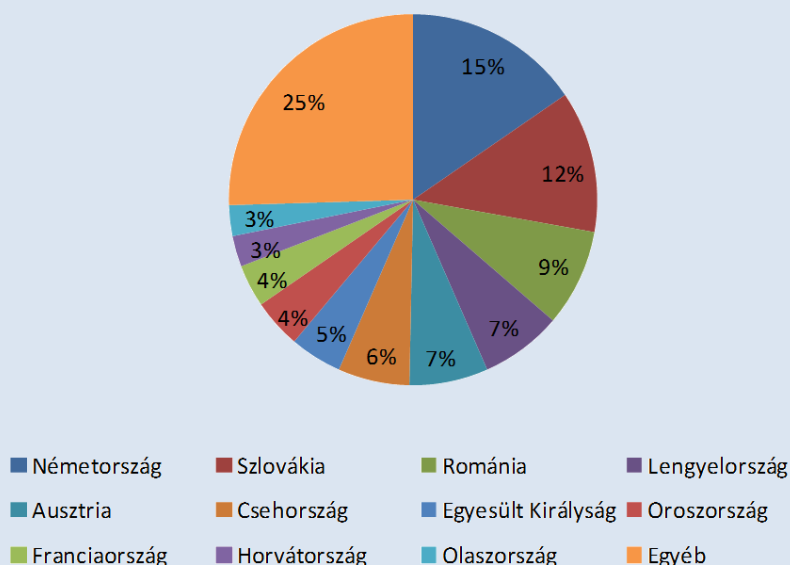
Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none">• Kedvező agro-ökológiai adottságok.• Kiterjedt mezőgazdasági területek, nagy és többletermelést lehetővé tevő nyersanyagbázis, kiaknázatlan agrárpotenciál.• Sokrétű, széles spektrumú termékszerkezetet lehetővé tevő termelési adottságok.• Agrártermelési és élelmiszer-feldolgozási hagyományok.• Jó minőségű biológiai alapok, génbankok, fajtaválaszték.• Pozitív külkereskedelmi egyenleggel rendelkező mezőgazdaság, mezőgazdasági- és élelmiszer exportképesség.• Hagyományos nemzeti élelmiszerek és konyha, speciális ízvilág.• Hungarikum termékek.• Kiépült élelmiszerbiztonsági, állat- és növény-egészségügyi intézményrendszer, szakemberek.• Szakmai közép- és felsőfokú oktatási intézmények, szakmai és kutató intézetek.• Hagyományos létező és elvesztett piacokon jó arculat.	<ul style="list-style-type: none">• Csökken az exportált agrár- és élelmiszeripari termékek hozzáadott értéke, elavult termékszerkezet.• Az élelmiszeripar belföldi értékesítése csökkent, import alapanyagok és élelmiszerek jelentek meg.• Helyi termelés, feldolgozás, értékesítés alacsony szintű.• Az élelmiszergazdaság szereplői közötti horizontális és vertikális együttműködések, rendszerek hiánya.• Duális szerkezet az élelmiszer-feldolgozásban és kereskedelemben.• A mezőgazdasági termelési szerkezet a nagyüzemi kultúrák és a tömegtermelés irányába tolódott el; állattenyésztés visszaszorult.• Alacsonyfokú diverzifikáció.• Szürke és feketegazdaság jelenléte.
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none">• Az uniós gazdaságfejlesztési források 2014-2020-ban.• A növekvő globális élelmiszerszükséglet kedvező piaci feltételeket teremt a magyar élelmiszer termékek számára.• Új földrajzi piacok felé terjeszkedés.• Az ország GMO mentessége piaci versenyelőny.• Növekvő társadalmi igény, kereslet mutatkozik a jó minőségű hazai és helyi termékek, illetve a biotermékek iránt.• Az egészség- és környezettudatosság, tudatos vásárlás, táplálkozás igénye, biztonságos, egészséges élelmiszerek iránti igény nő.	<ul style="list-style-type: none">• Csökkenő hazai fizetőképes kereslet.• Erősödő importverseny.• Gyenge piacvédelem, nem megfelelő fogyasztóvédelem.• Élelmiszerkereskedelem koncentrációja.• Kiskereskedelmi láncok árleszorító hatása.• Az ágazat megerősödését, fejlődését nem kellően segítő gazdaságsszabályozás, adópolitika.• Hazai alapanyag-termelés problémái nem javulnak, importált alapanyagok.• Élelmiszerbiztonsági kockázatok erősödése.• GMO mentesség elvesztése.

Hazánk erőssége kedvező agro-ökológiai adottságaiban rejlik, kiterjedt mezőgazdasági területekkel és kedvező éghajlati adottságokkal rendelkezünk, mely számtalan növény termelésére és állattenyésztésre teszi képessé az országot. Magyarországon a mezőgazdasági tevékenység nagy múltra tekint vissza, ennek köszönhetően jó minőségű biológiai alapokkal, génbankokkal és fajtaválasztékkal rendelkezik. A gyengeségek részben az ágazat finanszírozási nehézségeiből adódnak: a technológiák elavultak, az ágazat versenyképessége csökkent. A hazai élelmiszeripar gyengesége másrésről a szereplők közötti összefogás hiányának köszönhető. Veszélyt jelenthet, hogy a kereskedelmi láncok között erős árverseny folyik, mely arra kényszeríti a hazai beszállítókat, hogy nyomott áron értékesítsék árujukat. További probléma, hogy a külföldi tulajdonú hálózatok sok esetben az anyavállalattól szerzik be termékeiket, így a hazai termelők helyett a külföldit részesítik előnyben. Lehetőséget jelentenek az élelmiszeripari stratégia megvalósításához rendelkezésre álló uniós agrár- és vidékfejlesztési valamint gazdaságfejlesztési források a 2014-2020-as időszakban. A finanszírozási nehézségek enyhítésével hazánk ki tudja használni a kedvező agro-ökológiai adottságaiban rejlő előnyöket, és a magasabb hozzáadott értékű termékek előállításával exportlehetőségeink megnőnek. A biotermékek iránti növekvő kereslet is lehetőség lehet a magyar élelmiszeripar számára.

Élelmiszeripari exportpiacaink

Élelmiszeripari termékeink exportja 2011-ben 673 milliárd forintot tett ki, melynek legnagyobb része, nagyságrendileg 15 százaléka Németországba érkezett. Németországot kismértékben lemaradva Szlovákia követi 12 százalékkal, mely után rendre Románia, Lengyelország, Ausztria, majd Csehország foglal helyet a rangsorban. Élelmiszeripari termékeinknek tehát közel felét a szomszédos országokba exportáljuk. Fontos célszágaink ezen kívül az Egyesült Királyság, Oroszország, Franciaország, Horvátország és Olaszország is. Kivitelünk több mint 75 százaléka a fent felsorolt országba érkezik, így ezen országok élelmiszeripari kibocsátásának, valamint az élelmiszeripari termékek kiskereskedelmi forgalmának elemzése kiemelt fontossággal bír.

1. ábra Élelmiszeripari export célországok 2011

Forrás: Eurostat

A régió országainak élelmiszeripari kibocsátását vizsgálva elmondható, hogy míg Lengyelországban és Szlovákiában 2002 és 2010 között dinamikus bővülés ment végbe, addig Csehországot a vizsgált időszakban a stagnálás, Magyarországot pedig az enyhe visszaesés jellemezte. Lengyelország 2002-ben a 2005. évi kibocsátás 65 százalékát érte el, amely a 2004-es Európai Unió csatlakozásával hatalmas emelkedésnek indult, majd a bővülés üteme bár kismértékben visszaesett, 2010-ben a 2005. évi kibocsátás 136 százalékával bírt. Szlovákiában hasonló tendencia rajzolódott ki, 2002-ben a 2005. évi kibocsátás 65 százalékával rendelkezett, majd 2003-tól az ágazat dinamikus emelkedésnek indult, amely az elmúlt 6 év tekintetében töretlennek mondható. Jelenleg északi szomszédunk élelmiszeripari kibocsátása a 2005. évi szint 144 százalékán tartózkodik. Csehország élelmiszeripari kibocsátása 2002-ben a 2005. évi szint 92 százalékán állt, majd a 2004-es csatlakozást követően meredek emelkedésbe kezdett, ám 2006-ban ez a tendencia megtört, amelyet az azóta tartó stagnálás időszaka követett. Magyarország az egyetlen a Visegrádi országok közül, melynek élelmiszeripari kibocsátása 2002 óta folyamatosan csökken, a vizsgált időszak elején a 2005. évi szint 113 százalékán állt, jelenleg pedig a 88 százalékával rendelkezik. (Romániára vonatkozó adatok az Eurostat adatbázisában nem álltak rendelkezésre.)

Az élelmiszeripari termékek kiskereskedelmi forgalmát tekintve kismértékben eltérő tendencia rajzolódik ki. 2002 és 2010 között Csehországban és Lengyelországban kisebb mértékben emelkedett az iparág termékeinek kiskereskedelmi forgalma, a 2005. évi szint 85 százalékról 2007-re 110 százalékra emelkedett, majd az emelkedés megtorpant, azóta stagnálás jellemzi az ágazatot. Magyarországon az emelkedés 2006-ig tartott, majd

2008-ig stagnálás, azt követően pedig kismértékű csökkenés jellemezte az ágazat kiskereskedelmi forgalmát. Szlovákiában és Romániában ugyanakkor a szektor kiskereskedelmi forgalma 2010-ben jelentősen meghaladta a 2005. évi szintet. Romániában ezen indikátor a 2002. évi 65 százalékról 2008-ra 155 százalékra emelkedett, majd meredek csökkenésbe kezdett, jelenleg a 2005. évi forgalom 130 százalékán tartózkodik. Szlovákiában a mutató 2002-ben 128 százalékon állt, majd 2005-ig csökkenés jellemezte az ágazat forgalmát. Ezt követően azonban dinamikus emelkedésbe váltott az ágazat kiskereskedelmi forgalma, amely 2010-ben érte el csúcspontját, amely után kismértékű mérséklődés bontakozott ki a mutató alakulásában.

Rövid- és középtávú célkitűzések és javaslatok az ágazat fejlesztésére

I. Stratégiai szempontok

Az élelmiszer-stratégia, az ország lakosságának biztonságos élelmiszer-ellátása túlmutat a gazdasági szempontokon, nemzetbiztonsági jelentőségű kérdés. Ezért az ágazat gazdasági programjának megfogalmazásakor az alábbi stratégiai szempontokra kell tekintettel lenni.

Nemzetgazdasági szempontok

Az élelmiszergazdaságban Magyarország jó adottságokkal, alapadottságait tekintve kihasználható versenyelőnyökkel rendelkezik. Az agrár- és élelmiszergazdaság nemzetgazdasági jelentősége ezért kiemelkedő, mert bővítésével, fejlesztésével, a hazai és az exportpiacokban rejlő lehetőségek kihasználásával, termékeink megfelelő piaci pozicionálásával nemzetgazdasági teljesítményünk, általa a hazai vállalkozások, köztük a mikro-, kis- és középvállalkozások helyzete, valamint a foglalkoztatás jelentősen növelhető. Kiemelt nemzetgazdasági cél a hazai élelmiszeripar szerepvesztésének megállítása, az ágazat helyzetének javítása. Ezáltal a mezőgazdasági termékek számára is stabil felvevő piac biztosítható.

Biztonságos élelmiszerellátás

A biztonságos élelmiszerellátás stratégiai kérdés a világ minden országában. A prognosztizált globális népességnövekedés – a Föld népessége az előrejelzések szerint a jelenlegi 7 milliárd főről 2050-re mintegy 9 milliárd főre nő – következtében a globális élelmiszerszükséglet jelentős növekedése várható. Magyarország számára, amelynek agrárpotenciálja saját ellátásán túl 120-150%-os élelmiszertöbblet előállítását teszi lehetővé, ez exportlehetőségeket biztosít.

Stratégiai kérdés továbbá az élelmiszer-önellátásunk, a lakosság biztonságos, jó minőségű, magas beltartalmi értékű élelmiszerellátásának elsősorban hazai forrásokból történő biztosítása. Fontos az országos szintű ellátáson túl az is, hogy valamennyi lakos megfelelő mennyiségű és minőségű élelmiszerhez jusson jövedelmi helyzetétől függetlenül.

Élelmiszerbiztonság

A biztonságos élelmiszerellátás fontos eleme az élelmiszerek minősége, beltartalma. Ez nemcsak az élelmiszer-feldolgozásban használt adalékanyagok mennyiségét, arányát érinti, hanem a mezőgazdasági termelés, gazdálkodás során használtakét is. Az intenzív gazdálkodás során alkalmazott kemikáliák szermaradványai ugyanis az élelmiszerekbe is bekerülnek. Meghatározó a feldolgozott alapanyag minősége, amely az árverseny miatt jelentős élelmiszerbiztonsági kockázatokhoz vezethet, főleg az olcsó tömegtermékek esetében. Kiemelt szerepe van ezért az egészséges élelmiszerek között az ökológiai gazdálkodásból származó termékeknek, amelyek szerepe Magyarországon csekély.

Kiemelt figyelmet kell fordítani a globális növény- és állategészségügyi kockázatokra. Ehhez kapcsolódik a genetikailag módosított szervezetek (GMO) terén jelentkező globális nyomás, a GMO-termesztésbe vont területek arányának globális növekedése. A GMO-k egészséget veszélyeztető hatásainak kiszűrése jelenleg nem eléggé megbízható, ezért fontos az ország GMO-mentes státuszának megtartása, különösen a vetőmagtermesztésünk, ökológiai gazdálkodásunk, minőségi élelmiszer-előállításunk és exportunk tekintetében.

Környezeti szempontok

Az élelmiszer-feldolgozás a termelésen és az intenzív, iparszerű mezőgazdaságon, míg az élelmiszerkereskedelem a műanyag csomagolóanyagokon és a szállításon keresztül terheli a környezetet. Fontos, hogy mind a mezőgazdaság, mind az élelmiszeripar, mind az élelmiszerkereskedelem környezetterhelése csökkenjen. Jelenleg a globális élelmiszerpiacon a szállítás igen nagy távolságokra is történik, mellyel szemben erősödő – az EU által támogatott – törekvés a rövid élelmiszerláncok ösztönzése, a helyi termékek és értékesítés újbóli megerősítése.

Vidékfejlesztési szempontok

Az élelmiszergazdaság nem csupán árutermelő ágazat, hanem kulcsszerepe van a vidék jövője szempontjából. Ágazati és vállalati versenyképessége mellett kiemelten fontos, hogy a mezőgazdaság, a feldolgozás és az élelmiszerkereskedelem révén a vidéki lakosságnak megélhetést, jövedelmet, foglalkoztatást biztosítson. Lényeges a mezőgazdaság és az élelmiszerszektor üzemszerkezete, termékpályás integrációi, az élelmiszerlánc szereplőinek kapcsolata, kölcsönös előnyökön nyugvó, kiegyensúlyozott együttműködése. A mezőgazdaság esetében ki kell emelni a tájfenntartó szerepét is, a talajok, a vizek, a biodiverzitás megőrzését, amely az egészséges élelmiszertermelés környezeti feltételeinek biztosítását is jelenti.

II. Élelmiszerstratégiai jövőkép

Az élelmiszer-iparági stratégia kitörési pontjainak felvázolásához szükséges az élelmiszerekkel kapcsolatos jövőkép felvázolása. Eszerint 2020-ban:

- Agrár- és élelmiszergazdaságunk a nemzetgazdaság meghatározó ágazata.
- Magyarország agrár- és élelmiszerpotenciáljára alapozva az európai és a globális élelmiszerpiac fontos szereplője.
- A magyar élelmiszer az európai és a globális piacon egyenlő a jó minőségű, egészséges élelmiszerekkel.
- Hazai piacunkat döntően hazai élelmiszerekkel látjuk el.
- Feldolgozóipari vállalatainkra építve jelentős mennyiségű exportot bonyolítunk le, amelynek nemzetgazdasági bevétele jelentős.
- A helyi termelés, feldolgozás, értékesítés megerősödik, a mezőgazdasági kistermelők, családi gazdaságok számára növekvő piacot biztosítva.

III. Javaslatok az ágazat fejlesztésére a 2014-2020-as időszakban az Európai Unió forrásaiból

A mezőgazdaság és élelmiszeripar, fontosságának megfelelően több operatív programban is megjelenhet. Elsősorban a Vidékfejlesztési Program (VP) koncentrálna a terület támogatási tervének kidolgozására, ám az ágazati szinten jelentős Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Programban (GINOP) is megjelenik a mezőgazdasági kkv-k versenyképességének támogatása. A Terület- és Településfejlesztési Operatív program (TOP) a helyi közösségek, és megyei szintű gazdaságok fejlesztése révén erősítheti a vállalkozásokat, és segítheti a helyi termékláncok kialakulását. A Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program (VEKOP) keretében szintén támogatásra kerülhetnek az ágazat régióon belüli vállalatai, beruházásai.

A következő EU-s költségvetési időszakban több területen is fejleszteni szükséges a mezőgazdasághoz, illetve az élelmiszeriparhoz tartozó vállalkozások és helyi gazdaságok működését. A lehetséges beavatkozási területek a következők lehetnek:

- Hitelhez jutás megkönnyítése, egyéb forrásbevonási lehetőségek elősegítése, valamint célzott támogatáspolitikák.
- A közös infrastruktúra használatra épülő, hatékony erőforrás-gazdálkodást lehetővé tevő regionális élelmiszer-feldolgozási központok megvalósításának támogatása, az együttes piacra jutás elősegítése érdekében együttműködő, különösen mikro-, kis- és középvállalkozások logisztikai, kereskedelemfejlesztési beruházásainak támogatása.
- K+F+I ösztönzése, technológia- és ismerettranszfer elősegítése: Az ágazat szempontjából hasznos hazai alapvető kutatások, valamint a gyakorlatban

felhasználható alkalmazott kutatások, technikai fejlesztések (egészséges, adalékanyag-mentes termék- és technológiafejlesztés, fenntarthatóság, ökológiai gazdálkodás, élelmiszerbiztonság, vállalatirányítás, stb.), valamint a gyakorlati tapasztalatokkal rendelkező gazdálkodók kutatásokba való bevonásának (ötletek, kísérletek) ösztönzése.

- Az élelmiszerlánc lerövidítése érdekében a kistermelői helyi feldolgozás és a kapcsolódó közvetlen és helyi értékesítés fejlesztése.
- Kistérségi komplex fejlesztések megvalósításának ösztönzése, különösen termelők, helyi feldolgozók, helyben képződő szerves hulladékok felhasználására épülő energetikai létesítmények, vendéglátók és turisztikai szervezetek között.
- A jelenleg tőkehiányban és innovációs hátrányban lévő magyar tulajdonban lévő feldolgozók segítése az alapvető élelmiszerek (tömegtermékek) területén fennálló versenyben való helytállás érdekében.
- Az élelmiszer-vállalkozók által végzendő minőségügyi, környezetvédelmi, élelmiszer-biztonsági ellenőrzésének szakmai támogatását segítő, közös szervezésű és működtetésű szolgáltatások, klaszterek létrehozásának és működtetésének ösztönzése.

II. ÉPÍTŐ-ÉS ÉPÍTŐANYAGIPAR

Az ágazat jelenlegi helyzete és SWOT elemzése

Az építő- és építőanyag ipar nemzetgazdasági szempontból az egyik legfontosabb ágazatnak tekinthető. A szektor tevékenysége több iparág ingatlanfejlesztési igényeinek kielégítéséből, lakossági építkezésekből, infrastrukturális fejlesztésekből, intézményi és kereskedelmi építkezésekből, valamint meglévő építmények felújításából és átalakításából tevődik össze. Mivel mindezekhez számos szolgáltatást vesz igénybe, a szektor multiplikatív, tovaggyűrűző hatása az egyik legnagyobb a kiemelt ágazatok közül. Az építőipari szektor ezen kívül az egyik legnagyobb foglalkoztató is, élőmunka igénye széleskörűen, a képzetlen munkaerőtől, az alacsony képzettségűeken keresztül a legkvalifikáltabb munkavállalókig sokaknak kínál munkalehetőséget. Az ágazat GDP-n belüli részesedése az utóbbi években 7-9 százalékos körül alakult.

Az ágazat kiemelt nemzetgazdasági jelentősége ellenére – az európai trendnek megfelelően – nem húzó, hanem válságágazatnak bizonyult. Az építőipari termelés volumene 2006 óta csökkenő tendenciát mutatott, melyet tovább súlyosbított a 2008-as világgazdasági válság. Az ágazat 2011-ben éves alapon 7,8 százalékkal esett vissza, míg a 2005. évi szinthez képest a kibocsátás 33 százalékkal csökkent. 2013 első negyedében a jelentések kétszámjegyű növekedésről számoltak be, ez bár eléggé alacsony bázisról indult, mindenképpen pozitívum. A szektor még mindig az alacsony keresleti szinttől, a bankok növekedő tőke kivonásától, valamint a devizaalapú rossz hitelektől szenved.

Azonban a piaci turbulenciának még nincs vége, hiszen a bankok még nem kezdték el érdemben értékesíteni a rengeteg bedőlt ingatlanprojekt után hátramaradt kész, illetve félkész ingatlanállományt, mely vonzó célpont a befektetőknek. Az ingatlanpiacon kivárás jellemző, ám ez is spekulatív tevékenységnek tekinthető, hiszen ez a viselkedés is teljesen elszakadt a valós viszonyoktól. 2011 a fellendülés éve volt, sok fejlesztés elindult és befejeződött, de semmi sem lesz ugyanolyan, mint 2008 előtt, nagyfokú stabilitásra és körültekintésre, óvatosságra törekednek az építők. Az elmúlt 15-20 évben felfuttatott építőipar felesleges kapacitásokkal küzd, intenzív árháborúk közepette, sokan teljesen felélték az elmúlt években felhalmozott tartalékaikat.

A meglévő hazai lakásállomány ugyanakkor determinálja a szükséges felújítások és helyettesítő új építések számát. A lakásállomány számának és minőségének szinten tartása évi 1 százalékos megújulási rátát (átlagosan 100 évre épül egy lakás) feltételezve évi 43 ezer lakás felépítését vagy felújítását tenné szükségessé.

SWOT elemzés

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none">Nemzetközi összehasonlításban magas színvonalú mérnöki tudás áll rendelkezésre, megfelelő képzési/továbbképzési lehetőségeket is kínálva.Versenyképes tervezői, kivitelezői vállalkozói szervezetek.Erős, versenyképes hazai és külföldi cégek jelenléte.	<ul style="list-style-type: none">A lakáscélú hitelek szűkösége (részben a korábbi időszak hitelezési túlfutása miatt).A lakások árai csökkenést mutatnak.Az iparágat beindító építéseket, felújításokat visszafogó magas piaci kamatok.A nagyon magas feketemunka-arány az iparágban.Felaprózódott vállalati struktúra a hazai tulajdonú vállalatok körében.Szakképzési aszimmetriák, szakképzett munkaerő hiánya bizonyos szakmákban.A V4-ek viszonyában is a versenyképességet rontó, alacsony építőipari K+F kiadási, intenzitási szint.A szektor termelékenység csökken (növekvő ULC).Csökkenő bruttó állóeszköz felhalmozás az iparágban.
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none">A lakásárak csökkenése és a reálbérek emelkedése a lakáspiac esetleges élénkülése képzelhető el a jövőben.Az építőanyag-export lassú növekedése figyelhető meg az utóbbi két évben, melyet a legnagyobb, német exportpiac várhatóan tovább erősít.A lakásépítésnek, felújításnak jobban kedvező uniós célkitűzések (energiahatékonyság, megújuló energiák, dekarbonizáció támogatása).Exportpiacok bővülése állami gazdaságdiplomáciai lépések eredményeként.	<ul style="list-style-type: none">A bankok alacsony hitelezési hajlandósága nem változik.Lánctartozások kiterjedtségének negatív hatásai.Műszaki felsőfokú végzettségűek, tervezők elvándorlása.

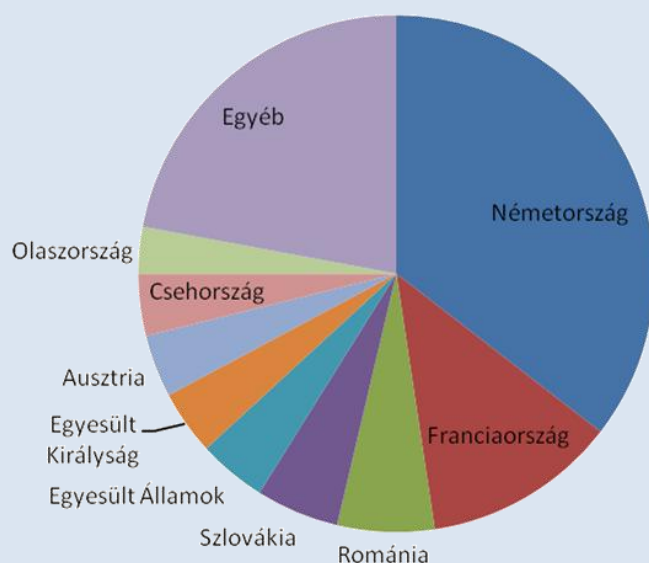
Az építőipar erősségei közé tartozik, hogy a szektorban dolgozók szakmai felkészültsége kiváló, ráadásul adottak a megfelelő és folyamatos utánpótlást biztosító intézmények, egyetemek, valamint a meglévő tudás ápolására és új ismeretek elterjesztésére létrejött kamarák, szakmai fórumok. Főleg a fentiek miatt rendelkezünk versenyképes tervezői, kivitelezői vállalkozói szervezetekkel, jelentős külföldi cégek vannak jelen az országban. Probléma azonban, hogy az ágazat egészét felaprózódott vállalati struktúra, kevés K+F tevékenység és alacsony termelékenység jellemzi. A további gyengeségek ellenére – szakképzési aszimmetriák, illetve a szakképzett munkaerő hiánya bizonyos szakmákban, az elvándorlás problémája – az emberi erőforrás a magyar építőipar legnagyobb erőssége. Az előttünk álló években az ágazathoz közvetlenül kapcsolódó uniós célkitűzések, a lassan élénkülő építőanyag-export, a lakáspiaci trendforduló lökést adhat az építőiparnak. Azonban veszélyként azonosíthatóak a meglévő pénzügyi természetű problémák (lánctartozás, bankok alacsony hitelezési hajlandósága), amelyek alááshatják a kilábalást.

Építőanyag-ipari exportpiacaink

Az építőanyagok körén belül csak bizonyos termékkörben kifizetődő az export, hiszen a várható eladási ár/súly viszony (ami indirekt módon meghatározza azt, hogy az árbevétel milyen részét kell szállítási költségekre és későbbi manipulációs, árumozgatási célokra költeni) nagyságrendekkel rosszabb, mint egyéb ipari szegmensekben. Az üveg és a szigetelőanyagok esetében ez az arányszám magas, a vas, a beton, az égetett agyagtermékek (tégla, cserép) esetében ez az arány alacsony.

A magyar vállalatok kő- és cementáru, kerámia, üveg és üvegáru exportja 2011-ben 310,5 milliárd forintot tett ki, amely közel 15 százalékos emelkedést jelent a 2010. évi kivitelhez képest. Az export jelentős része Németországba érkezik, megközelítőleg teljes kivitelünk 35 százaléka. Németországot Franciaország, Románia, Szlovákia, az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság, Ausztria, Csehország, valamint Olaszország követi. A felsorolt 10 országba érkezik a hazai vállalatok kő- és cementáru, kerámia, üveg és üvegáru exportjának több mint 80 százaléka.

2. ábra Építőanyag ipar export célországok 2011

Forrás: KSH

A fent felsorolt külpiacainkon megfigyelhető építőipari tendenciákban komoly eltéréseket lehet megfigyelni. Általánosságban elmondható, hogy az euró övezethez tartozó országokban 2002 és 2005 között emelkedett az építőipari kibocsátás, ez alól csak Németország volt kivétel, ahol 2002 és 2009 között jelentős mértékben csökkent az építőipar teljesítménye, majd 2010-ben emelkedésnek indult, 2011-ben pedig elérte a 2005. évi szintet. A többi nyugat-európai országban 2002 és 2007 között emelkedés volt megfigyelhető, majd a 2008. évi válság mélybe húzta az ágazatot. A visszaesés a legtöbb országban 2009-2010-ben érte el mélypontját, melyet követően újra emelkedésnek indultak, a 2005. évi értéket azonban jelenleg sem érik el. Olaszországban - ahova exportunk közel 3 százaléka érkezik - 2011-ben tovább csökkent az építőipari kibocsátás, amely a 2005. évi szintnek a 85 százalékán tartózkodott a 2012. évben. A főbb nyugati exportpiacainkon tehát 2011-ben már megkezdődött az ágazat válságból történő kilábalása, a kibocsátás azonban egyik országban sem éri el a 2005. évi szintet.

A 2011. utáni évekre vonatkozóan, a magyar szempontból kiemelkedően fontos német építőipar 2 százalékos növekedésére lehet számítani. Az előrejelzések szerint a lakásépítések dinamikusabban fognak növekedni, mint a kereskedelmi célú építkezések. Az olasz statisztikai hivatal üzleti bizalmi indexének építőipari, szezonálisan kiigazított alindexe emelkedett az elmúlt időszakban, mely pozitív kilátásokat vetít előre. Ugyanez a tendencia érvényes az építőipari megrendelések növekedésének mutatójára, amely szintén kedvező kilátásokra utal az építőiparban. A francia építőipar bővülésére utal, hogy a pénzügyi válság, és a gazdasági bizonytalanságok ellenére az építőiparban

dolgozók száma 2011 óta folyamatosan növekszik. Negatív tendenciát mutat azonban az építőipari bizalmi indikátor a megelőző évhez viszonyítva. Az építőipari megrendelések növekedésének mutatója 2010-hez képest javult, ami pozitív kilátásokra utalhat. A tendenciák tehát lassú ütemű felívelésről árulkodnak, azonban az európai adósságválság súlyosbodása a későbbiekben lefelé húzhatja az ágazat teljesítményét.

Rövid- és középtávú célkitűzések és javaslatok az ágazat fejlesztésére

I. Az EU építőipari stratégiája

A 2012. július 31-i Európai Bizottsági álláspontra szerint mivel az EU-s munkavállalók több mint 10 százaléka az építőiparban dolgozik, a Bizottság stratégiát javasol az ágazat fellendítésére, hogy az építőipar újult erőre kapjon, mint a munkahelyteremtés és általánosságban a gazdaság fenntartható fejlődésének mozgatórugója.

A stratégia főbb elemei magukban foglalják a kedvező befektetési feltételek elősegítését, különösen az épületek felújítása és karbantartása terén. A stratégia célja javaslattétel egy rövid- és középtávú, ezekkel a kihívásokkal foglalkozó cselekvési tervre. A Bizottság által javasolt cselekvési terv a következő öt célkitűzésre összpontosít:

1. Kedvező beruházási feltételek ösztönzése: ide tartozik például az Európai Befektetési Bank (EBB) által a Növekedési és Foglalkoztatási Paktum részeként rendelkezésre bocsátott összesen akár 120 milliárd eurót kitevő kölcsön felvételének ösztönzése.
2. A humántőke-alap javítása: az innováció fellendítése és a mobilitás előmozdítása révén a munkavállalók képzettségének fejlesztése is a stratégia része.
3. A forráshatékonyság, a környezeti teljesítmény és az üzleti lehetőségek javítása: a forráshatékonyság javítását az EU fenntartható építőipari rendszereinek kölcsönös elismerésének javításával kívánja elérni.
4. Az építőipari ágazat belső piacának megerősítése: szabványosított gyakorlati tervezési kódokat biztosítanak az építőipari vállalatok számára, mellyel könnyebben dolgozhatnak más tagállamokban.
5. Az unióbeli építőipari vállalatok globális versenyhelyzetének javítása.

II. Javaslatok az ágazat fejlesztésére a 2014-2020-as időszakban az Európai Unió forrásaiból

A tervezés során a legfelsőbb szintű dokumentumok (EU 2020, tematikus célkitűzések, stb.) alapvetően kedveznek az építőiparnak. A következő tematikus célkitűzések egyértelműen kapcsolódhatnak építőipari tevékenységekhez:

- az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaság felé történő elmozdulás támogatása minden ágazatban;

- az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, a kockázatmegelőzés és -kezelés ügyének támogatása;
 - a környezetvédelem és az erőforrás-hatékonyság propagálása;
 - a fenntartható szállítás támogatása és kapacitáshiányok megszüntetése a főbb hálózati infrastruktúrákban;
- valamint közvetetten:
- a kis- és középvállalkozások, a mezőgazdasági (az EVMA esetében), halászati és az akvakultúra-ágazat (az ETHA esetében) versenyképességének javítása;
 - a foglalkoztatás előmozdítása és a munkaerő mobilitásának támogatása.

A következő hétéves programozási időszakban öt operatív program (Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program, Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program, Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program, Terület-és Településfejlesztési Operatív Program, Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program) is tartalmazhat olyan fejlesztési elemeket, amelyek közvetve vagy közvetlenül kapcsolódnak az építőiparhoz, illetve az ágazat számára keresletélénkítő hatással lehetnek. Így az öt operatív program vonatkozásában lehet számítani az építőipari vállalkozások részvételére. A teljesség igénye nélkül a következő indikatív, az építőipart érintő fejlesztési irányokat lehet megemlíteni:

- fenntartható és energiahatékony egészségturisztikai üzemeltetés és a kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése;
- megyei integrált infrastruktúra-fejlesztési projektek;
- városi integrált infrastruktúra-fejlesztési projektek;
- köztér-rehabilitációs projektek;
- közterület-felújítási projektek;
- foglalkoztatási fókuszú városrehabilitációs és szociális rehabilitációs mintaprojektek;
- önkormányzati bérlakás programok támogatása;
- lakóépületek nyílászáró-korszerűsítése hő-, vízszigetelési- fűtési rendszer korszerűsítése;
- lakóépületek távhő-rendszerének átalakítása megújuló energiaforrásokra, napenergia, geotermikus energia, biomassza felhasználása;
- régión belüli közúti kapcsolatok fejlesztése;
- településeket összekötő közutak fejlesztése;
- haránt-irányú és elkerülő utak, hidak fejlesztése;
- önkormányzati tulajdonú belterületi utak minőségének javítása;
- kiegészítő közúti infrastruktúra fejlesztése;
- helyi, helyközi, hivatásforgalmi, turisztikai és egyéb célú kerékpárutak építése és felújítása;
- környezetbarát közlekedési módok terjesztésének támogatása;
- új közösségi közlekedési utazási viszonylatok kialakítása;
- P+R parkolók fejlesztése;

Jelen tervezet kizárólag a szerzők véleményét tükrözi, amely nem tekinthető sem az NGM, sem a Kormány hivatalos álláspontjának

- költséghatékonyság javítása a közösségi közlekedésben;
- bölcsődei és családi napközi szolgáltatást nyújtó intézmények létrehozása, a meglévők telephelyének, infrastruktúrájának fejlesztése és korszerűsítése;
- óvodai szolgáltatást nyújtó intézmények létrehozása, a meglévők telephelyének, infrastruktúrájának fejlesztése és korszerűsítése;
- alap és középfokú oktatási intézmények telephelyének, infrastruktúrájának fejlesztése és korszerűsítése;
- háziorvosi és gyermekorvosi rendelők létrehozása, a meglévők telephelyének, infrastruktúrájának fejlesztése és korszerűsítése;
- a helyi önkormányzati és közigazgatási feladatokat ellátó intézmények infrastruktúrájának fejlesztése és korszerűsítése;
- a településüzemeltetéssel kapcsolatos közmű és közszolgáltatási fejlesztések;
- önkormányzati és egyéb (köz)épületek megújuló és energiahatékonysági fejlesztései, egyéb barnamezős és telephely-fejlesztéseket, általános rehabilitációs és rekreatív célú fejlesztések;
- térségi és helyi alacsony szén-dioxid-kibocsátással járó stratégiák és gazdaságfejlesztési beruházás megvalósítása, illetve energiahatékonysági fejlesztések megvalósítása;
- alsóbbrendű utak és a kerékpárút-hálózat fejlesztése.

III. VEGYIPAR

Az ágazat jelenlegi helyzete és SWOT elemzése

A vegyipar a modern gazdaság minden ágazatának működéséhez hozzájárul, a mezőgazdaság, építőipar, textilipar, gépjárműgyártás, elektronika, egészségügy alapvető ellátója, fejlődésének tényezője. Az ágazat a rendszerváltás óta komoly erőfeszítéseket tett - versenyképessége megőrzése mellett - a múltból örökölt környezetvédelmi problémák felszámolására, valamint jelentős strukturális és technológiai változásokon ment keresztül. A vegyipar nemzetgazdaságon belüli aránya nem változott számottevően, az elmúlt tíz évben a GDP 1,4-1,7 százaléka körüli arányt képviselt.

Az ágazat termelési értéke is csökkent a válság hatására, de a 2009-es visszaesést gyors növekedés követte, és a termelés szintje 2010-re már volumenben is lényegében elérte a válság előtti szintet (a külföldi tulajdonú vállalatok 2007-2008 átlagához képest jelentősen, 10-15 százalékkal is növelni tudták kibocsátásukat). A két fő alágazat (vegyi anyag termék, illetve gumi-, műanyag termék) nagyjából párhuzamosan növekedett együtt a vizsgált időszakban. Mindkét ágazatban a műanyag dominál, azaz a vegyi anyagoknál a műanyag-alapanyag, a gumi-, műanyag termékeknél a műanyag termékek túlsúlya jellemző. A vegyi anyagoknál gyakorlatilag egy szakágazat (vegyi alapanyag) egyetlen tevékenysége (műanyag-alapanyag) dominálja a teljes ágazatot, ez a foglalkoztatási adatokban is megfigyelhető. A műanyag termékek dominanciája mellett megfigyelhető a gumitermékek előretörése is, ebben az elmúlt évek megvalósult nagyberuházásai játszanak szerepet. A feldolgozóipar termeléséből a vegyipar 9 százalékkal részesedik.

Az ágazatban alkalmazásban állók létszáma ma meghaladja az 52 ezer főt, de ez nem éri el a válság előtti (60 ezer fő körüli) szintet, dacára a válság utáni kiemelkedő növekedésnek. A mai teljes 52 ezres létszámból három terület (műanyag-termék, gumitermék, műanyag-alapanyag gyártása) több mint 44 ezer főt foglalkoztat.

A vegyipari anyagok és termékek árucseréjében az uniós országok a legfontosabb partnereink. Vegyiparunk nyersanyag és energia tekintetében erőteljesen importfüggő, az energiához való hozzáférés, illetve az energiaár nagyban befolyásolja a jövedelmezőségét. Az import ugyan nagyrészt kelet-európai forrásokból származik, az export azonban több mint 70 százalékból az EU-val (és közel 90 százalékból Európával) bonyolódik. Az ágazat exportorientáltsága meghaladja az ipari átlagot, elsősorban a külföldi tulajdonú vállalatok miatt, ugyanis e cégek termelésük közel 70 százalékát külföldi piacokon értékesítik. Az EU-27 és az OECD országcsoporttal bonyolított magyar vegyipari külkereskedelem egyenlege 2008 óta pozitív, az aktívum csökkenő. A Visegrádi országokkal is folyamatosan aktív a külpiaci mérlegünk, mind a kivitel, mind a behozatal növekvő tendenciát mutat. Ehhez képest az EU-n kívüli európai országokkal folytatott külkereskedelmünk 2009-2011 között deficitet mutatott.

Jelen tervezet kizárólag a szerzők véleményét tükrözi, amely nem tekinthető sem az NGM, sem a Kormány hivatalos álláspontjának

Az iparág piaci szerkezete nagymértékben koncentrált, de nem piramis szerkezetű, mint például a jármű vagy az elektronikai iparágban. A központi, állami petrokémiai fejlesztéseknek köszönhetően a vegyipar a feldolgozóiparon belül a leginkább koncentrált ágazattá vált, hiszen ha a kőolaj területét is hozzávesszük, a MOL, a TVK és a BorsodChem szoros technológiai együttműködésben, együttesen ma a hazai vegyipari termelés mintegy felét állítja elő.

Globális értelemben hagyományosan Európa, valamint Amerika játszott vezető szerepet a vegyipari termékek termelésében és külkereskedelmében, azonban a világgazdaságban általánosan megfigyelhető trendnek megfelelően, az ágazatban is folyamatosan nő az ázsiai országok szerepe. Hazai, illetve európai szemszögből nézve, a közeljövő megoldandó kérdései, kihívásai közé tartozik a közel-keleti, illetve kínai kapacitások megerősödése, és ezzel egy komoly konkurencia kialakulásának kezelése. Európa súlya a világ vegyipari termelésében már jelentősen csökkent, részesedése a tíz évvel ezelőtti egyharmadról mára egynegyedre mérséklődött. Európai szinten a csökkenő versenyképesség oka a költségeket növelő szabályozási környezet és a K+F ráfordítások alacsony aránya.

SWOT elemzés

Erősségek
<ul style="list-style-type: none">• Kedvező és táguló külpiaci lehetőségek – az ágazat exportorientáltsága meghaladja az ipari átlagot.• A válság éveitől az iparág vállalatai viszonylag jól teljesítettek.• Magas környezetvédelmi, biztonságtechnikai, munkaegészségügyi színvonal, környezetbarát termelési kultúra.• A tőzsdéi kapitalizáció jelentős a vegyipari cégek részéről.• A vegyipari cégek tudatos vevői kockázat kezelésükkel jelentősen mérsékelni tudják a kintlévőségek kapcsán felmerülő likviditási nehézségeket.• Számos nagy nemzetközi vállalat hazánkban helyezte el a régiós központját vagy logisztikai bázisát.

Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none">• A vegyipari vállalatok versenyképessége az állami szabályozórendszerrel nagymértékben függ.• Az adók, energia árak az ágazat versenyképességét befolyásolják.• Az ágazatra vonatkozólag az innováció és a K+F tevékenység nem rendelkezik összehangolt támogatáspolitikával, nehezítve a stratégiai tervezést.• Szerteágazó és komplex a szabályozói rendszer (számos területen, pl. környezetterhelés).• A rendelkezésre álló beruházási források nemzeti szinten szűkösek – fejlesztés, versenyképesség javítása a cégek kezében van.• A kkv-k esetében az adminisztrációs tehercsökkentés folytatása indokolt, hiszen ezek a költségek – a nagyvállalatokkal szemben – még mindig nehézséget jelenthetnek.

Lehetőségek
<ul style="list-style-type: none">• Nagyobb értékű, energiahatékonyságot növelő intézkedések pályázati támogatása.• A vegyipari vertikumban többoldalú, (MOL-TVK-BorsodChem) hosszú távú alapanyag ellátási, termék feldolgozási megállapodások.• A szilárd szénhidrogénektől való függést oldhatja a megújuló, bio-alapú (biogáz, biomassa) nyersanyagok előállításának növelése.• Külföldi vegyipari befektetők pozícionálása, hazai letelepítése.

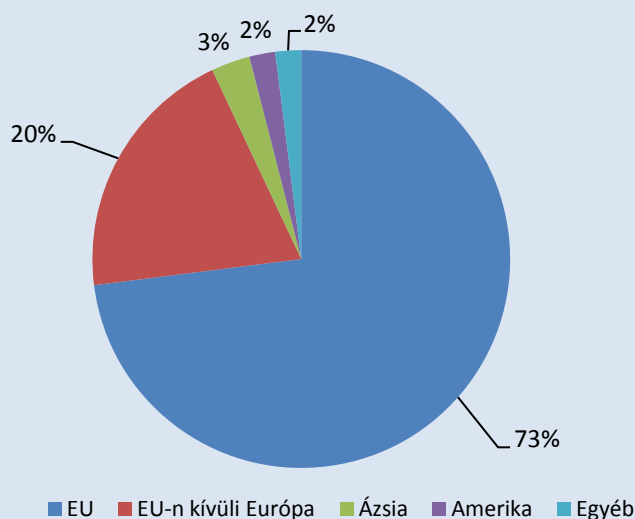
Veszélyek
<ul style="list-style-type: none">• A nyersanyagok és elektromos energia hozzáférés költségeinek esetleges növekedése (a vegyipar energia-intenzív ágazat).• A világgazdasági válság okán felszínre került negatív tendenciák bizonytalan ideig való elhúzódása.• A közel-, illetve a távol-keleti kapacitások megerősödése a magyar piac számára is komoly kihívást jelenthet.

A magyar vegyipar erőssége, hogy az ágazat exportorientáltsága meghaladja az ipari átlagot, és az ágazatban működő cégek a gazdasági válság időszaka alatt is relatíve jól teljesítettek. További pozitívum, hogy vegyipari cégek tudatos vevői kockázatkezelésükkel jelentősen mérsékelni tudják a kintlévőségek kapcsán felmerülő likviditási nehézségeket, és számos nagy nemzetközi vállalat hazánkban helyezte el a régiós központját vagy logisztikai bázisát. A fő problémák az ágazat nyersanyag- és energiaáraknak való kitettségében, és a rendkívül komplex szabályozásban rejlenek. A kkv-k esetében itt is aktuális, hogy a források elérhetősége terén hátrányban vannak a nemzetközi versenytársaikkal szemben. Az ágazat lehetőségei között kiemelhetjük hazánk regionális központ, vagy bázis szerepét, amely további nemzetközi vállalatok betelepülését eredményezheti a jövőben. Az ágazat pozíciójának megőrzése, további erősítése kiemelten fontos a versenyképesség és az exportvezérelt növekedés megőrzése, valamint a foglalkoztatottság szinten tartása, esetleg növelése szempontjából egyaránt. Ehhez hosszú távon is támogató és stabil keretfeltételeket teremtő állami gazdaságpolitikai környezet szükséges, aminek hatása tükröződhet a piaci szereplők letelepedési, fejlesztési döntéseiben. A magyar vegyipar piaci szereplőinek sikerességét a globális piacon a környezetvédelmi szabályozók és a növekvő nyersanyag- és energiaárak is hátrányosan befolyásolhatják a jövőben. Az ágazat veszélyei közé tartozik, hogy mivel a technológiát jellemzően nem fejlesztjük, hanem vásároljuk, emiatt erős a kitettségünk a technológiát fejlesztő és értékesítő versenytársainkkal szemben. Emellett a közel- és a távol-keleti kapacitások növekedése a magyar piac számára is komoly konkurencia megjelenését vetíti előre. A nyersanyag- és energiaárak esetleges növekedése is kedvezőtlen lehet, hiszen a vegyipar energiaintenzív ágazat.

Vegyipari exportpiacaink

Magyarország vegyipari külkereskedelme elsősorban az Európai Unión belül zajlik. Hazánk kivitele több mint 70 százalékban az EU-val, és közel 90 százalékban Európával bonyolódik. Ez is jól mutatja a vegyipar fontos sajátosságát, miszerint a fejlett technológiák jó része kevés számú szereplő kezében összpontosul, ami csökkenti a versenyt, és ez hátrányos mind a régió, mind hazánk szempontjából. Fontos tehát a vegyipari termékek kereskedelmének további liberalizálása.

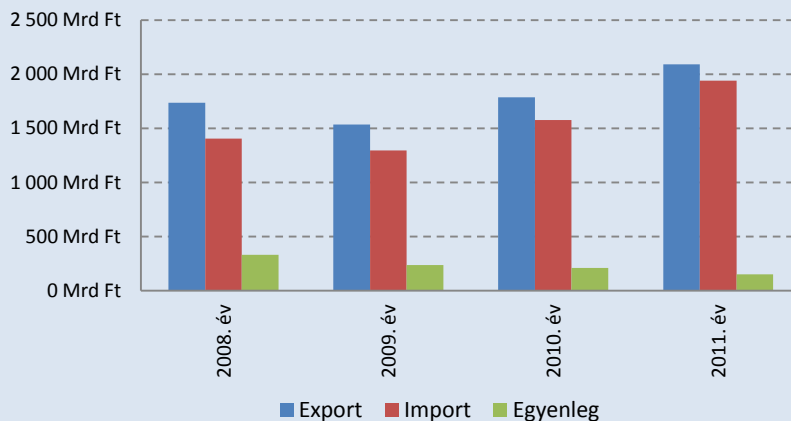
3. ábra Magyarország vegyi anyag és vegyi termék exportjának területi megoszlása (2010)

Forrás: KSH

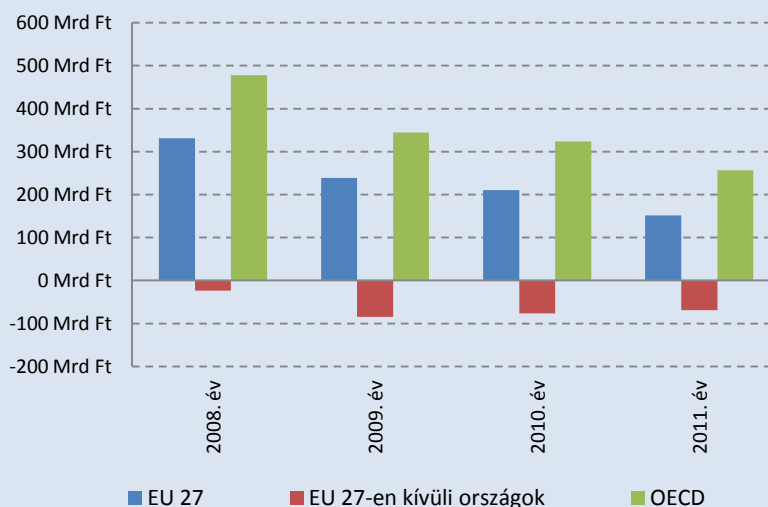
Az Európai Unió felé bonyolított magyar vegyipari külkereskedelem 2008 óta pozitív egyenleget mutat, ezzel jelentősen hozzájárulva az ország exportbevételéhez. 2009 óta az export és importvolumen növekedett, ám az import valamivel nagyobb mértékben, ezzel csökkentve az aktívum mértékét.

4. ábra Az EU 27 országokkal folytatott külkereskedelem

Forrás: KSH

5. ábra Magyarország regionális külkereskedelmi pozíciója

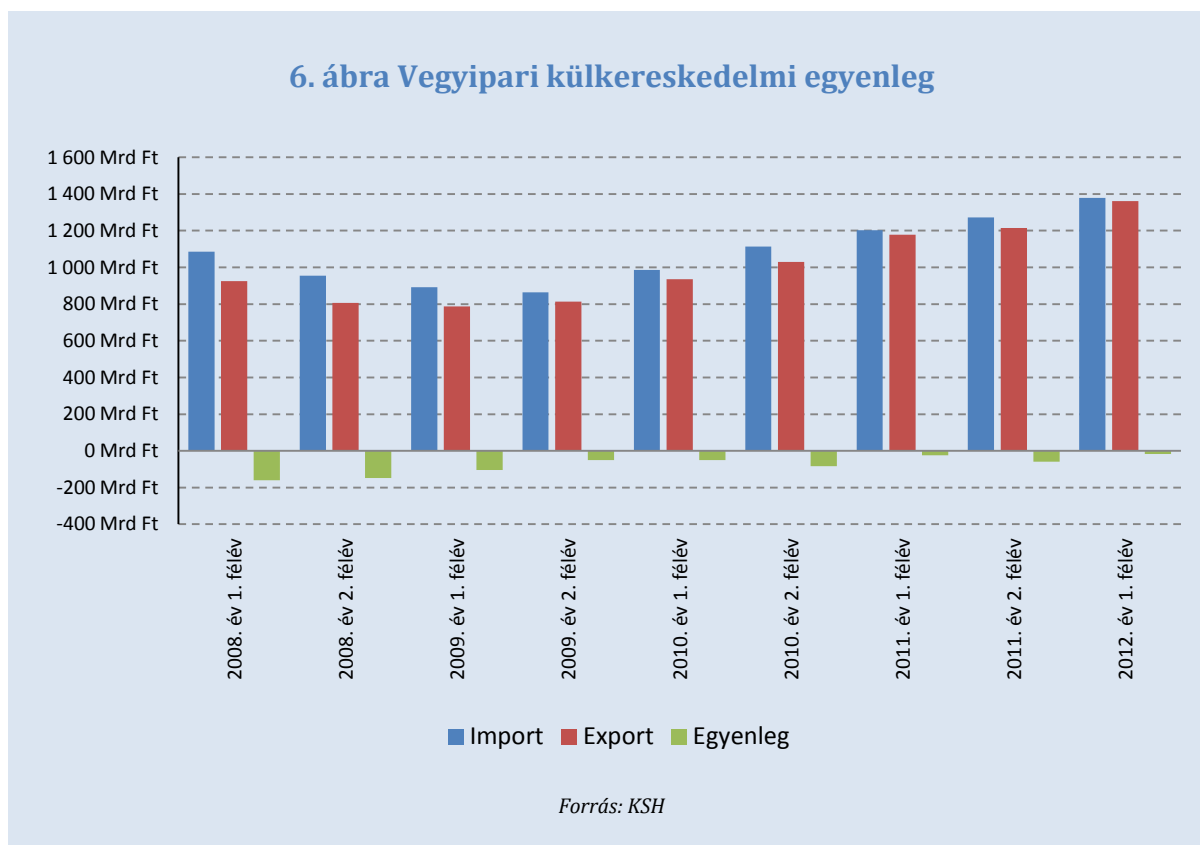
Forrás: KSH

Összevetve az EU-27 országokat az Unión kívüli európai országokkal, valamint az OECD államokkal, látható, hogy az OECD országok felé rendelkezünk a legnagyobb külkereskedelmi mérleg többlettel. Tekintettel arra, hogy az OECD tagállamok magukba foglalják a fejlett EU-s országokat, nem meglepő, hogy kisebb volumenben, de ugyanaz a tendencia mutatkozik az Unióval folytatott külkereskedelmet vizsgálva is. Ugyanakkor megfigyelhető mindkét országcsoport esetében egy kismértékű, de folyamatos csökkenés az aktívumunk mértékét illetően. Ehhez képest az EU-n kívüli

Jelen tervezet kizárólag a szerzők véleményét tükrözi, amely nem tekinthető sem az NGM, sem a Kormány hivatalos álláspontjának

európai országokkal folytatott külkereskedelmünk 2009-2011 között deficitet produkált.

A Visegrádi országokkal folytatott kereskedelmet tekintve elmondható, hogy mind a kivitel, mind a behozatal növekvő tendenciát mutat. Vegyipari termékeket elsősorban Szlovákia felé exportálunk és itt jelentős növekedés figyelhető meg, míg Lengyelországba és Csehországba irányuló kivitelünk közel azonos mértékű, 2009 óta enyhén növekvő. A külkereskedelem volumenét tekintve csökkenő mértékű volt 2008-ig, majd 2009-től stabil növekedési pályára állt, mely tendencia várhatóan fennmarad a közeljövőben is. Folyamatosan aktív külpiaci egyenleggel rendelkezünk a Visegrádi országok vonatkozásában, azonban maga az egyenleg kissé hektikus képet mutat, de negatív értéket az elmúlt 4-5 évben nem vett fel.

Az ország-megoszlástól független külpiaci adatok a vegyipar vonatkozásában azt mutatják, hogy a 2008-as csökkenést 2010-ben lendületes növekedés váltotta fel, mind az export, mind pedig az import tekintetében. Az eddigi ábrához képest a legszembetűnőbb különbség a csökkenő mértékű, de negatív egyenleg. A fentiekben vázolt trendek figyelembevételével ennek magyarázata a túlnyomóan deficitet produkáló külkereskedelem az európai és OECD államokon kívülre.

Az import értékek alágazati megoszlása szerint a vegyi anyagok valamivel több, mint 60 százalékos részarányt képviselnek. Export tekintetében ez az arány ennél is

kiegyensúlyozottabb, a vegyipari termékek aránya lassan csökken, így a 2008-ban közel 60 százalékos részarány 2011-re 50 százalékra csökkent.

A műanyag és gumitermékek tekintetében 2010-től megindult a növekedés, és a vegyipar gyorsan fejlődő ágazata lett. A műanyag-feldolgozóipar külföldi értékesítésének volumene 13,7 százalékkal nőtt, a belföldi értékesítés 11,9 százalékkal. A gumiipari termékeknél az export 29 százalékkal, a belföldi értékesítés több mint 18 százalékkal nőtt. A vegyi anyag és termékek szakágazat legfontosabb külpiaci partnerei sorrendben: Németország (17,4 százalék), Oroszország (8,6 százalék), Lengyelország (8,3 százalék), Franciaország (7,6 százalék) és Olaszország (7,1 százalék).

Magyarország teljes ipari termelésének körülbelül 6 százalékát teszi ki a műanyagipar. A műanyag-alapanyaggyártás hagyományosan a magyar vegyipar legerősebb alágazata, amelyet az elmúlt évtized jelentős beruházásai megerősítettek. A műanyagtermékgyártás 1993-tól növekedési pályára állt. Az egy főre jutó átlagos műanyag-felhasználás Magyarországon viszonylag magas: 71 kg/év. Összehasonlításként ez a szám Nyugat-Európában 100 kg/év, Kelet-Európában 23 kg/év, míg a közép-európai régióban átlagosan 55 kg/év.

2009-ben az előző évhez viszonyítva 10 százalékkal csökkent az alapanyag termelés, míg az export az előző évihez viszonyítva 4,7 százalékkal, 1191,6 ezer tonnára csökkent.

A 2009-es visszaesést követően azonban a vegyipar 2010-re már volumenben is lényegében elérte a válság előtti szintet, a külföldi tulajdonú vállalatok pedig 2007-2008 átlagához képest jelentősen, 10-15 százalékkal is növelni tudták kibocsátásukat, ezen belül exportvolumenük mintegy 20 százalékkal nőtt.

Rövid- és középtávú célkitűzések és javaslatok az ágazat fejlesztésére

A vegyipar energiaintenzív ágazat, az iparág helyzetét alapvetően befolyásolja a legfontosabb alapanyaghoz, a kőolajhoz, valamint az elektromos energiához való hozzáférés, illetve az elektromos energia ára. A nemzetközi összehasonlításban kedvező, a konkurenciánál nem drágább energia árak közvetlenül elősegíthetnék a hazai vegyipar versenyképességét.

A vegyipar közvetlenül érdekelt az energiahatékonyságot növelő központi intézkedések megvalósulásában. Az energiatakarékossági projektekből a vegyipari ágazat jelentős részt vállal, a hőszigetelések, korszerű műanyagok, festékek, csövek, burkolatok, ragasztók előállításával, új technológiák alakításával hozzájárul a hatékonyság növeléséhez más, pl. építőipari, szerelőipari ágazatokban.

Az állami támogatások megerősíthetik a vállalati innovációt, a K+F tevékenységet. A vegyipart illetően a konkrét projektek költségeiben való állami közreműködés sok esetben hatékonyabb lehet, mint az általános, differenciálatlan hozzájárulás az innováció költségeihez.

I. Cselekvési pontok – Szabályozás, adminisztratív intézkedések

A vegyipari termelő vállalatoknak – a tevékenység jellegénél fogva – nagy számú környezetvédelmi, munkavédelmi, egészségvédelmi, kémiai biztonsági, katasztrófavédelmi jogszabálynak kell megfelelniük. A jogszabályok nyomon-követése még a nagyobb vállalkozásoknak is kihívást jelenthet. Az ágazat szempontjából szükséges legégetőbb változások a következőképpen összegezhetőek:

- Célszerű jogszabályban előírni, hogy minden hatóság legyen köteles írásban tájékoztatni az általuk felügyelt gazdálkodó szervezeteket a területüket érintő jogszabályi változásokról (a változás tényéről, annak lényegéről, és az abból fakadó feladatokról).
- A kozmetikai és háztartás-vegyipari üzletágakban bizonyos mértékig jellemzőek a hamisítások, illegális alkohollal és a nem legális parallel importtal kapcsolatos visszaélések, melyek célzott, szigorított hatósági ellenőrzésekkel visszaszoríthatók.
- A nemzetközi tapasztalatok birtokában az ágazat továbbra is szükségesnek tartja a 2003/96 EK irányelvben kiemelten kezelt energia-intenzív ágazatok adómentességének támogatását, vagy adó visszaigénylési lehetőség biztosítását az energia adóról szóló törvény módosításával (2003. évi LXXXVIII. sz. tv.).

Túlszabályozási esetek

- A 2011. CXXVIII. számú katasztrófavédelmi törvény sajátos hazai szakmai előírásokat tartalmaz, annak hatályba lépése a vegyipari vállalkozásnak is többletmunkát és anyagi terheket jelentett. A SEVESO III. – a 2012/18/EU az Európai Parlament és a Tanács irányelve (kihirdetve:2012.07.4.) – irányelv megjelenését követően a vállalati oldalról a biztonsági előírások újratervezése vált szükségessé, pedig a SEVESO II. – a súlyos ipari balesetek megelőzésére, illetve a balesetekből bekövetkezett károk enyhítésére megalkotott 96/82/EK irányelv – módosítása a hazai szabályozás megjelenésekor is várható volt.
- A 38/2003. ESzCsM-FVM-KvVM együttes biocid rendelet a vonatkozó 98/8/EK irányelven alapul, ami fokozatosan vezet be egy nagyon szigorú termékengedélyeztetési rendszert. Ennek betartásához jelentős költségekre és időigényes vizsgálatokra van szükség. 2010-ig a legtöbb humán-egészségügyi fertőtlenítő-tisztítószerre nem kellett magyar engedélyt kérni, de a rendelet módosítása költséges helyi vizsgálatokat írt elő. Várhatóan egy-két éven belül az európai rendszer a fenti termékköre is elindul, a költséges újraengedélyezés szükségességével. Ebben az esetben értelmetlen a magyar rendszer bevezetése a hamarosan életbe lépő európai követelmény okán.

- Az egységes környezethasználati engedély megszerzésének szabályozását a korábbiaktól teljesen eltérően és lényegesen szigorúbban értelmezi a hatóság azokban az esetekben, amikor tömegáramra és szennyezőanyag koncentrációra is van határérték. Felkészülési idő nélkül léptett hatályba a mindkét határérték betartását előíró új értelmezés. A környezetvédelmi teljesítményt fokozó műszaki beruházások időigényesek, számonkérésükre felkészülési időt ajánlott meghatározni.
- A levegőterhelési és a vízterhelési díjak körének szűkítése ajánlott a nemzetközi gyakorlatoknak megfelelő komponensekre.
- A katasztrófavédelmmel kapcsolatos jogalkotás folyamán az alacsonyabb veszélyességi küszöbértékkel dolgozó vállalkozások terheit alacsonyabban szükséges megállapítani a jogalkotónak, mint a nagyüzemek terheit.

Párhuzamos hatóságok, eljárások, alulszabályozások

- A kémiai biztonságról szóló 2000. évi XXV. törvény és végrehajtási rendelete a vegyi anyagok közösségi rendeleteinek – REACH és CLP – megjelenése után felesleges és párhuzamos követelményeket tart fenn a hazai bejelentési, kockázatbecslési előírásokkal összefüggésben.
- A biocid termékek esetében egyidejűleg szükséges az Országos Tisztiorvosi Hivatalának engedélye és az azt követő termékbejelentés az Országos Kémiai Biztonsági Intézet irányába. Bár egy aktuális módosító tervezet felvetette ennek megszüntetését, jelenleg is él a kettős rendszer. Szerencsés volna a biocid termékeket egy hatóság alá összevonni, egy eljárásrend keretében, hiszen a jelenlegi rendszer amellet, hogy a magyar vállalatok versenyképességét csökkenti, a Kormányzat számára is hatékonysági deficitet produkál.
- A biocidok és a kozmetikumok eltérő európai szabályozás alá vont termékkategóriák. Bizonyos esetekben nehéz meghatározni a termék besorolását (pl. antibakteriális folyékony szappan). Mivel a két termékkategóriával kapcsolatos eljárás jelentősen eltér, egy piaci ellenőrzés során eldöntött besorolás komoly problémákat vethet fel. A fenti diszparitás az egyértelmű szabályozás szükségességét veti fel.

Energiafelhasználás

Az energia intenzív vegyipari ágazat versenyképessége csak akkor tartható fenn, ha az energia költségek nem haladják meg a versenytársak költségeit. Ennek érdekében a következő lépések szükségesek:

- Villamos energia ár támogatása (pl. az elektrolitikus folyamatoknál);
- földgáz esetén a molekulákba beépülő földgáz felhasználás (ammóniagyártás CO-H₂ termelés) támogatása;

- rendszerhasználati díjak mérséklése;
- az ellátásbiztonság növelése érdekében a közös árampiacához való csatlakozás lehetőségének további fejlesztése Lengyelország és Románia irányába.

A hátrányos helyzetű északi országrészben az erőművi leállítások miatt villamos és hőenergia ellátás szempontjából versenyhátrányt okozó helyzetbe kerültek a térség nagy vegyipari vállalatai (TVK, BorsodChem). Hőenergia ellátás tekintetében az érintett nagyvállalatok sérülékeny földgáz alapon ugyan kiépítették saját ellátásukat, azonban ez stratégiai távon sem ár, sem ellátásbiztonság szempontjából nem perspektivikus.

II. Javaslatok az ágazat fejlesztésére a 2014-2020-as időszakban az Európai Unió forrásaiból

A vegyipar jelenlegi kedvező adottságainak erősítését (exportorientáltság, versenyképesség, növekedési potenciál), a fejlődésében rejlő lehetőségek kiaknázását (kedvező üzleti környezet megléte estén nemzetközi vállalatok betelepülése, regionális központ szerep) és a versenyképességet veszélyeztető feltételek (hazai vállalati K+F potenciál gyengesége, technológiai függés, beruházási források szűkössége, nyersanyag- és energiaárak emelkedése) hatásainak ellensúlyozását a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Programban (GINOP)

- a „Vállalkozások versenyképességének javítása és foglalkoztatásának ösztönzése”,
- a „Tudásgazdaság fejlesztése”,
- valamint a „Pénzügyi eszközök és szolgáltatások fejlesztése” prioritásaihoz

kapcsolódó beavatkozások és intézkedések szolgálhatják. Ilyen eszközök lehetnek:

- a vállalati K+F+I tevékenység támogatása,
- a stratégiai K+F együttműködések és kezdeményezések,
- az üzleti infrastruktúra fejlesztése,
- a pénzügyi eszközök hozzáférhetőségének javítása.

IV. ELEKTRONIKA

Az ágazat jelenlegi helyzete és SWOT elemzése

A nagy hagyományokkal rendelkező hazai elektronikai gyártóipar az 1990-es évek közepétől túlnyomórészt külföldi tőkéből finanszírozott beruházások eredményeként indult gyors fejlődésnek. Döntően az alacsonyabb hozzáadott értékű, viszonylag sok élők munkát igénylő gyártási folyamatok, azaz az iparág termelési szegmenséhez kapcsolódó tevékenységek honosodtak meg, de magasabb hozzáadott értéket képviselő tevékenységek (pl. autóelektronikában) is betelepültek az országba. Ezek jellemzően professzionális elektronikai berendezések termelési folyamataihoz kötődnek. Összességében azonban megmaradtunk az olcsó munkaerő bázisán működő gyártó és összeszerelő „logisztikai” központnak, míg a magasabb hozzáadott értékkel bíró tevékenységek (pl. K+F, szoftverfejlesztés) kitörési pontokként értékelhetők, melyek járulékos hatásai kiemelkedőek, de a közvetlen nemzetgazdasági, foglalkoztatási hatása jelenleg nem jelentős.

Az ágazatban a 2007. év végén mintegy 1200 milliárd forintnyi értéket állítottak elő, ezt követően egy erősen volatilis időszak végére, 2012 harmadik negyedévére a termelés sokéves minimumpontjára, 700 milliárd forintra esett vissza. Az ágazat teljesítményében a híradástechnikai berendezések és az elektronikus fogyasztási cikkek a meghatározóak, az ágazat ezeknek köszönhette rendelési, termelési csúcsértékeit, egyúttal a későbbi ingadozást és csökkenést is. A másik két alágazat (alkatrészek és számítógép, perifériális egység) teljesítménye kiegyensúlyozottabb, ezekben ugyan nincs számottevő növekedési trend, de a termelés a legutóbbi válságot követően (2009 végétől) kevésbé ingadozó. Az alkalmazásban állók létszáma – nagymértékben kötődve a teljesítményben érzékelhető hullámmáshoz – a 2008. évi 55 ezer főről 45 ezer fő közelébe esett vissza.

Az elektronikai ipar hozzájárulása a hazai GDP-hez az utóbbi 5-6 évben 5 százalék feletti volt, szinte azonos a járműiparéval, és meghaladta a mezőgazdaság és a turizmus részesedését. Az ágazat a feldolgozóipar bruttó kibocsátásában több mint 25 százalékkal részesedik. A közép-kelet-európai régió legnagyobb elektronikai gyártóiparával hazánk rendelkezik.

A szektor kifejezetten exportorientált, komparatív előnye, hogy viszonylagosan alacsony költséggel világszínvonalú termékek előállítására képes. A nagy importhányadon alapuló termelésnek több mint 90 százaléka kerül exportra. Az elmúlt négy évben folyamatosan 4 milliárd euró körüli kiviteli többletet produkált. Exportja a 2010-es évben érte el maximumát, meghaladta a 18,7 milliárd eurót (2009 és 2010-ben a magyarországi kivitelnek több mint a harmadát tette ki; 2008-ban hazánk az ágazatnak a teljes exporton belüli arányát tekintve Korea mögött második volt a világon).

SWOT elemzés

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none">• Jó infrastruktúra és földrajzi elhelyezkedés, kimagasló szellemi tőke, a foglalkoztatáshoz kapcsolódó személyi jellegű és egyéb termelési költségek jó ár/érték aránya befektetővonzó tényezők.• Az ágazat teljes exporton belüli arányát tekintve a második a világon.• Kiemelkedő tapasztalat a magas foglalkoztatást elősegítő, magas volumenű, de alacsonyabb hozzáadott értékű termelésben; elsősorban a „három C” termék-portfólióban.• Jelentős tapasztalat a javítási szolgáltatások területén.• Erős, magas színvonalú oktatási-szakképzési és kutatási bázis.	<ul style="list-style-type: none">• A kkv-k nem ágyazódtak be az ellátási láncba, innovációs képességük így nem érvényesül.• A hazai oktatási rendszer a pozitív változások ellenére még nincs teljes összhangban az elektronikai ipar igényeivel. A megfelelő számú és képzettségű munkaerő képzése továbbra is feladat.• A hazai innovációs támogatási stratégia forrásallokációja bizonytalan, és nem támogatja kellően a valós piaci igényeket kielégítő K+F+I tartós magyarországi letelepedését.• Alacsony a K+F intenzitás.• Az ellátási láncban, az ágazat sajátosságaiból következően, kicsi az erős, hazai kötődésű középvállalati kör, amelyek a klaszterek gerincét adhatnák.• Relatíve gyenge belső piac, túlzott export arány és külföldi függés.
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none">• A magasabb hozzáadott értékű professzionális elektronikai berendezések gyártása, amely tevékenységet nehezebb más helyszínre elvinni.• A „három C” területén további kulcsalkatrészek és részegységek gyártása, térnyerés a magasabb hozzáadott értékű termékek gyártásában.• A régióvezető informatikai szolgáltatójaként a dél-kelet ázsiai informatikai szektor ellenpárjává, komplementerévé válni.• Együttműködések kialakítása más iparágakkal, pl. orvosi eszközök és mérőműszerek gyártása.• További külföldi tőkebefektetések lehetősége az iparágban.	<ul style="list-style-type: none">• Kelet-Ázsiai országok (elsősorban Kína és India) további térnyerése az iparágban.• Világszerte jelentős a mérnökhány miatt hazai tapasztalt és kezdő szakemberek elvándorlása.• A „három C” költségérzékenysége miatt a gyártás könnyen és gyorsan áthelyezhető egy másik földrajzi helyszínre.• A világgazdasági válság okán felszínre került negatív tendenciák bizonytalan ideig való elhúzódása.

Az elektronikai ipar Magyarország egyik legjelentősebb, legnagyobb növekedési potenciállal rendelkező szektora. Teljesítményében hazánk földrajzi elhelyezkedése, a jó infrastruktúra, valamint a kimagasló szellemi tőke és tapasztalat mind komoly jelentőséggel bírnak az erősségek tekintetében. A gyengeségek között ki kell emelni a kis- és közepes hazai vállalkozások alacsony szintű beszállítói tevékenységét. A jövőre nézve érzékenyen érintheti a szektort a dél-kelet-ázsiai országok további előretörése az iparágban, a külföldi működő tőke beáramlásának visszaesése, valamint az elhúzódo recesszió okozta negatív hatások. Az ágazat jövőjét alakító külső tényezők változnak: a termelés keletre költözése általános tendencia volt az elmúlt években a rendkívüli költségérzékenység miatt. A nagyon rövid keresleti ciklusok miatt sokan előrevetítik, hogy a növekvő szállítási költségek és a szállítási idő, illetve a munkaerőköltség teljes értékhez mért csökkenő értéke (versenyelőny a gyors piaci bevezetés) miatt a termelés visszaköltözhet Európába és erre fel kell készülni. Az ágazat a nemzetgazdaság stratégiai fontosságú része. Teljesítményének szinten tartása és további bővülése hosszú távon akkor érhető el, ha az eddigi alacsonyabb technológiai szintű, munkaerő intenzív tevékenységet felváltják, illetve kiegészítik a nagyobb hozzáadott értéket jelentő tevékenységek. Jövőjének kulcsa az alacsonyabb költség mellett elért, a nyugat-európaival azonos gyártási minőség, miközben a szolgáltatások megbízhatósága és minősége is javul és a gyártás a piacokhoz közelebb történik, mint a keletebbre működő gyártók esetében. Nemzetvédelmi célú elektronikai berendezéseink színvonalára még az amerikai hadsereg is felfigyelt (pl. szoftverrádió alapú lokátor rendszer, űrtechnikai berendezések). Erre a részpiacra, mint kitörési terület érdemes tekintenünk.

Az elektronikai és híradástechnikai iparág exportpiacai

Az 1990-es évek óta az elektronikai iparág termelése megkétszereződött. Globális és regionális értelemben is hatalmas gazdasági jelentőséggel bír az elektronikai iparág fejlődése, mivel ösztönző hatással van az innovációra és a gazdaság termelékenységének növekedésére.

Európa a világ termelésének közel 22 százalékért felel, ezzel Kína után a második legnagyobb termelőként tartható számon. Az EU teljes GDP-jének körülbelül 5 százalékát adja az iparág, de jelentősége az innovatív és gazdaságélénkítő hatása miatt ennél sokkal nagyobb. A K+F területén 25 százalékos részesedéssel jelenik meg az elektronika, melynek igen jelentős hatása van olyan iparágakra, mint az autóipar, gépipar, vagy orvosi műszerek gyártása.

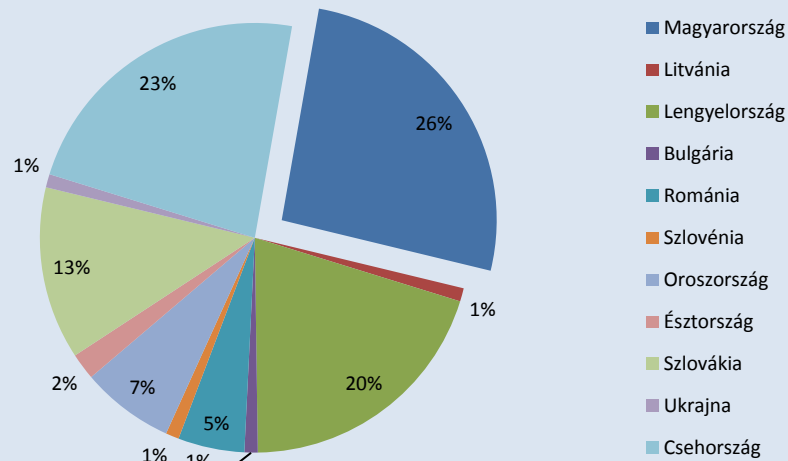
Az EU legfontosabb kereskedelmi partnerei az USA, Kína, Oroszország, Svájc és Törökország. Ezen belül Kelet-Ázsia jelenti az EU-ba irányuló elektronikai import fő forrását, miközben az EU legfőbb versenytársai jelentőségük sorrendjében: Kína, USA, Korea, Hong-Kong Japán és Szingapúr.

Az alágazatokat illetően Magyarország a számítógépek, a telekommunikációs berendezések, az elektronikus fogyasztási cikkek valamint az elektronikai alkatrész-

Jelen tervezet kizárólag a szerzők véleményét tükrözi, amely nem tekinthető sem az NGM, sem a Kormány hivatalos álláspontjának

gyártás területén is pozitív mérleget könyvelhet el. Az EU tekintetében a szufficites kereskedelmi mérleg kevés országban fordul elő, de elsősorban a Közép-Kelet Európai régióban jellemző.

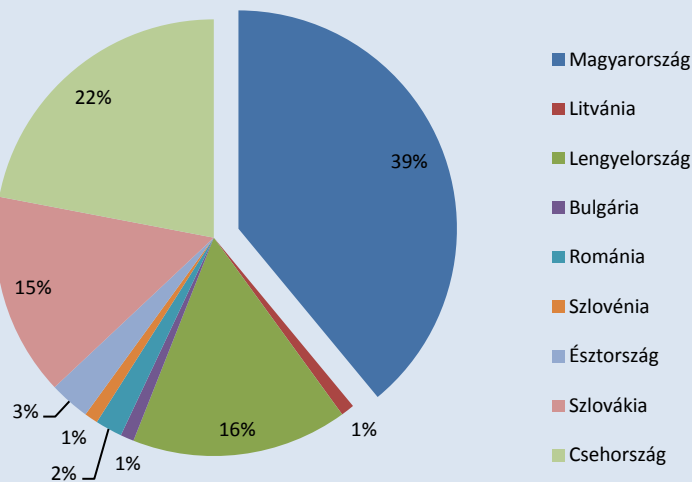
7. ábra: Az elektronikai iparág termelési megoszlása a Közép-Kelet Európai régióban (2010)

Forrás: HITA

A Közép-Kelet Európai régió vizsgálata során egyértelműen látszik, hogy Magyarország elektronikai termelése messze meghaladja a környező országokét. Abszolút értelemben is hazánk állítja elő a legtöbb terméket ebben az ágazatban, de ha az országok méretarányát is vizsgáljuk, Magyarország még jelentősebb előnnyel dicsekedhet.

8. ábra Az elektronikai berendezések termelési arányai a régióban (2010)

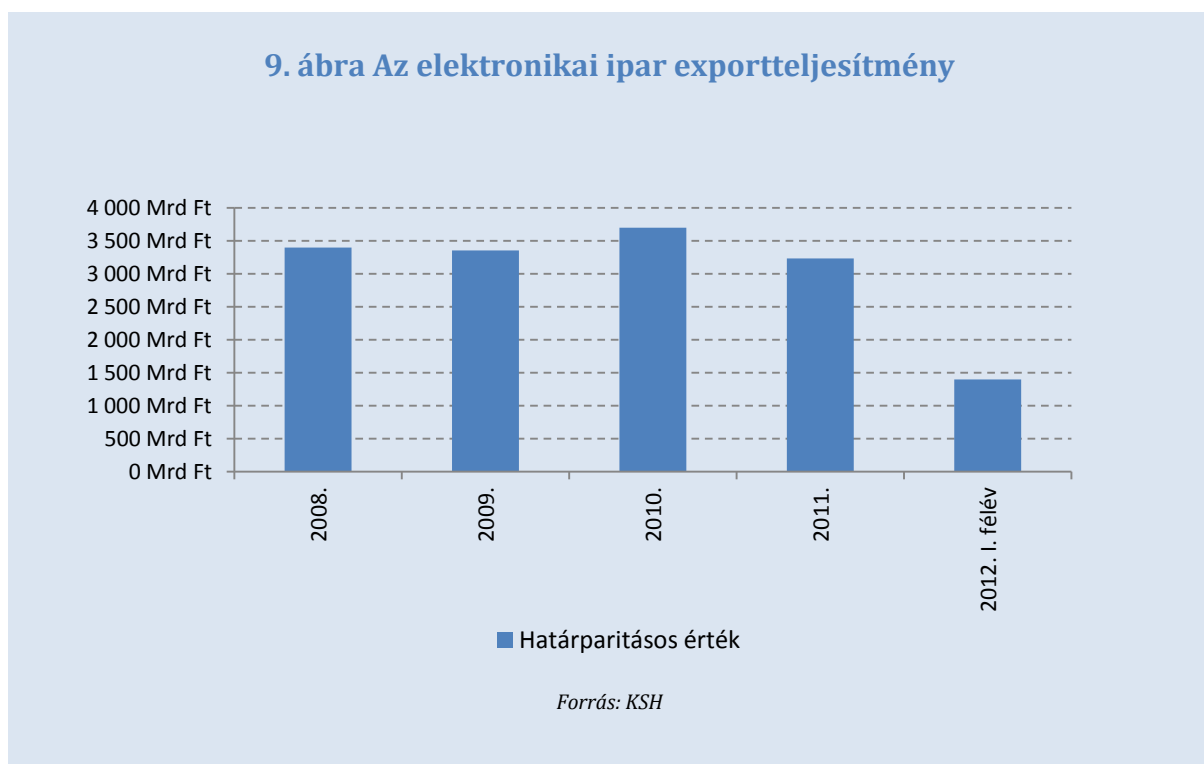

Forrás: HITA

Jelen tervezet kizárólag a szerzők véleményét tükrözi, amely nem tekinthető sem az NGM, sem a Kormány hivatalos álláspontjának

Az elektronikai ágazaton belül a berendezések gyártását is hazánk vezeti, 39 százalékos részarányával, melyet csak Csehország közelít meg 22 százalékkal. A Visegrádi országok ebben a kategóriában kiemelkedőek a régió belül, mivel hazánk és Csehország mellett Lengyelország és Szlovákia mutat érdemi termelési adatokat, 15 százalék illetve 16 százalékos régió belüli részesedésükkel.

A közép-kelet-európai régió legnagyobb elektronikai gyártóiparával Magyarország rendelkezik. 2009 és 2010-ben a magyar exportértékesítés 33 százalékát fedte le az elektronikai ágazat. Korea, Finnország és Japán után Magyarországon a legnagyobb az elektronikai ipar hozzájárulása a nemzeti ipari hozzáadott értékhez, az ország termelési struktúrájában világszinten is kiemelkedő súllyal szerepel az iparág.

Elektronikai iparágunk kifejezetten exportorientált, exportpartnereink között elsősorban olyan Nyugat-Európai országok szerepelnek, mint Németország, az Egyesült Királyság, Franciaország, illetve a Közép-Kelet Európai régióból Szlovákia, melyekbe kivitelünk több mint 40 százaléka irányul.

Rövid- és középtávú célkitűzések és javaslatok az ágazat fejlesztésére

I. Jövőkép

Egy olyan iparágnak, melynek nemzetgazdasági hatása a járműgyártáséval közel azonos, a nemzeti stratégiai célok megfogalmazásakor nagy figyelmet kell kapnia. A kormányzatnak az elektronikai iparágat stratégiai jelentőségűnek kell értékelnie és kezelnie.

Kitörési pontok

Az ágazatot megerősítő, a kormányzat és az iparági szereplők közös víziójának elérése az alábbi fókuszpontokon, területeken, ún. kitörési pontokon keresztül érhető el, így e pontokat az iparági stratégia és fejlesztési koncepció kiemelt területeinek szükséges tekinteni:

- Gyártás-, termék-, és szolgáltatás-fejlesztéshez kapcsolódó mérnöki, K+F+I tevékenységek.
- Magas hozzáadott értékű elektronikai termékek gyártása, valamint magas hozzáadott értékű informatikai termékek és szolgáltatások nyújtása.
- Az elektronikai iparhoz kapcsolódó szolgáltatások (pl. javítás, logisztika) fejlesztése.
- Az elektronika és egyéb iparágak együttműködésének kiszélesítése új funkciók, termékek kifejlesztéséhez.
- Nyitott laborok létesítése és működtetése (az elektronika és más területek összekapcsolódása, mint elektronika és autóipar, elektronika és zöldipar, elektronika és orvosi tudományok).
- A kis- és középvállalkozások bekapcsolása az ellátási láncba néhány kapcsolódási terület konkrét meghatározásával, mikro-stratégiák meghatározása (pl. csomagolóanyagok, galvanizálás, fröccsöntés, stb.).

Külkereskedelmi javaslatok

Az EU több formában is megfogalmazta a gyengeségei leküzdésére összeállított javaslatokat. Ezek közül néhány Magyarország számára is releváns lehet, illetve ország-specifikusan a következő külkereskedelmi fejlődési irányok meghatározóak:

- A hozzáadott érték növelése. A régióon belül a fejlett, észak-európai országok alacsonyabb foglalkoztatási ráta mellett, jóval nagyobb hozzáadott értéket képesek megtermelni.
- A gyártott és értékesített termékkör szélesítése, mellyel eddig számunkra „rejtett” piacok is elérhetővé válhatnak.
- A nem vám jellegű korlátozások csökkentése és eltörlése az unióon belül, ezzel élénkítve a kereskedelmet, és az igazán versenyképes cégek felívelését.
- Kitörési területként érdemes tekinteni a nemzetvédelmi célú elektronikai berendezések előállítására.

Kis- és középvállalkozások, illetve magyar tőkeháttérű vállaltok támogatása, beszállítói hálózat fejlesztése

A duális szerkezetű magyar gazdaságot a külföldi multinacionális cégek dominanciája jellemzi a belföldi tulajdonú mikro-, kis- és középvállalkozások viszonylatában. Ez nem szolgálja sem az iparág, sem a befektetők érdekeit, hiszen pl. a kkv-k innovációs képessége gyenge pozíciójuk miatt nem tud érvényesülni. A feldolgozóiparban egyébként is igaz, hogy a sikeres helyi beszállító középvállalkozások adják az alapját az iparági klasztereknek, melyek megléte javítja a betelepült multinacionális cégek versenyképességét.

Az elektronikai ipar modularizációja kapcsán számos beszállítónak volna lehetősége bekapcsolódni a termelési láncba. A hazai termékstruktúra jelenleg azonban még a járműiparnál is nagyobb mértékben függ az elsősorban a Távolsági-Keletről származó importalkatrészekről döntően geopolitikai okoknak köszönhetően, ezért a magyar középvállalkozásoknak inkább a részegység-gyártó, illetve beszállítói képességeket látszik célszerű fokozni, javítani. A mikro- és kisvállalkozások leginkább az üzemeltetésben és a szolgáltatásban találhatják meg lehetőségeiket és helyüket.

A kkv-k beszállítóként való bekapcsolásához a következőkre van szükség:

- A beszállítói lánc feltérképezése, például az államilag minősített beszállítói (ún. „Trusted Supplier”) státusz bevezetése.
- Az iparág irányításában, felügyeletében résztvevő kormányzati intézmények, valamint az elektronikai iparági szereplők részvételével folyamatos egyeztetések és iparági szegmensenkénti technológia-útiterv (roadmap) kidolgozása, karbantartása szükséges. Az egyeztetések célja a vállalati és kormányzati forrásallokáció hatékonyságának javítása, a befektetői bizalom és a tőkehozzáférés növelése.
- A hazai kis- és középvállalkozások vezetőinek nyelvtudása, vezetői készségei és prezentációs készségei fejlesztése (management skills). Ilyen tematikájú, kifejezetten gyakorlatias képzésekhez a potenciális nagyvállalati partnereket meg kell nyerni, míg az azokon történő részvételt ösztönözni kell.

A beszállítói státusz eléréséhez szükséges fejlesztések, beruházások és képzések támogatását hazai vagy EU forrással és tudásmegosztással kell elősegíteni. A fentiek megvalósítására az alábbi eszközök szolgálhatnak segítségül.

Beszállítói programok pályázat

A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség a Nemzeti Fejlesztési Minisztériummal, Nemzetgazdasági Minisztériummal, valamint a Nemzeti Külgazdasági Hivatallal együttműködésben „Beszállítói programok pályázat” meghirdetését tervezi.

A pályázat finanszírozása a Gazdaságfejlesztési Operatív Program keretéből történik. Kifejezett célja azon vállalatok beszállítói képességének növelése, piaci kapcsolatainak diverzifikálása, amelyek 500 főnél kevesebb munkavállalót

foglalkoztatnak Magyarországon, már bizonyos múlttal rendelkeznek, azaz aktív résztvevői bizonyos beszállítói láncoknak és alkalmasak arra, hogy innovatív fejlesztéseik, belső hatékonyságuk növelése és kapacitásaik bővítése révén új megrendelőket és piacokat szerezzenek, ezzel a beszállítói hálózatokban kedvezőbb pozíciókat érjenek el.

Tekintettel arra, hogy a foglalkoztatásra és technológiafejlesztésre irányuló erőforrások más pályázatok által már elérhetők, a beszállítói programok pályázat kifejezett célja a különböző „soft” jellegű (pl. termékfejlesztés megvalósítása, termelő kapacitások és folyamatok fejlesztése, menedzsment- és kompetenciafejlesztés, piaci jelenlét, marketing, piacra jutás erősítése, minőségfejlesztés és fenntarthatóság) ráfordításokkal a beszállítói képesség, versenyképesség, stabilabb piaci jelenlét elősegítése.

Integrátor pályázatok

A nagyvállalatok, integrátorok a fent említett beszállítói pályázata indirekt módon az egész beszerzési-beszállítói láncolatot támogathatja. A pályázat egyik sarokeleme a pályázó létező beszállítói státuszának bizonyítása annak érdekében, hogy valóban a továbbfejlődni, partnerkörét, felvevő iparágának körét diverzifikálni kívánja a vállalkozás, illetve önmaga kompetenciáit javítani. Másrészt a pályázat projektként történő kezelésével igazolnia kell a lehetséges megrendelővel való kommunikáció létrejöttét is.

Fontos lehet még ún. rendszerintegratori tevékenységek támogatása. A rendszerintegratori tevékenység keretében a kis- és középvállalkozások saját szakterületükön világszínvonalú és komplett megoldást nyújtanának az elektronikai iparág helyi nagyvállalatai részére (pl.: szivárgásdetektálás hűtőgépgyártáshoz).

A Nemzeti Külgazdasági Hivatal aktív szerepe

A Nemzeti Külgazdasági Hivatal (a továbbiakban: HITA) különböző tevékenységekkel segíti a hazai vállalatok konkrét fejlesztési, kivitelezési projektekhez jutását és exportpiacra lépését. A HITA szerepének megerősítése, fejlesztése mindhárom iparági szegmens számára fontos annak érdekében, hogy segítse a beszállítókat versenyképességük javításában és az ellátási láncba történő bekapcsolásában. Az elektronikai ipar versenyképességének, további fejlesztésének biztosításához a HITA szerepe különös jelentőségű:

- A hazai kkv-k, illetve magyar tőkehátterű vállalatok exportpiacra segítése, tanácsadással, pályázattal, stb. tekintettel arra, hogy a piac, amely a hazai cégek számára versenyképes léptékű termelést biztosíthat, javarészt túlmutat Magyarország határain.
- Bemutatkozási lehetőség biztosítása start-up cégek számára.
- Nemzetközi „Best Practice” feltérképezése az állam szerepéről a hazai vállalatok konkrét fejlesztési, kivitelezési projektekhez juttatását illetően, azok alkalmazása. Ilyen állami szerepvállalás lehet például:

- hazai kkv-k, illetve magyar tőkeháttérű vállalatok hazai high-tech projektekben (pl. hardware-fejlesztés, távközlés, védelmi ipar, ipari automatizálás, mérőműszerek, stb.) való részvételének elősegítése,
- hazai kkv-k, illetve magyar tőkeháttérű vállalatok regionális, illetve nemzetközi együttműködési szervezeteken keresztül megvalósuló high-tech projektekben való részvételének elősegítése, nemzetközi szervezetekbe történő belépésen, érdekképviselaten keresztül,
- hazai kkv-k, illetve magyar tőkeháttérű vállalatok bilaterális alapon megvalósuló high-tech projektekben való részvételének elősegítése bilaterális fejlesztések kezdeményezésével állami intézmények, szervezetek, magáncégek közreműködésével.

II. Javaslatok az ágazat fejlesztésére a 2014-2020-as időszakban az Európa Unió forrásaiból

Az elektronikai iparban a termelési tevékenység növekedési potenciáljának további erősítéséhez a munkaerőintenzív tevékenységek mellett a nagyobb hozzáadott értéket megtestesítő professzionális elektronikai berendezések gyártásának bővítése hozzájárulhat ahhoz, hogy a kelet-ázsiai országok előretörésével erősödő költségverseny miatt a külföldi működő tőke beáramlás ne csökkenjen és a termelőkapacitások ne hagyják el az országot. Ez utóbbi vonatkozásában különös figyelmet kell szentelni a speciális termékek (nemzetvédelmi célú elektronikai berendezések) részpiacainak, mint kitorési területeknek. Emellett fel kell készülni bizonyos termékszegmensekben a termelés visszaköltözésére Európába. Az ágazat növekedését ösztönözheti az együttműködések kialakítása más iparágakkal, pl. (orvosi eszközök és mérőműszerek gyártása, stb.). Ugyancsak a termelésbővülést szolgálná a kis- és közepes hazai vállalkozások alacsony szintű beszállítói tevékenységének fokozása. Az iparági beruházásokat jelenleg akadályozó szakemberhiány felszámolását segítené az ágazat igényeinek megfelelő oktatás és szakképzés átalakítása, bővítése. A Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Programban (GINOP):

- a „Vállalkozások versenyképességének javítása és foglalkoztatásának ösztönzése”,
- a „Tudásgazdaság fejlesztése”,
- valamint a „Pénzügyi eszközök és szolgáltatások fejlesztése” prioritásaihoz

kapcsolódó beavatkozások és intézkedések támogathatják ezeknek a célkitűzéseknek a megvalósulását. Ilyen eszközök:

- a hálózati gazdaság fejlesztése,
- a vállalati K+F+I tevékenység támogatása,
- a stratégiai K+F együttműködések és kezdeményezések,
- a szakképzés és felnőttképzés fejlesztése, a duális képzés elterjesztése
- a vállalati és kulcságazathoz kapcsolódó képzések,
- a pénzügyi eszközök hozzáférhetőségének javítása.

Jelen tervezet kizárólag a szerzők véleményét tükrözi, amely nem tekinthető sem az NGM, sem a Kormány hivatalos álláspontjának

A 2014-2020-ra vonatkozó Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program (VEKOP) egyik fő beavatkozási területe a gazdaság versenyképességének további növekedése, az ehhez rendelt intézkedések közül a regionális gazdasági teljesítmény fenntartható módon történő növelése (tudásgazdaság, kreativitás, innováció), valamint a foglalkoztathatóságot segítő társadalmi környezet fejlesztése. Ezek keretében

- a vállalkozások versenyképességének javítása és forráshoz jutásának megkönnyítése, a vállalkozások infrastrukturális háttérének fejlesztése és hálózatosodásának elősegítése,
- a tudásáramlás- és felhasználás erősítése, a tudásbázisok megerősítése, a tudásalapú gazdaság támogatása az emberi erőforrás fejlesztésén keresztül

szolgálhatják az elektronikai kkv szektor megerősödését.

V. AUTÓ- és JÁRMŰIPAR

Az ágazat helyzete és SWOT elemzése

Az autó és járműipar nemzetgazdasági szempontból a magyar gazdaság egyik legfontosabb ágazata. A rendszerváltást követően Közép-Kelet Európa a gépjárműgyártás egyik fontos központja lett. A régió költség- és versenyelőnye Európán belül elsősorban az olcsó, rugalmasan foglalkoztatható, motivált és hatékony munkaerőből és a fő piacok gyors és olcsó elérésének lehetőségéből fakad. A térségben elsősorban nagy sorozatban készülő, az éles verseny és az ár-érzékeny vásárlóközönség miatt alacsony nyereségtartalmú, kis- és közepes kategóriájú gépkocsikat gyártanak, és az autógyárak betelepülésének hatására jelentőssé kezd válni a régiós beszállítói hálózat is. Az ágazat 2012 végére a teljes bruttó hazai össztermék közel 10 százalékát, az exportnak pedig nagyságrendileg egy negyedét adta. A járműipari szektor Magyarországon a munkaerőpiaci statisztikák szerint is a vezető ágazatok közé tartozik, a közvetlenül és közvetve foglalkoztatottak létszáma meghaladja a 100 ezer főt.

Magyarországon a piacgazdaságra történő áttérést követően a Suzuki, a GM-Opel, az Audi, legutóbb pedig a Mercedes hozott létre zöldmezős termelőkapacitást. A régió kedvező adottságainak köszönhetően számos multinacionális cég nemcsak gyártási, hanem K+F tevékenységét is Magyarországra szervezte ki, ilyen például a Knorr-Bremse, a Bosch, a GE, a Continental és az Audi.

Hazánk gazdaságfejlődésében tehát kiemelkedő jelentőségűvé vált a személygépkocsi gyártás, az ágazat egyértelműen hazánk jövőbeni gazdasági fejlődésének egyik kitörési pontja lehet. E cél elérése érdekében azonban mindent meg kell tenni, hogy a termelési láncba minél több hazai kis- és középvállalat tudjon bekapcsolódni. Ez jelenleg az egyik legkomolyabb kihívás az ágazat szereplői számára. A magyar beszállítók főként tőkehiányuk, valamint versenyképességi hátrányuk miatt nem képesek teljes mértékben kielégíteni a hazánkban jelenlévő multinacionális autóiipari vállalatok igényeit. Így az ágazat – hazai gazdaságra előnyösen ható – lehetőségei nincsenek teljes mértékben kihasználva, mivel a beszállítói láncban magas a külföldi cégek aránya.

Jelenleg az elektronikai, a gyógyszeripari, az informatikai és élelmiszeripari cégek mellett a legjelentősebb iparági befektetőknek az autóiipari cégek bizonyulnak. A szegmensben közel 600 Magyarországon működő cég közvetlenül 100 000 embert foglalkoztat, és közvetetten számos beszállítónak ad munkát. A beszállítók a nagy nyugat-európai autógyártó cégek ellátása által folyamatosan erősödnek és bővülnek.

Magyarország központi elhelyezkedéséből, földrajzi és logisztikai adottságaiból, a helyben rendelkezésre álló szakképzett munkaerejéből, a kedvező szabályozási változásokból, valamint a rendelkezésre álló állami és európai uniós támogatásokból, illetve kedvezményekből adódóan még mindig kedvelt célpont a hosszútávra tervező befektetők szemében.

A K+F tevékenység és az innováció a járműipar minden szegmensének versenyképességében és sikerességében fontos szerepet játszik. A magasabb hozzáadott érték megteremtése szempontjából adottságaink kiválóak a régióban, így hazánknak arra kell törekednie, hogy minél több kutatási bázis, fejlesztőközpont települjön az országba. Ennek megtartó ereje a tudás, azaz a know-how humántőke oldalában rejlik, ugyanis az kevésbé mobilis, jóval nehezebben telepíthető át egy másik országba, mint az egyes gyártási kapacitások.

Általánosnak mondható tendencia, hogy a nagy gyártók inkább a meglévő beruházások fejlesztésére koncentrálnak a piacon. Sokkal inkább a magasabb K+F+I rátájú beruházások létrehozása, valamint további magyarországi munkahelyek teremtése és a beszállítói kör növelése a cél. Tehát nagyobb volumenű gyártókapacitások telepítése, ilyen beruházások megjelenése kevésbé valószínű a jövőben.

Fontos még megemlítenünk, hogy a gyártási költségek tekintetében továbbra is a világ és Európa egyik legversenyképesebb autóiipari piaca a magyar, az iparági szereplők szerint a költséghatékonyság jelentősen javult hazánkban az elmúlt két évben – erre mutat rá az Ernst & Young Európai Autóiipari Felmérése.¹ Kiemelendő a duális szakképzési rendszer szerepe és megvalósulása hazánkban (a Mercedes-Benz német mintájú képzési rendszerében eddig 65 fiatal vett részt).

Az Európai Unióban a gépjárműipar gerincét Németország jelenti, a belső forgalom legjelentősebb része a Németországnak való szállítás, illetve a Németországtól való vásárlás. Az uniós országok felének igen jelentős, több milliárd eurós forgalma van Németországgal, ezek közül kiemelhető a német-francia, a német-osztrák, a német-olasz, a német-spanyol kapcsolat. A járműgyártásban és értékesítésben a már több mint egy évtizede zajló földrajzi súlyponteltolódás erősödik a jövőben is. A termelés elmozdulásának fő iránya: a BRICS régió (Kínában 36, Indiában és Oroszországban 14, Brazíliában 4 százalékos éves növekedés). Az előrejelzések szerint 2025-re Kína lesz a világ legnagyobb piaci és gyártó helyszíne. Az autóiipar Ázsia felé történő nyitása a K+F központok, az értékesítés és termelés további terjedését fogja maga után vinni, valamint 300 000 európai munkahelyet érinthet 2025-ig.

Az európai autóiipar versenyképességi pozíciója jelenleg erős, az új technológiákban és innovációban, valamint a prémium kategóriájú járművek gyártásában meghatározó a világban.

¹ http://www.ey.com/HU/hu/Newsroom/News-releases/2013_03_20_European_Automotive_Survey

SWOT elemzés

Erősségek

- A munkaerő mentalitása és a (munka) kultúra lehetővé teszi a magas minőségű termelést.
- Magas színvonalú mérnökképzés, bizonyos szegmensekben a K+F terén is.
- A munkabér versenyképes európai viszonylatban.
- Erős vezető a külföldi járműipari vállalatok (autó- és alkatrészgyártók) jelenléte technológiai kisugárzással a K+F-ben, szakemberképzésben és a beszállítói szektorban.
- Kialakultak a folyamatosan fejlődő járműipari központok (Győr, Kecskemét, Szentgotthárd-Szombathely-Zalaegerszeg, Kecskemét, Miskolc-Salgótarján, Budapest-Esztergom, Veszprém)
- A magyar buszgyártás hagyományaira épülve jelen van az országban bizonyos szaktudás és kapacitás.
- A kötöttpályás járműgyártás terén rendelkezésre áll a szakképzett és gyakorlott munkaerő és tervezőkapacitás, jelenleg is működnek folyamatosan fejlődő gyártósorok.
- A repülő- és űripar a legmodernebb fejlesztő és szimulációs szoftvereket használja, jó együttműködés alakult ki az egyetemek, fejlesztők, kutatóintézetek, állami intézmények között.
- A hajógyártás terén előnyös földrajzi helyzetünk (Duna).

Gyengeségek

- Az autóiparban az OEM és TIER 1 beszállítók érdekeltsége alacsony a magyar beszállítók bevonására, az egyetemi együttműködésekre, a K+F-be történő integrálásba.
- Az elmúlt években elmaradtak a hazai gyártók számára elérhető közbeszerzések, jelenleg nem szempont a hazai hozzáadott érték a közbeszerzéseknél.
- A kötöttpályás járműiparban a piac széttagolt, a szereplők közti együttműködés alacsony szintű.
- A repülő- és űriparban átfogó K+F+I program hiányában a hazai iparfejlesztési törekvések nehezen valósíthatók meg. A tervezőmérnökök száma nem elégséges.
- A hazai hajós szakképzés strukturális felépítése bonyolult és széttagolt.

Lehetőségek

- Az autóiparban az OEM és TIER 1 beszállítók Magyarországra vonzása, a kkv-k szélesebb bevonása a TIER 1-es beszállítói körbe.
- A buszágazatban az Ikarus márkanevet és a magyar diplomáciai kapcsolatokat kihasználva a fejlődő országok potenciális piacot jelenthetnek.
- A magyar közösségi busz- és kötöttpályás közlekedésben a járműpark előregedett, a korszerűsítés a magyar gyártókapacitások számára kitörési pont lehet.
- A kötöttpályás járműiparban a hazai szereplők összefogásával közös fejlesztés, gyártás beindítása lehetővé teszi egy szélesebb magyarországi termékportfólió kialakítását.
- A repülő és űripar számára a fejlett autó- és elektronikai iparunk miatt az alkatrészgyártásban szerteágazó kooperációs lehetőségek állnak rendelkezésre.

Veszélyek

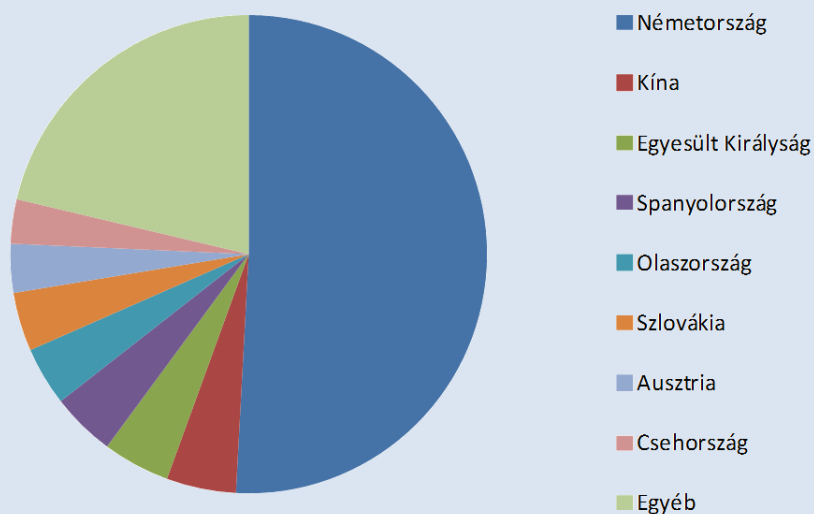
- Az autóiparban a korábbi 5 éves műszaki egyetemi képzés átalakítása, a 3+2 éves BA-MA rendszer hátrányosan befolyásolta a végzett szakemberek tudásszintjét.
- A nem magas hozzáadott értékkel bíró vállalatoknál bármikor fennáll annak a veszélye, hogy ezek termelőüzemeit leszerelik és alacsonyabb költségű országokba telepítik át.
- A kötöttpályás járműiparban a magyarországi fizetőképes kereslet alacsony, nehézkes a vasútmérnök- és szakmunkás-utánpótlás.
- A repülő- és űripar terén gyenge a magyar képviselet az EU különböző bizottságaiban, szövetségekben.

A magyarországi járműipar erősségeihez tartozik a jól képzett munkaerő, mely a kutatások területén is jól alkalmazható. A külföldi cégek beruházásait ösztönzi a minőségi munkavégzés, mely a nyugat-európai viszonylathoz képest alacsony bérigényekkel párosul. A járműgyártás komoly múltra tekint vissza hazánkban, tehát a szükséges szaktudás és kapacitások adottak a további fejlődéshez. Magyarország kedvező földrajzi fekvése folytán a beszállítók és értékesítők igényei is könnyebben kielégíthetők, valamint a hajógyártás szempontjából meghatározó szerepet tölt be a Duna, mint az országot keresztülszelő fő folyó. A gyengeségek közé sorolható az ágazat szereplői közti együttműködés alacsony szintje, ami a piac széttagoaltságát eredményezi, elsősorban a kötöttpályás járműiparban. A K+F+I beruházások szintje is alacsony ahhoz, hogy az iparág tovább fejlődhessen, és még hangsúlyosabb helyet töltsön be a gazdaságban. A lehetőségek közé sorolható az ágazat számára jelentős piacok szélesítése, elsősorban a fejlődő országok között, ahol jelenlegi tapasztalatunk és kapacitásunk kedvezőnek tekinthető. Ezen túl a kötöttpályás járműiparban a hazai szereplők összefogásával közös fejlesztés, gyártás beindítása lehetővé teheti egy szélesebb magyarországi termékportfólió kialakítását. Az ágazat számára veszélynek tekinthető, hogy a korábbi 5 éves műszaki egyetemi képzés átalakítása, a bolognai képzési rendszerre való áttérés eddig hátrányosan befolyásolta a végzett szakemberek tudásszintjét. Ugyanakkor szintén a képzési rendszer hiányosságaiából fakadóan nehéz a szakmunkás-utánpótlás biztosítása is. További problémát jelent, hogy az alacsony hozzáadott értékkel működő vállalatokat kihelyezhetik alacsonyabb költségű országokba.

Gépjárműipari exportpiacaink

Magyarország járműgyártásból származó exportjának legnagyobb része, a teljes kivitel 85 százaléka az Európai Unió tagállamaiba irányul. Az Unió tagországai közül a magyar járműexportban több mint 50 százalékos részesedéssel jelentősen kiemelkedik Németország. Németország nem csak magyar vonatkozásban rendelkezik kimagasló fontossággal, mivel a teljes Európai Unió valamint az Európai Szabadkereskedelmi Társulás tekintetében is 20 százalékos piaci részesedéssel bír, így a német autóipari trendek nem csak magyar, de európai szinten is mérvadónak számítanak. Hazánk számára további fontos export célország még az Egyesült Királyság, Spanyolország, Olaszország, valamint Ausztria. Az Unión kívüli legfontosabb kereskedelmi partnerünk Kína és az Egyesült Államok, a magyar járműipari kivitelből több mint 4,7 százalékos, illetve 1,8 százalékos részesedéssel.

10. ábra Magyar gépjárművek kivitele export célországok szerint, 2011

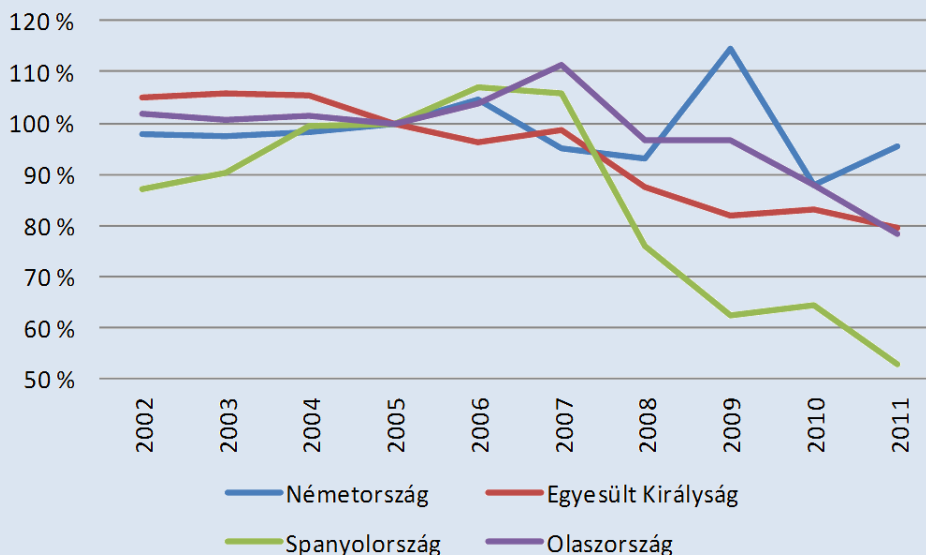
Forrás: KSH

A magyarországi járműgyártás jövője szempontjából az európai uniós és a kínai autóipari trendek különösen fontosak.

Az Európai Unióban 2009-ben számos tagállam, köztük a magyar export szempontjából kiemelkedően fontos Németország, Franciaország, az Egyesült Királyság, valamint Olaszország is autóvásárlást ösztönző programokat indított a válságra adott válaszként. A program keretében 2009-ben mesterségesen emelték az új és használt autóvásárlásokat. 2010-ben ezeken a piacokon – az Egyesült Királyság kivételével – visszaesést tapasztaltak, fő okának a megelőző évi magas bázist tekintik.

2011-ben a megelőző évvel összehasonlítva az európai adósságválság miatt alkalmazott szoros fiskális politika és a számos országot érintő megszorító csomagok miatt Nyugat-Európában az autóeladások 1,4 százalékkal estek vissza. Fontosabb exportpiacaink is erőteljesen szűkültek. Az Egyesült Királyságban 4,4 százalékkal mérséklődtek az eladások, míg a válság által jobban érintett periféria országokban még ennél is nagyobb mértékben: Olaszországban 11 százalékkal, Spanyolországban pedig több mint 17 százalékkal estek vissza az eladások. Legfontosabb partnerünk, Németország ezzel szemben 8,8 százalékos növekedést könyvelt el, ami kedvező hazai járműipari piacunk alakulásának szemszögéből.

**11. ábra Exportpiacainkon jegyzett új autóértékesítések alakulása
(2005=100%)**

Forrás: KSH

Az Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA) országaiban 2011-ben összesen 13,1 millió autót értékesítettek (a 2010-es 13,3 milliót követően).

A jövőbeli tendenciák szempontjából ugyanakkor negatívum, hogy Spanyolországban valamint Olaszországban a kormányok elkötelezettek a költségvetési hiány lefaragása iránt, és e cél megvalósítása érdekében újabb és újabb megszorító csomagokat vezettek/vezetnek be, miközben gazdaságuk recesszióba süllyedt.

Ezt támasztják alá a 2012 első negyedévében regisztrált személygépkocsi eladások is, az eladások száma Nyugat-Európában 8,8 százalékkal esett vissza. Spanyolországban és Olaszországban is csökkentek a gépkocsi értékesítések (Olaszországban jelentősen, 21 százalékkal, Spanyolországban viszonylag kisebb mértékben, 1,9 százalékkal). Ugyanakkor az Egyesült Királyságban kismértékű, 0,9 százalékos, míg a számunkra legfontosabb célországban, Németországban 1,3 százalékos emelkedés volt megfigyelhető a regisztrált személygépkocsi eladások terén.

Az európai adósságválság alakulása jelentős hatással lesz a járműeladásokra is. Egy esetleges gazdasági recesszió a főbb kereskedelmi partnereinknél további megszorító csomagok alkalmazásával könnyen felülírhatja a kedvező prognózisokat.

Kínában az elmúlt időszakban robbanásszerűen megnőtt a gépjárművek iránti kereslet, és az elemzők a gépjárműpiac további, jelentős növekedést várják. 2010-ben a személygépjármű eladások terén Kína megelőzte az EFTA országait, miután éves bázison

több mint 33 százalékos növekedést elkönyvelve 13,7 millió személyautót értékesítettek. 2011-ben a növekedés üteme nagyot lassult a megelőző évhez képest, azonban az 5,19 százalékos emelkedés is 1 millióval több gépjárműeladást jelentett. 2012-ben a január – áprilisi időszakot vizsgálva nem látszik a növekedés ütemének további mérséklődése (az előző év hasonló időszakával összehasonlítva a növekedés 5,48 százalékot tett ki).

Rövid- és középtávú célkitűzések és beavatkozási javaslatok az ágazat fejlesztésére

I. A főváros, a nagyobb vidéki városok és a Volán társaságok járműigénye

A BKV gördülőállományának autóbuszflottáját 2011. év végén 1 365 db busz jelentette. Ahhoz, hogy a közszolgáltatási szerződésben foglalt feladatait a BKV el tudja látni, naponta 1 273 db buszt kell üzembe helyezni. (Fontos tény, hogy ezt a kapacitást csak a reggeli és a délutáni csúcsforgalom igényli, az egyéb hétköznapi és a hétvégi időszakokban a buszállomány fele a garázsokban marad.) A hosszú távú fenntarthatóság és a gördülékeny üzemeltetés érdekében tehát nagyságrendileg 1300 db-os állomány üzemben tartása javasolt.

A BKK üzemeltetésében elkülöníthetően négy ágazat tartozik a kötöttpályás járművek körébe: a villamos, a metró, a HÉV és a trolibusz. A metró esetében a főváros a francia Alstom vállalattal kötött szerződést, melynek értelmében 2012-ben a kettes vonalon megjelentek az új szerelvények és a hamarosan elkészülő 4-es vonalon is ilyen típusú metrókkal utazhat majd a nagyközönség. A villamosok esetében a 40 db Combino jármű megfelel az akadálymentességi követelményeknek, a járműpark döntő többsége magas padlós. Az állományban lévő, 1967 és 1978 között gyártott Ganz-csuklós villamosok (118 db) tervezett élettartalmukat meghaladták, műszaki állapotuk már nem felel meg korunk elvárásainak, meghibásodási mutatójuk és energiafelhasználásuk is igen magas (a Hannoverből beszerzett típusok energiamutatója ugyan kedvezőbb, de ezek sem akadálymentesek).

A főváros a közeljövőben 96 db villamos és 93 db troli beszerzését tervezi, melynek költsége hozzávetőleg 116 milliárd Ft (500 millió Ft önrész mellett a projekt uniós forrásból finanszírozható még a 2007-13-as költségvetési időszakból).

A BKV állományát 297 db HÉV szerelvény alkotja, melyek átlagos életkora 35 év, de a legrégebbi típusok 1965-ben kerültek beszerzésre. A HÉV esetében is szükséges az eszközpark cseréje az elővárosi közlekedés megújítása érdekében.

Budapesten kívül helyi közösségi közlekedési szolgáltatásokat önálló cégeken keresztül Debrecen, Szeged, Miskolc és Pécs város önkormányzatai tartanak fent. További városokban a helyközi közlekedési szolgáltatásokat nyújtó társaságok portfóliójába tartozik a helyi közösségi közlekedés is. Az említett nagyvárosok gördülőállományáról és kumulált gépjárműigényéről az alábbi táblázat nyújt áttekintést.

Vidéki nagyvárosok gépjárműigénye - Volán Egyesülésen kívüli önkormányzati cégen keresztül üzemeltetett állomány

Közlekedési társaságok	Állomány (db)	Átlagéletkor (év)	Tervezett beszerzés 2012-2016
Debrecen, Szeged, Miskolc, Pécs	620	12,5	270

Forrás: „KTI - A VOLÁN társaságok 2016-ig szóló vállalati járműstratégiájának, valamint költségeinek értékelése” alapján, becslés

A közösségi közlekedés közszolgáltatási szerződéseinek értelmében az ország összes települését be kell kapcsolni az ország vérkeringésébe. Ebben a folyamatban a legnagyobb szerep a Volán társaságoknak jut, mind utasszám, mind utaskilóméter alapján. A Volán társaságok többségéről elmondható, hogy az elérhető információk alapján az állami tulajdonhányad meghaladja a minősített többséget.

A 2001 óta tartó időszakban a Volán társaságok állományának mérete egyenletes, csökkenő (mintegy 9%-os) tendenciát mutat. A negatív változás vélhetőleg a csökkenő keresletnek, másrészt – a 2004. évi XXXIII. törvény szerint – alvállalkozók bevonásának is a következménye. A járműállomány csökkenése mellett megfigyelhető trend, hogy a régebbi típusok (főként Ikarus) mellett egyre nagyobb teret nyernek az új, illetve korábban nem jellemző márkák (MAN, Credo, Neoplan, Volvo, RábaContact, Mercedes-Benz stb.). 2011-ben a járművek 75%-a magyar gyártmányú, hagyományos Ikarus, Rába, Credo, NABI típusú. A fennmaradó 25% főleg Volvo, Man, Mercedes, Autosan gyártmány.

A „tűzoltás” jellegű autóbusz-beszerzések miatt a járműállomány heterogenitása is a sokszorosára nőtt, az egyes társaságoknál 60 féle típus/altípus üzemel. Ez jelentősen bonyolítja – és ezáltal drágítja – a járműpark fenntartását. Nem ritka, hogy az egyedi járműbeszerzési lehetőségek miatt egy-egy Volán-társaság nyolc-tízféle gyártmányt üzemeltet, s a költségvetéssel együtt viseli ennek minden terhét (eltérő megbízhatóság kockázata, nem bejártatott műszaki specifikáció, szervizelési nehézségek).

A karbantartási feladatok ellátása tekintetében a társaságok megítélése egységes. Minden társaság saját karbantartó részleggel rendelkezik, csak a garanciális vagy speciális javításokat végeztetik külső cégekkel. Több társaság egyes új típusoknál márkaszerviz státusz kialakítását tervezi, ami a járműpark homologizálásával, gazdasági szempontok alapján is megvalósítandó feladat.

A társaságok módosított stratégiája szerint 2343 db autóbusz beszerzése lenne indokolt a 2012–2016-ig terjedő időszakban. Ez öt év alatt az állomány közel felének (47%) cseréjét jelentené.

II. Hazai beszállítói kapacitások

A rendszerváltásig a haszongépjármű gyártás meghatározó szerepet töltött be (az alkatrészek nagyobb hányadának gyártása licenc alapon történt), azonban napjainkra ez az ágazat teljesen eltűnt, helyét a személygépjármű-gyártás vette át megerősödő háttérparral.

A világ nagy autóiipari beszállítói néhány kivételtől eltekintve hazánkban is megjelentek. Az első 13 vállalatból 11 a határokon belül gazdálkodik és termel – ezek a cégek nemzetközi mércével mérten is versenyképesek, dinamikus növekedésükkel húzzák a szakágazatot. Járműipari beszállítók az ország egész területén megtalálhatóak, azonban négy pólus alakult ki egyértelműen. Győr és környéke az Audi központtal, Budapest, ill. Esztergom a Suzuki központtal, az Eger-Miskolc tengely valamint a Mercedes gyáralapítással új lendületet kapott Kecskemét térsége. A hazai járműipar hosszú távú versenyképességét a tengelyek mentén működő oktatási és szellemi központok fokozzák. A győri Széchenyi István Egyetem, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, az egyedülálló képzést nyújtó Miskolci Egyetem Gépészmérnöki és Informatikai Karának Robert Bosch Mechatronikai Tanszéke és a kecskeméti Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskola a piaci szereplőkkel együttműködve a duális képzés intézményrendszerének kiterjesztésével járulhatnak hozzá a beszállítói hálózat fejlesztéséhez és új spin-off cégek alapításához.

Az esztergomi Suzuki a beszállítói hálózat kapcsán külön kiemelendő, hogy a gyár az elmúlt évtizedben végrehajtott beszállítói hálózat fejlesztés (pl. Suzuki Pilot Programok) révén jelentős beszállítói kapacitásokat köt le. A hálózatfejlesztés révén napjainkban az előállított személygépjárművek értékének több mint 50%-át jelenti a hazai hozzáadott érték.

III. Javaslatok az ágazat fejlesztésére a 2014-2020-as időszakban az Európai Unió forrásaiból

A járműipar EU-s támogatásáért alapvetően az ágazati operatív programok felelősek. A Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program (GINOP) keretében támogatható a szakmai képzés, a kutató központok és a K+F intenzív tevékenységek fejlesztése, illetve az egész autó és járműipar, mint kiemelt foglalkoztatottsági mutatókkal rendelkező ágazat. A Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) helyi, megyei szinten tudja támogatni azt a járműiparban működő vállalatot, amely növeli az adott terület versenyképességét. Az Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program (IKOP) a vasúti közlekedés elérhetőségét, valamint az energia-hatékonyt fejleszti.

Az EU-s támogatások segítségével az alábbi beavatkozások lennének megvalósíthatók:

Jelen tervezet kizárólag a szerzők véleményét tükrözi, amely nem tekinthető sem az NGM, sem a Kormány hivatalos álláspontjának

- A képzés és kutatás kiemelt támogatása, mellyel kutató központok hozhatók létre. Ezáltal megvalósulhat a kapcsolat a tudományos háttér és a gyakorlati alkalmazás között.
- Az energiahatékonyság fokozása a járművek előállítása során, valamint az elkészült járművek energiaszükségletének csökkentése, illetve a hagyományos energiaforrások felváltása megújuló forrásokra.
- Kedvező fogyasztási és alacsony káros anyag kibocsátási értékekkel rendelkező járművek gyártásának támogatása.
- Több, magasabb képzettséget igénylő munkahely létrehozása az ágazat területén.
- A hazai másod- és harmadszintű beszállítói kkv-k versenyképességének és növekedési potenciáljának fejlesztése, hogy minél nagyobb számban tudjanak csatlakozni az autógyártási lánchoz (hatékony logisztika és növekvő foglalkoztatottság).

VI. ORVOSI ESZKÖZÖK GYÁRTÁSA

Az ágazat helyzete és SWOT elemzése

Magyarország jelentős tradíciókkal rendelkezik az orvosi eszközök gyártása területén. Hazánk gazdaságának kicsi, ugyanakkor hatékony, dinamikus és nagy részben hazai tulajdonú ágazatáról van szó, amely a gazdasági válság ellenére megtartotta munkahelyeinek nagy részét. Több, az ágazathoz tartozó vállalat innováció tekintetében a világ élvonalába tartozik.

Az ágazat termelése a feldolgozóipari összes termelésből körülbelül egy százalékkal részesedik, a termelési érték 2011-ben mintegy 200 milliárd forintot tett ki. A GDP-ben mért aránya egyelőre nem számottevő, becslések szerint mindössze 0,1-0,2 százalék. Az ágazatban 2012. harmadik negyedében mintegy 13 ezer főt foglalkoztattak, a gazdaságosság kiemelkedően jó, valamint rendkívül magas a K+F intenzitás. A hazai kkv szektorban az orvosi eszköz- és műszergyártás a legversenyképesebb ágazatok egyike. Említésre méltó, hogy az ágazatban működő kis- és középvállalkozások szinte teljes egészében magyar tulajdonban vannak.

Az orvosi eszközök gyártása az egyik legdinamikusabban fejlődő feldolgozóipari ágazat. Bár nemzetgazdasági súlya jelenleg egyelőre nem jelentős, jövedelemtermelő képessége kiemelkedő, főleg a rohamosan növekvő export miatt. A többi feldolgozóipari ágazathoz viszonyítva az orvosiműszer-gyártás K+F-intenzív (a K+F kiadásokat és a K+F-ben dolgozók számát tekintve is). Ezeknél a vállalatoknál a feldolgozóipari átlagnál jelentősen magasabb az egy dolgozóra jutó hozzáadott érték, a versenyképesség záloga a humán erőforrás minősége és ára.

Az ágazat napjainkban egyértelműen a külpiacok felé tekint, az export aránya a termelésen belül megközelíti a nemzetgazdaságilag kiemelt, exportvezérelt ágazatokét (járműipar, elektronika-híradástechnika). A kivitel jövőbeli dinamikus perspektívája új piacok feltérképezését (pl. volt Szovjetunió területén lévő államok, Kazahsztán, Brazília) kívánja meg. Az orvosi műszerek külkereskedelme egyre növekvő, pozitív egyenleget mutat, 2012 első félévében a kivitel megközelítette az 500 milliárd forintot. Az orvostechikai eszközök legjelentősebb export célországai döntően az Európai Unión belül találhatók, ezek közül Németország áll az első helyen, ezt követi Franciaország és az Egyesült Királyság, a negyedik felvevőpiac Oroszország. Az ágazaton belül a mérőműszer-gyártás alágazat részesedése a legnagyobb a kivitelben (85 százalék).

A fejlett piacok előregedő népességének, valamint a feltörekvők dinamikus bővülésének köszönhetően a kereslet folyamatosan növekszik az orvosi eszközgyártók termékei iránt. A piaci szereplők kitorrészi pontjait a versenyképesség növelése, a nagyobb exportvolumen (távol-keleti piacokon való részesedésünk növelése, új partnerek felkutatása), valamint az innováció jelentheti a jövőben. Ezen túlmenően a vállalkozások a hazai egészségipar (egészségügyi turizmus szolgáltatásainak fejlesztése), valamint számos más a magyarországi iparban működő alágazat háttérét is erősíthetik.

Az ágazat tulajdonosi szerkezete jelentősen eltér a feldolgozóipari átlagtól: itt jóval alacsonyabb a külföldi tulajdonosok súlya, szerepe. A magyar tulajdonú kkv-k súlya meghatározó, és ezen vállalatok nemzetközi sikere egyedülálló hazánkban. Közülük a vezető 10-14 vállalat oly mértékben megerősödött, hogy a kkv kategóriából a nagyvállalati kategóriába léphet. Ez a lehetőség kiemelt kormányzati figyelmet érdemel.

A kis- és középvállalatok mellett néhány igen nagy és erősen diverzifikált nemzetközi cég uralja az ágazatot, amelyek egyes orvosi műszerek kis- és nagykereskedelmében meghatározó szerepet töltenek be, és általában egy-egy globális értéklánc tetején találhatóak. Egy-egy alágazatban, sőt egy-egy termék esetében a viszonylag magas piaci koncentráció az erősen szegmentált, nemzeti keretekben szabályozott piac következménye, ami jelentős piacra lépési korlátot jelent, és sok esetben erőteljesen csökkenti a verseny intenzitását.

A fentiek miatt a hazai orvosműszer-gyártás ágazat sem homogén. Többféle vállalatípust különböztethetünk meg a gyártott termékek megfelelően. Így a vállalatokat vevőtípusok alapján a következőképpen csoportosíthatjuk: „nagy méretű” kórházak, egészségügyi intézmények, illetve komplex rendszereket gyártó vállalatok; „kisméretű”, de nem háztartásoknak, hanem szakorvosoknak, házi orvosoknak, gyógytornászoknak stb. értékesített műszereket, eszközöket gyártó vállalatok, végül a háztartásoknak értékesített műszerek, eszközök gyártói zárják a sort.

SWOT elemzés

Erősségek

- A hazai orvosi eszköz gyártási tradíciók jelentősek, komoly iparági előzmények.
- Hatékony, dinamikus, nagy részben magyar tulajdonú ágazat, az innovatív és versenyképes kkv-k, a speciális szaktudású szakembergárda.
- Magas hozzáadott értékű, korszerű, kiváló minőségű és exportképes termékek.
- Széles multinacionális gyártástechnológiai bázis, jelentős innovációs aktivitás, előnyös földrajzi pozíció.
- Erős exportképesség. Az orvosi műszerek külkereskedelme növekvő és pozitív egyenleget mutat.
- Az IT technológiák fejlődése növeli a kapcsolódó területekkel való együttműködés lehetőségét (gyógyszerelés, leletezés, tárolás, továbbítás stb.)
- Magas szintű oktatás és kiépült felsőoktatási kapcsolatok.
- Jó kapcsolatok a FÁK és más feltörekvő országokkal.
- Főbb európai piacok közelsége
- Válságra kevésbé érzékeny ágazat.
- Sok magyar szabadalom.
- Magas hozzáadott érték a termelésben.

Gyengeségek

- A kkv-k mellett néhány nagy és erősen diverzifikált nemzetközi cég uralja az ágazatot, amelyek egyes termékek kereskedelmét dominálják.
- A hazai közbeszerzés jellegzetességei (szűkös és állandóan változó anyagi források) eléggé hullámzó piacot jelentenek a hazai gyártóknak.
- Szűk felvevő képességű hazai piac.
- A hazai piacon magas az importált áruk (főleg csúcstechnológias alkatrészek) aránya.
- A mikro-, kis és közepes vállalkozások nagy részben tőkeszegények (műszaki és kereskedelmi marketingbe nem tudnak investálni).
- Magyarországon kevés számú globális értéklánc – korlátozott a csatlakozási, beszállítói lehetőség a hazai gyártók számára.
- Különböző előírások, támogatások (TB, OEP) piactorzító hatásúak lehetnek.
- Erősen innováció-igényes, magas K+F ráfordítású ágazat.
- A szakember-utánpótlás korlátozott.
- Beszállítás esetén kis mennyiségben gyártandó sokféle tétel.

Lehetőségek

- Az egészségügyi költségcsökkentési szükséglet a hosszabb élettartam és a krónikus megbetegedésekből eredően bővül az igény az orvosi eszközök iránt.
- A sikerágazatok (fogászat, orvosi wellness szolgáltatások, egyéb) jobb, hatékonyabb kihasználása.
- Az orvosi, ápolói szakszemélyzet csökkentése további keresletet támaszt a korszerű orvosi berendezésekre és eszközökre.
- A multik a kiépített piaci kapcsolataik révén a velük partneri kapcsolatban álló kkv-k exportpiaci korlátaik oldásával javulhat a globális beszállítási lehetőség.
- Multinacionális cégek közvetlen tőkebefektetései innovatív hazai kkv-kba.
- Multik - kkv-k – tanintézményi együttműködés a szakember utánpótlás képzése érdekében.
- Beszállítók megsegítése harmadszintűből elsőszintűre; spin-off és start-up cégek támogatása.
- Kutatásra+Innovációra rendelkezésre álló források a Horizon 2020 Program keretében.

Veszélyek

- A hasonló célkitűzések terén folyó regionális és globális verseny miatt szűkülhetnek a hazai ágazat piaci lehetőségei. A feltörekvő piacok még alacsonyabb költség szintet kínálnak – egyre aktívabb távol-keleti gyártás.
- A gazdasági válsággal együtt járó hitelválság korlátozza a kkv-k hitellehetőségeit.
- Az egészségügy átalakítása a forrás lehetőségek (költségvetés) szűkülésével járhat együtt, ami az ágazat hazai piacának zsugorodását eredményezheti.
- Közbeszerzéseknél a külföldi tulajdonú multik preferálása (azok kizárólagos indítása).
- EU-n kívüli exportban magasak a fajlagos tranzakciós költségek.
- A szakember-elvándorlás veszélyezteti az új fejlesztésű termékek klinikai próbájának lehetőségeit

Az orvosi eszköz- és műszergyártás a gazdasági válság éveiben is jól teljesített és Magyarország egyik kitörési pontját jelentheti. Az ágazat erősségei közé tartozik a magas színvonalú oktatás, a versenyképes kkv-k viszonylag magas száma, a speciális szaktudású szakembergárda, a széles multinacionális gyártástechnológiai bázis, a kkv-k számára is elérhető európai uniós K+F források, valamint az előnyös földrajzi pozíció. Az egészségiparon belül az orvosi berendezések és az eszközgyártás jelentik a legígéretesebb jövőt. A hátrányok között az első helyen említhetjük a hazai kkv-k tőkeszegénységét, amely akadályt jelent a beruházások, fejlesztések, illetve a külpiacra lépés feltételeiben. A szűk felvevő képességű hazai piac mellett probléma az is, hogy Magyarországon kevés számú globális értéklánc található, így korlátozott a csatlakozási, beszállítói lehetőség a hazai gyártók számára. A gyengeségek közé sorolandóak még a különböző előírások, támogatások (TB, OEP) esetleges piactorzító hatásai is. A vállalkozások számára lehetőséget jelenthetnek a különböző külső hitelezési konstrukciók, az új piaci rések megtalálásához nyújtott segítség és a K+F+I-re rendelkezésre álló források a 2014-2020 közötti uniós tervezési időszakban. Ugyanakkor az egyre szélesedő regionális és globális verseny, illetve a még mindig fennálló gazdasági válság bizonytalan kilátásai, továbbá a szakember-elvándorlás – mint fenyegetettség – visszavethetik az ágazat jövőbeli fejlődését.

Az orvosi eszközök exportpiacai

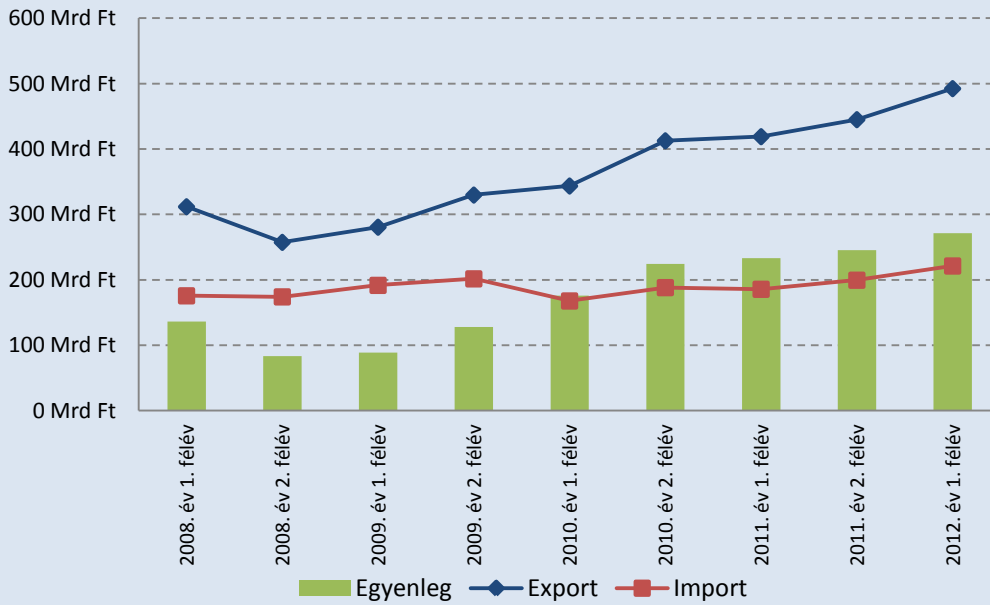
A hazai kkv-szektorban az orvosi műszergyártás a legversenyképesebb ágazatok egyike, és Magyarország egyik kitörési ágazata lehet a jövőben.

Magyarországon az orvosi műszerek külkereskedelme egyre növekvő, pozitív egyenleget mutat. 2012 első félévében a kivitel megközelítette az 500 milliárd forintot, aminek köszönhetően a külkereskedelmi mérleg közel 280 milliárd forintos többlettel zárta ezt a félévet.

A hazai vállalatok körében az importarány az ágazat kiviteli szerkezetében alacsony. Ugyanakkor a vállalatok a termékeket hazai kereskedőktől szerzik be, professzionális importőr segítségével. Mindez azt is jelenti, hogy az alacsony importarány megtevesztő lehet, mert e termékek eredetileg gyakran külföldi, ázsiai országokból származnak.

Jelen tervezet kizárólag a szerzők véleményét tükrözi, amely nem tekinthető sem az NGM, sem a Kormány hivatalos álláspontjának

12. ábra Az orvosi műszerek külkereskedelmének alakulása

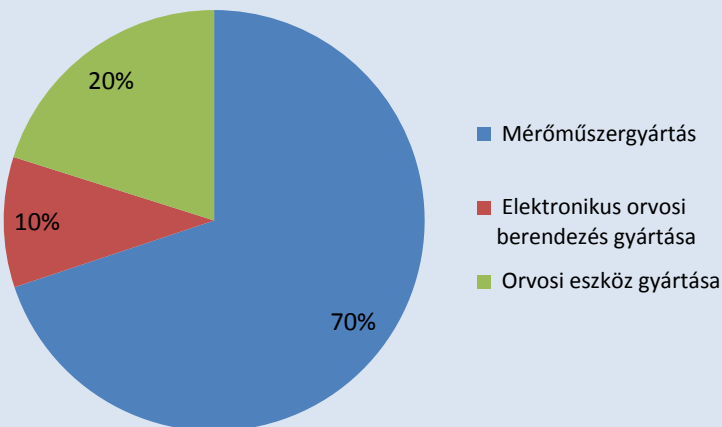

Forrás: KSH

A behozott áruk nagyrészt alkatrészek és félkész termékek, míg a kivitel döntő többsége késztermék. Így joggal feltételezhetjük, hogy a vállalatok termelése és exportja is erősen függ az importált alkatrészekről, félkész termékektől. Az orvostechnikai eszközök legjelentősebb export célországa Németország (2010-ben 150 millió eurós kivitellel), ezt követi Franciaország, az Egyesült Királyság majd Oroszország.

Számos hagyományos és új piacon (mint Oroszország, illetve Kína) látható üzleti lehetőség, utóbbi ország felé 2009-ben és 2010-ben is megduplázódott a magyar kivitel. A KSH adatai szerint a hazai ágazat külkereskedelmi forgalma döntően a műszergyártáson alapul.

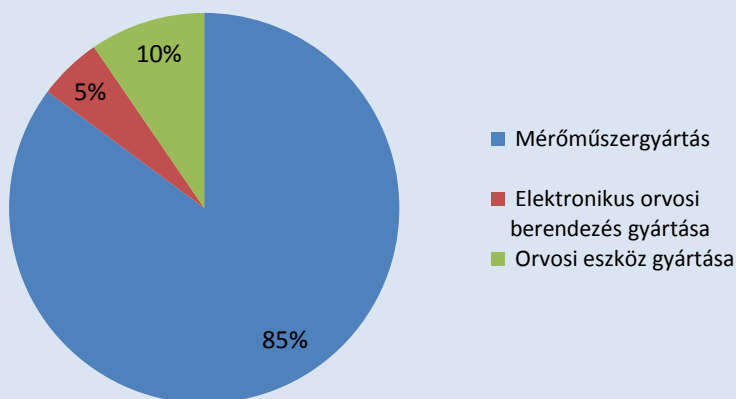
13. ábra Import (2007-2011)

Forrás: KSH

Jelen tervezet kizárólag a szerzők véleményét tükrözi, amely nem tekinthető sem az NGM, sem a Kormány hivatalos álláspontjának

14. ábra Export (2007-2011)

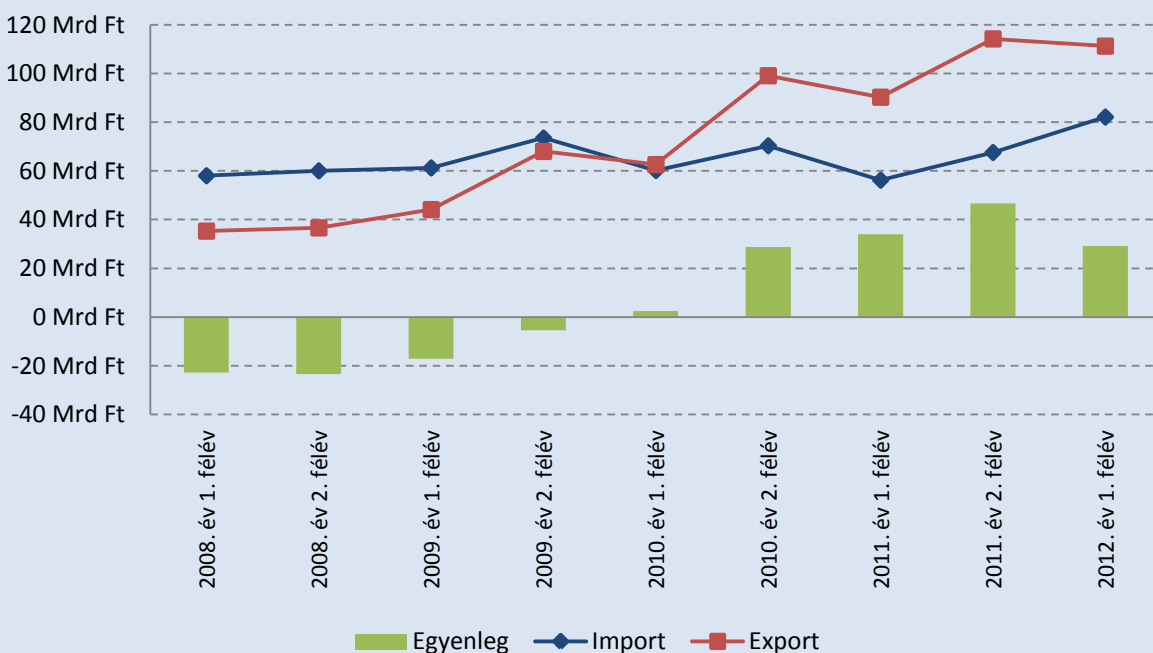

Forrás: KSH

Az import szerkezetében 70 százalékos, míg az exportszerkezetben 85 százalékos részesedéssel jelentkezik a mérőműszergyártás alágazat. Mindhárom alágazat pozitív külkereskedelmi mérleggel rendelkezik.

A magyar export célországai főként az EU-ban találhatók, jellemzően a környező, újonnan csatlakozott tagországok között. A 2008-as válságot követően folyamatosan bővülő exportteljesítmény figyelhető meg, egyre javuló, pozitív külpiaci egyenleg mellett. Az import forrás-országokat tekintve is elsősorban az EU a meghatározó, de a termékek gyártási eredete szerint nagyon jelentős az ázsiai származású termékek részesedése is.

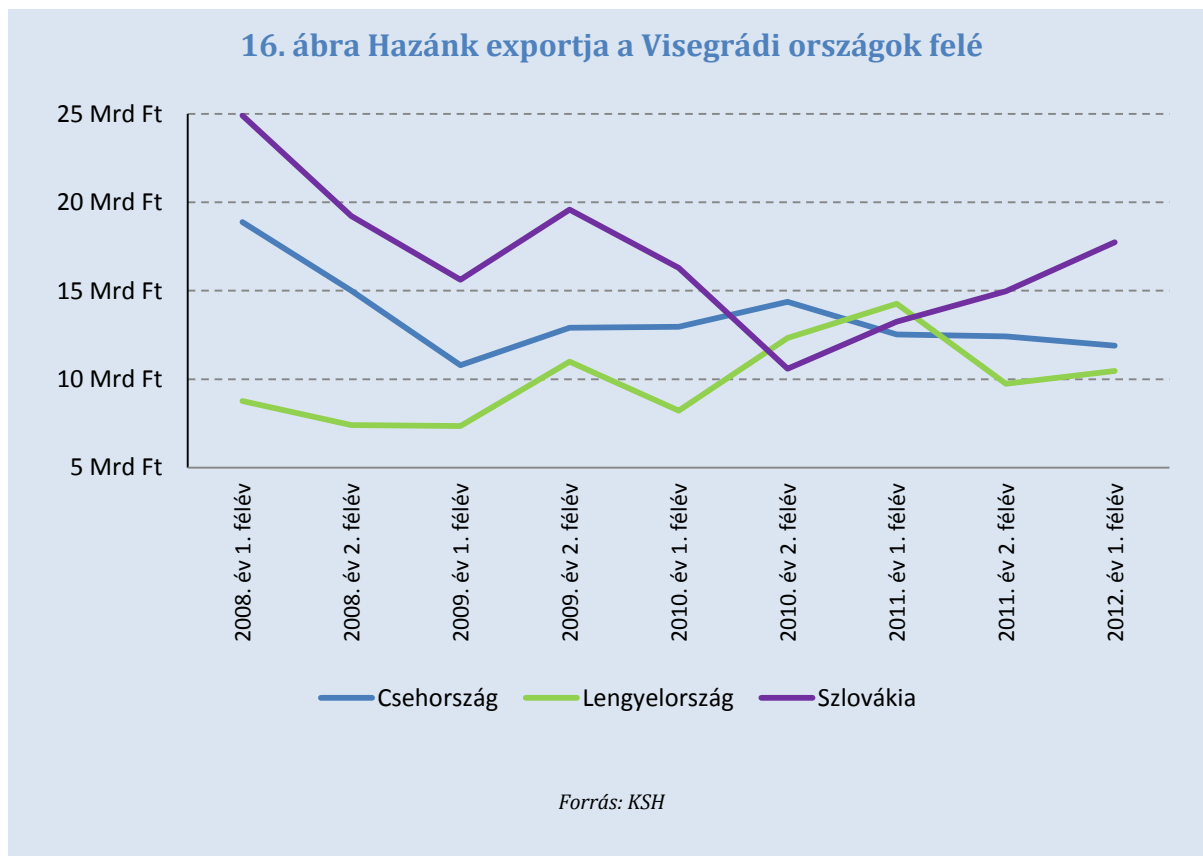
15. ábra Hazánk külkereskedelme az EU 25-ön kívüli országokkal

Forrás: KSH

Jelen tervezet kizárólag a szerzők véleményét tükrözi, amely nem tekinthető sem az NGM, sem a Kormány hivatalos álláspontjának

2010-től trendváltás figyelhető meg az EU25-ön kívüli országokkal folytatott külkereskedelmünkben. 2009 végéig Magyarország behozatala az unián kívüli államokból meghaladta a kivitelt, azonban 2010-től ez megfordult, és az értékesítés azóta dinamikusabban nő, mint a behozatal. Néhány termék esetében a magyar exportőrök előtt jelentős piaci lehetőségek nyíltak meg a szegényebb országok árérzékenyebb importőreinek körében.

A Visegrádi országok felé bonyolított külkereskedelmet vizsgálva látható, hogy ágazati szinten Lengyelország felé a legalacsonyabb szintű a kivitelt. A tendencia növekvő, bár féléves periódusokat tekintve hektikus képet mutat. 2008-ban jelentősen visszaesett a kivitelnk mindhárom ország irányába, ám Csehország esetében a csökkenést követően azonos szinten maradt a kiviteli érték. Szlovákia felé kivitelnk 2010-ben meglehetősen alacsonyan állt, azóta folyamatosan emelkedik.

A külkereskedelmi egyenleget vizsgálva látható, hogy mindhárom ország viszonylatában többlettel rendelkezik hazánk. A legpozitívabb képet a magyar-cseh külkereskedelmi mérleg mutatja, közel 10 milliárd forintos pozitívummal zárva az éveket. Lengyelország esetében 2011 első félévében a nagymértékű importnövekedés eredményezett nullszaldós mérleget. Szlovákia viszonylatában a külkereskedelem enyhén tolódik az importnövekedés és exportcsökkenés irányába, ami hazánk bevételeinek csökkenését eredményezi.

Rövid- és középtávú célkitűzések és beavatkozási javaslatok az ágazat fejlesztésére

I. Ágazati és külpiaci kitörési pontok

Megállapítható, hogy a hazai orvosi berendezés és eszközgyártás termékgyártásban van potenciál, mivel különösebb iparfejlesztési stratégia nélkül is képes volt eredményesen növekedni. A termékportfólió ugyanakkor nem megfelelően diverzifikált, a piaci szegmens pedig koncentrált, a termelés és export túlnyomó többségét kb. 15-20 – hazai léptékkal nagyobbnak tekinthető – gyártó produkálja. Ugyanakkor örömdetes tény, hogy a magyar gyártás több külföldi cég számára is vonzerővel bír.

Kitörési pontot jelent az innováció támogatása az ágazatban. Minél több innovatív termékre lenne szükség, ugyanakkor az ágazat cégei nehézkesen használják az EU-s forrásokat. Különösen fontos lenne, hogy az orvostechikai eszközök fejlesztésében élenjáró országokkal alakítsunk ki szövetségi kapcsolatot, mint Németország, Egyesült Királyság, Franciaország és Izrael.

Az önálló exportpiaci megjelenés és gyártás szintén tőke- és forgótőke-igényes folyamat. Forrásoldalról az iparági növekedést olyan állami részvétellel működő hitelbiztosítási rendszer kialakítása segítheti, amely más európai országokban már létezik és széleskörű lehetőségeket biztosít a hitelezői kockázatok mérséklésére.

A saját fejlesztésű termékek nemzetközi szabványoknak való megfelelését (CE, FDA szabványok), az eljárásban való eligazodást célszerű állami eszközökkel támogatni, akár a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala vagy más szervezeten belüli „regulatory affairs specialist” (szabályozási ügyek szakértő) alkalmazásával. A jogi tanácsadás a potenciális szabadalmi, találmányi területre kiterjedően is szükséges. Sok esetben kommunikációs és megvalósítási nehézségeket okoz, hogy a feltaláló a jogi lehetőségei ismeretének hiányában, a saját védelme érdekében nem ad elegendő információt a találmányról, így befektetőt sem tud szerezni a megvalósításhoz.

Az OECD által közzétett prognózisok szerint a 2020-as évek elejére akár a GDP 13-17 százalékát is elérheti az egészségügyi költségvetés az OECD tagállamaiban. Az egészségügy valamennyi fejlett országban az egyik legfrekvenciáltabb terület. Az „egészségipar” rendkívül innovatív, a gazdasági fejlődés, a munkahelyteremtés motorja. Erősségeink közé tartozik a magas színvonalú oktatás, innovatív, versenyképes kkv-k, speciális szaktudású szakembergárda, széles multinacionális gyártástechnológiai bázis, kkv-számára is elérhető európai uniós K+F források, előnyös földrajzi pozíció. Az ágazat dinamikus fejlődéséhez erősíteni szükséges a kkv-k tervezési, szervezeti működési feltételrendszerét, növelni a szakember-utánpótlás lehetőségeit, elősegíteni a termékexportot exportbiztosítási konstrukciók kidolgozásával, a Spin-off vállalkozások kibontakoztatását inkubációs lehetőségekkel. A globális cégek, befektetők vonzásában jelentős szerepe van a hatósági engedélyezési eljárások határidejének hatósági oldalról történő betartásának, az adminisztratív kötelezettségek egyszerűsítésének, a gazdasági szabályozási környezet stabilitásának.

A világban végbe menő változások, a felgyorsult technológiai fejlődés, az innováció irányainak átrendeződése azonban megköveteli, hogy Magyarország az iparág – mint az ország egyik potenciális gazdasági kitörési pontja – helyzetét tudatosan, a globális trendeket figyelembe véve kiemelt és célirányos ösztönzőkkel javítsa. Az orvosi berendezés és eszközgyártó ágazat fejlődését elősegítő gazdasági környezet mielőbbi kialakítását különösen indokoltá teszi az Európai Unió Horizon 2020 programja, melynek megvalósítására a 2014-2020 közötti időszakra jelentősen megnövelt, a kkv-k erősödését elősegítő K+F+I tevékenységekre, együttműködésekre fordítható forrásokat rendel.

Az orvostechnika terén az innováció rendkívül gyors, az orvostudomány, az elektronika és az informatika területein nagyok az igények és óriásiak a lehetőségek. Az innováció új irányai, mint a rendszerorientált, magas értéket adó, ugyanakkor takarékos és egyénre szabott ellátást biztosító, infokommunikációs technológián alapuló termékek új utakat nyitnak meg a magyar vállalkozások számára is.

A hazai orvosi berendezés és eszközgyártó kkv-k, egyetemek együttműködésével a kutatóbázis számára a K+F igénybevételének koncentrált, összefogáson alapuló lehetőségeit teremti meg. A szereplők közötti együttműködés olyan intézményrendszerét, mechanizmusát kell kiépíteni, amelynek segítségével erős, integrált tudásgazdaság jön létre, az egyetem-egészségipar kapcsolatai intenzívebbé válnak, az innovatív, nemzetközileg is versenyképes termékek, szolgáltatások köre tovább nő.

Az ágazatfejlesztés célja, hogy Magyarországon európai szinten is kiemelkedő, hosszútávon magas szinten állandósult növekedést mutató, minőségorientált, aktív hazai K+F+I tevékenységet folytató, nagy jövedelemtermelő képességű orvosi eszközgyártás legyen, amely hozzájárul a GDP növekedéséhez.

II. Cselekvési pontok

1. A hazai orvosi berendezés és eszközgyártó kkv-k fejlesztése, hazai előállítású stratégiai termékcsalád/-ok kialakítása, fejlesztése, hazai intézményi beszállítók helyzetbehozása;
2. a hálózatosodás elősegítése, a multinacionális cégek kkv beszállítói és fejlesztői hálózatának kiépítése, hatékony innovációs környezet biztosítása megfelelő közvetlen és közvetett ösztönzőkkel;
3. oktatási együttműködések a kutatás-fejlesztések, orvosi továbbképzések és a gyártástechnológiai szakember-képzés területén;
4. a szabályozási környezet átalakítása, pénzügyi eszközalapú, piackonform exporthitel-biztosítási lehetőségek kialakítása és bevezetése;
5. munkahelyteremtés, magasan képzett fiatal munkaerő versenyképes foglalkoztatásának növelése, valamint a külföldön munkát vállaló, fiatal kutatók hazatérésének elősegítése.

A stratégiai célként megfogalmazott fejlesztések eredményeként, egymással kooperáló, a beszállító vállalkozásokkal összefogó, és a felsőoktatási intézményekkel, a kutatóintézetekkel szoros kapcsolatban dolgozó orvosi berendezés és eszközgyártó kkv-k képesek lesznek korszerű, magas hozzáadott értékű, exportképes, új és továbbfejlesztett orvostechnikai termékek, szolgáltatások, technológiák kidolgozására és hazai- és exportpiaci bevezetésére.

Az európai gyakorlathoz illeszkedő szabályozási környezet, a körültekintő, de gyors, rugalmas hatósági eljárás az új, innovatív eszközök terén globális versenyelőnyt hozhat hazánknak a klinikai vizsgálatok lefolytatása és a termékek piaci bevezetése terén, ellenben az átláthatatlan, bonyolult, költség- és időigényes szabályozással rendelkező országok a globális versenyben befektetőket, vállalkozásokat, fejlesztéseket és innovációt veszítenek.

A hazai gyártók számára további lehetőség a Magyarországon megtelepült multinacionális vállalatok globális piaci jelenléte. A központosított beszerzés lehetővé tenné, hogy a hazai orvosi eszközgyártó kkv-k a szűk belső piaci beszállítások helyett az adott alkatrészt az összes gyártási helyszínre, nagyobb mennyiségben értékesítsék. A beszállítóvá váláshoz azonban szükséges, hogy a kkv-k megfelelő szervezettel és irányítási rendszerrel rendelkezzenek, felkészültek legyenek műszaki tervezési feladatok elvégzésére is.

Az utóbbi években a pénzügyi- és hitelválság nyomán csökkentek az új fejlesztésekre, piaci akvizíciókra fordítható szabad és könnyen elérhető banki és befektetői pénzügyi források. A népességben belül az aktív és passzív korúak arányváltozása, a társadalom elöregedése, valamint a nemzetállamok eladósodása az egészségügyi kiadások csökkentésének vagy legalábbis a növekedés megállításának szükségességét indukálták.

Magyarország számára az új trendek új lehetőségeket nyitnak meg. A földrajzi helyzetünk előnyeit (Európán belüli kis távolság, könnyű megközelíthetőség) kihasználva, az egészségügyi humán erőforrás magas szakmai képzettségére, tapasztalatára és világszintű elismertségére tekintettel az ország kiemelkedő célterülete lehetne az új, innovatív termékek klinikai vizsgálatainak elvégzésére. A helyszín kiválasztásában a gyártó és fejlesztő cégek részéről nem kizárólag az alacsonyabb költségek és árak a meghatározóak, hanem a fentebb leírt előnyök is, ezért az így keletkező bevételek jelentősen javíthatják az egészségügyi intézmények finanszírozását.

III. Javaslatok az ágazat fejlesztésére a 2014-2020-as időszakban az Európai Unió forrásaiból

Az elmúlt évek statisztikáit figyelembe véve a magyarországi orvosieszköz-gyártó cégek hazai piaci részesedése az egészségipari beszállításokban kevesebb mint 30 százalék volt. A magyar piaci szereplők versenyképességének növelését, a nagyobb exportteljesítmény elérését, a munkahelyteremtő képesség növelését, valamint a kutatást és innovációt tekinthetjük meghatározó célkitűzéseknek az ágazat fejlesztési

területeit illetően. Fontos cél a magyarországi gyártók hazai piaci részesedésének megduplázása (30-ról 60 százalékra).

A hazai vállalkozói környezetben elindult kedvező folyamatok, további állami segítséggel (pl. szabályozási környezet, induló és fejlődő cégek anyagi támogatása) már rövid távon eredményekkel járhatnak hozzá az ágazat további növekedéséhez. További fejlesztési prioritások:

- A termékfejlesztéssel, innovációval és piackutatással összefüggő támogatások, amelyek hívatottak biztosítani az alapvető versenyelőnyt és az állandó rugalmasság megőrzését az iparágban.
- A Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program (GINOP) egyik prioritásához kapcsolódóan, az életminőséget javító hazai egészségturizmus fejlesztése, amely szorosan kapcsolódik az orvosi eszközgyártók jövőbeli lehetséges beszállításaihoz.
- Spin-off és start-up cégek segítése, támogatása; beszállító vállalkozások felsegítése harmadszintűből első szintűre.
- Fontos az új külpiacok felkutatásához és megtalálásához nyújtandó segítség, valamint magyar tulajdonú gyárak létesítésének, fejlesztésének támogatása külföldi országokban.
- Támogatások, fejlesztések a következő kiemelt területeken: hematológia, CT korszerűsítés, szemlencse export.

VII. GYÓGYSZERIPAR

Az ágazat helyzete és SWOT elemzése

A hazai gyógyszeripar tradicionálisan jelentős értéket képviselő ágazat, Magyarország egyik legismertebb védjegye a világban, a magyar gazdaság egyik legdinamikusabban fejlődő ágazata, mely a válság ellenére is növelte termelési értékét, beruházásait, exportját és a foglalkoztatottak számát. A gazdaságnak, a feldolgozóiparnak sajátos, különleges területe: kevés alapanyagból, jelentős szellemi tőkét, innovációt és szaktudást igénylő munkával, nagy értékű termékeket gyárt, sajátos piacon és szabályozási környezetben működik, hatása jóval túlterjed a szűken vett termelésen, értékesítésen.

Az ágazat nemzetgazdasági jelentősége – a GDP-hez és az exporthoz való növekvő hozzájárulása, a foglalkoztatásban játszott jelentős szerepe mellett – elsősorban innovációs képességében rejlik. A hazai gyógyszeripar nemzetgazdasági súlya és növekvő hozzájárulása az exporthoz kiemelkedő. A feldolgozóipar termeléséből 6,6 százalékkal, GDP-ből 1,3 százalékkal részesedik. A magyarországi külkereskedelem teljes forgalmának 3,7 százalékát adja a gyógyszeripar. Az import döntő része, 83 százaléka uniós országokból származik, a kivitel 55 százaléka unión belüli országokba irányul. Hazánk külkereskedelmi tevékenységnek mérlege a gyógyszeripar területén összességében szufficitet mutat, több mint 10 százalékkal több gyógyszert adunk el külföldön, mint amennyit vásárolunk. Az ágazat külkereskedelmi mérlege az OECD, illetve az EU 25 országok régiók felé negatív, a Visegrádi országok viszonylatában pozitív. Elsősorban az EU 25 országokon kívül eső államok felé bonyolított kivitel haladja meg a behozatalt. Itt elsősorban hazánkhoz képest kevésbé fejlett európai országok adják a külkereskedelmi pozitívum nagy részét, míg olyan államokkal, mint Japán, a feltörekvő Kína, India hazánk számára negatív a külkereskedelmi forgalom egyenlege.

A gyógyszeripar mintegy 17 ezer főt foglalkoztat. Bár alacsony élőkommunka hányaddal dolgozó iparág, a kiemelt hazai jelenlét miatt mégis összességében nagy számban foglalkoztat kvalifikált munkaerőt, ezen belül is jelentős a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya. A foglalkoztatottak bérszínvonala magas (2012 harmadik negyedévére megközelítette a nemzetgazdasági átlag 180 százalékát). Meghatározó szerepe van a K+F-ben, az ágazat adja évek óta stabilan a feldolgozóipari K+F ráfordítások mintegy 35-40 százalékát.

A gyógyszeripar jellemzően jó jövedelmezőségének és magas bérszínvonalának köszönhetően jelentős a hozzájárulása az államháztartási bevételekhez (2010-ben különböző adók és járulékok formájában összesen 74,1 milliárd forintot fizettek be a gyógyszeripari vállalatok az államkasszába). Szintén jellemzően magas a gyógyszeriparban a nyereség visszaforgatása, a vállalatok folyamatosan beruházásokat hajtanak végre, amelyeknek értéke 2010-ben elérte a 60 milliárd forintot.

A hazai gyógyszeripari vállalatok nettó árbevételének növekedése főleg az exportnak volt köszönhető az elmúlt években. Magyarországon, a hazai gyártású gyógyszerek piaci részesedése folyamatosan csökken, 2012 végén mindössze 24 százalékot ért el (szemben az 1993. évi 53 százalékkal).

A hazai gyógyszergyártásban méretüket tekintve kis, közepes és nagyvállalatok is találhatóak. A tevékenységük ugyanakkor erősen koncentrált: a négy legnagyobb magyarországi gyártó cég adja az árbevétel közel 97 százalékát, a gyógyszeripari K+F-nek pedig megközelítőleg a 100 százalékát. A gyógyszeripar még ma is jelentős – bár folyamatosan csökkenő – szerepet képvisel a hazai gyógyszerellátásban.

A gyógyszeripar a világ leggyorsabban fejlődő iparágainak egyike. K+F potenciálja kiemelkedően magas, így érthető módon a világ fejlett régiói rendelkeznek a legjelentősebb gyógyszeripari termeléssel és értékesítéssel. A közeljövőben azonban olyan országok előretörése várható, melyek ma még a fejlődő országok közé sorolhatók, de gazdasági fejlődésük következtében hamar felzárkózhatnak. Egyre inkább az a tendencia figyelhető meg, hogy a kutatáson és gazdaságosságon alapuló tevékenységek a gyors növekedést produkáló feltörekvő gazdaságokhoz helyeződnek át Európából. 2020-ban Brazília, India, Indonézia, Kína, Mexikó, Oroszország és Törökország jelentős szeletét adhatják majd a világ gyógyszer értékesítésének.

A gyógyszeripari piac is gyorsan bővül globális szinten. A világ összes gyógyszerkiadásai 2015-ig eléri az 1100 milliárd dollárt, ami 3-6 százalékos növekedést jelent az időszak végéig. A fejlődő országok gyógyszerkiadásai a jövőben megközelítik a jelenlegi vezető piac, az USA gyógyszerkiadásait (az előrejelzések szerint az elkövetkező öt évben a fejlődő országok gyógyszerkiadásai megduplázódnak).

SWOT elemzés

Erősségek

- Magyarországon magas szintű a gyógyszeripari kultúra, jelentősek a hagyományok mind a gyógyszergyártási, mind a gyógyszerkutatói területen.
- A gyártás jelentős szellemi tőkét, innovációt és szaktudást koncentrál, az oktatás magas színvonalú.
- A magyar iparban a leginnovatívabb ágazat, a nemzetgazdasághoz való hozzájárulása jelentős. A hazai K+F ráfordítások jelentős hányada a gyógyszeriparban merül fel.
- Magasan kvalifikált kutatói állomány, és jól képzett technikai és gyártási személyzet áll rendelkezésre.
- A gyógyszeripari és piaci szabályozás összhangban van az európai uniós előírásokkal.
- A hazai gyártók közötti együttműködés magas szintű, stabil ellátást garantálnak, a gyártási infrastruktúra nem mozdítható könnyen, stabil partnerek a felíró orvosok és a kormányzat számára.
- A hazai gyógyszeripari kkv-k tulajdonosi szerkezete és ehhez kapcsolódó döntéshozatali mechanizmusuknak köszönhetően vállalkozói szemléletűek, folyamatos a helytállás és fejlesztés, magas az új, innovatív projektek száma.

Gyengeségek

- Magyarországon a fejlődő országokhoz képest a termelési költségek magasak.
- A gyógyszeripart terhelő extra adók és azok folyamatos változtatása kiszámíthatatlanná teszi a piaci környezetet.
- Gazdasági stabilitás szempontjából lényeges különbség van a nagyvállalatok és a kkv-k között (kkv-k esetében termékfejlesztésre kevesebb forrás jut).
- A hazai gyógyszeripari kkv-k legnagyobb problémája a tőkehiány, beruházásaikat szakaszolni kénytelenek, saját termékek piaci bevezetését alacsony marketing költségből kénytelenek megoldani, portfóliójukra jellemzőek az alacsony árú termékek.
- A kutatás-fejlesztéshez kapcsolódó ösztönző és szabályozási rendszer gyakran módosul, amely ellehetetleníti a megalapozott tervezést.
- Bár az egyetemi alapképzés magas színvonalú, a továbbképzés szintje a finanszírozási problémák és a technológiai elavultság miatt nem kielégítő, így nem áll rendelkezésre megfelelően képzett szakember utánpótlás.
- A kutatás-fejlesztés nagyrészt a közép-magyarországi régióba koncentrálódik, ahol a támogatási források csak korlátozottan állnak rendelkezésre.

Lehetőségek

- A biotechnológiában rejlő lehetőségek, a hazai szereplők tevékenységének bővülése – megfelelő piaci szabályozó eszközök létrehozásával.
- A hazai, alapvetően generikus gyártók növekvő arányban originális kutatásokat is folytatnak.
- A kutatás-fejlesztési támogatási kötelezettségvállalási rendszer átalakítása – gyógyszeripar- specifikus pályázatok kiírásával.
- A 2014-2020 EU költségvetési időszakban magasabb K+F-re fordítandó forrás növelheti az elérhető támogatásokat – a jelenlegi regionalitás módosításával.
- A hazai gyártású termékek export piacainak bővülése amennyiben a szabályozó eszközök nem befolyásolják hátrányosan az export tevékenységet.
- A stratégiai együttműködés megfelelő felületeinek kialakítása a szabályozó és a piaci szereplők között.
- Az oktatási reform erősen támogatja a reáltudományokat, műszaki jellegű képzést.
- A kkv-k egyik versenyképesség megőrző lehetősége portfóliójuk felépítése során.
- Komoly lehetőséget jelenthet a kkv-k számára az export piacok hatékony felkutatása, azok beindítása, mellyel biztosítható vállalatok gazdasági sérülékenységének csökkentése.

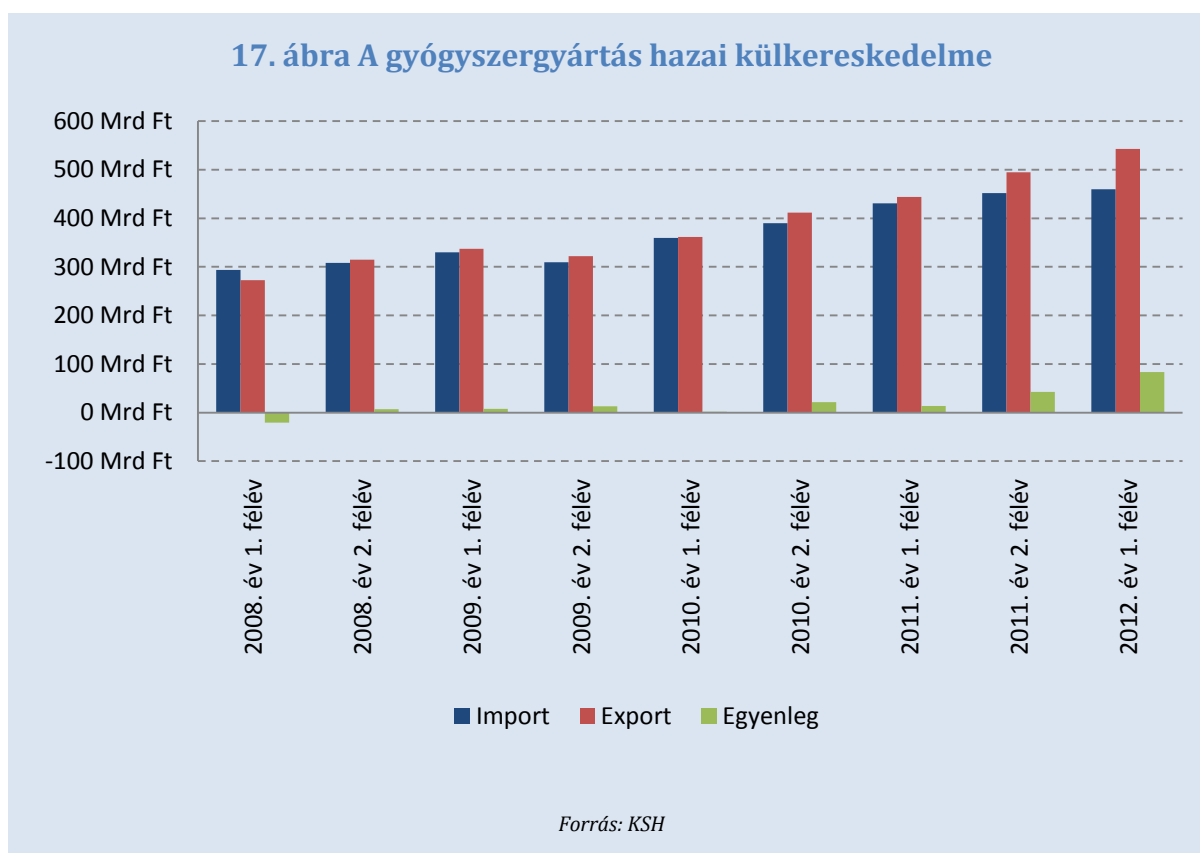
Veszélyek

- Amerikai és európai vezető gyógyszer-exportőr országok további térnyerése és erősödése.
- A kiszámíthatatlanság fennmaradása a szabályozási környezetben jelentősen rontja a nemzetközi versenyképességüket.
- A fejlődő államok fokozódó térnyerése és professzionalizálódása a globális gyógyszeriparban.
- A távol-keleti országok iparpolitikai gyakorlata (szubvenció) révén kedvezőbb pozíciókat tudnak elérni az exportpiacokon, így a magyar piacon is.
- A hazai gyógyszeripari cégeknek nem áll elegendő forrás rendelkezésre egy teljes originális kutatási folyamat lefolytatására.
- A gyógyszerár támogatási rendszer az import készítményeknek kedvez, még abban az esetben sem semleges, mikor az nem járna támogatás-kiáramlással.
- A generikus árverseny miatt a hazai gyártók kutatás-fejlesztési költségeinek megtérülése kérdéses, fokozódik a piacvesztésük.
- A képzett szakemberek elvándorlásának folytatódása az alacsony bérek és a fejletlen infrastruktúra miatt.
- A szabályozási környezet és a fokozódó költségek hatására a K+F tevékenység, a gyártás más országokba telepítése.

Gyógyszeripari exportpiacaink

Magyarország teljes külkereskedelmi forgalmának 3,7 százalékát adja a gyógyszeripar. 2011-ben Magyarország 939 milliárd forint értékű gyógyszert exportált, míg az import 882 milliárd forintot tett ki. A behozatal értéke 2000-ben még közel 60 százalékkal magasabb volt a kivitelnél, napjainkban azonban több mint 10 százalékkal több gyógyszert adunk el külföldön, mint amennyit vásárolunk.

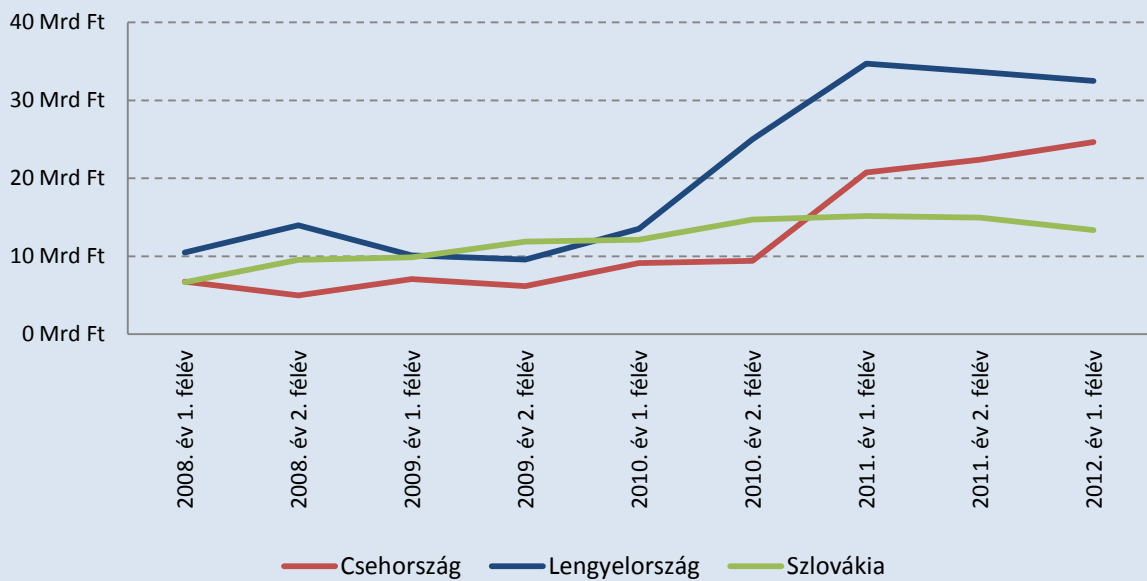
A behozatal döntő része (83 százalék) uniós országokból származik, míg a külföldön eladott gyógyszereknek csak 55 százalékát szállítjuk az EU-n belüli országokba. Az uniós kívülré irányuló gyógyszerkivitelünk súlya nő az unión belül: 2000-ben az összes export 0,7 százalékát, 2009-ben 1,3 százalékát adta Magyarország.

Hazánk külkereskedelmi tevékenysége a Visegrádi országok irányába határozottan pozitív mérleget mutat. A legdinamikusabb kiviteli értéknövekedés Lengyelországgal folytatott kereskedelmünkben tapasztalható. Csehország is hasonló dinamikájú, ám alacsonyabb értékű külkereskedelmet bonyolít hazánk felé. Szlovákia felé is növekvő gyógyszeripari kivittel rendelkezünk, ám itt nem tapasztalható a másik két ország esetében látott éles exportnövekedés 2010-2011 között. Összességében elmondható, hogy a Visegrádi országokkal szemben növeljük iparágbeli exportbevételeinket, köszönhetően a szufficites külkereskedelmi tevékenységnek.

Jelen tervezet kizárólag a szerzők véleményét tükrözi, amely nem tekinthető sem az NGM, sem a Kormány hivatalos álláspontjának

**18. ábra Hazánk külpiaci egyenlegének alakulása
a Visegrádi országok irányába**

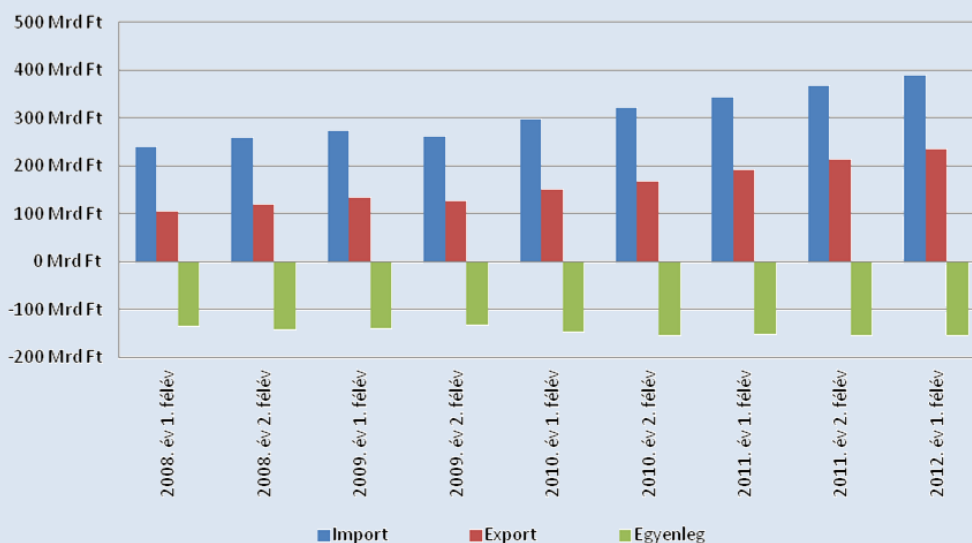

Forrás: KSH

Az OECD, illetve az EU 25 országokat vizsgálva látható, hogy ezen régiók felé negatív külkereskedelmi mérleggel rendelkezünk. Ennek legfőbb oka, hogy a világ vezető gyógyszeripari exportőre az EU, melyben Németország, Franciaország vagy az Egyesült Királyság olyan jelentős gyógyszeriparral és kiviteli értékekkel rendelkezik, amihez viszonyítva hazánk külkereskedelme nem tud pozitív értékeket elérni.

Jelen tervezet kizárólag a szerzők véleményét tükrözi, amely nem tekinthető sem az NGM, sem a Kormány hivatalos álláspontjának

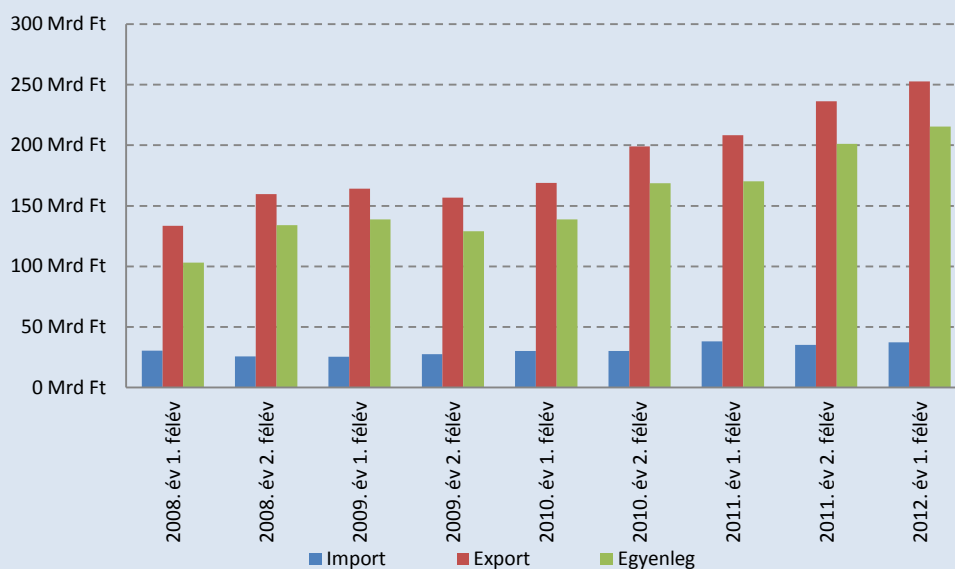
19. ábra EU25 felé bonyolított külkereskedelem

Forrás: KSH

Hazánk külkereskedelmi tevékenysége a gyógyszeripar területén ugyan összességében szufficitet mutat, azonban országcsoportonként ez jelentős különbségeket takar. Elsősorban az EU 25 országokon kívül eső államok felé bonyolított kivitel haladja meg a behozatalt. Itt elsősorban hazánkhoz képest kevésbé fejlett európai országok adják a külkereskedelmi pozitívum nagy részét, míg olyan államok, mint a feltörekvő Kína, India, vagy Japán hazánk számára külkereskedelmi deficitet jelentenek.

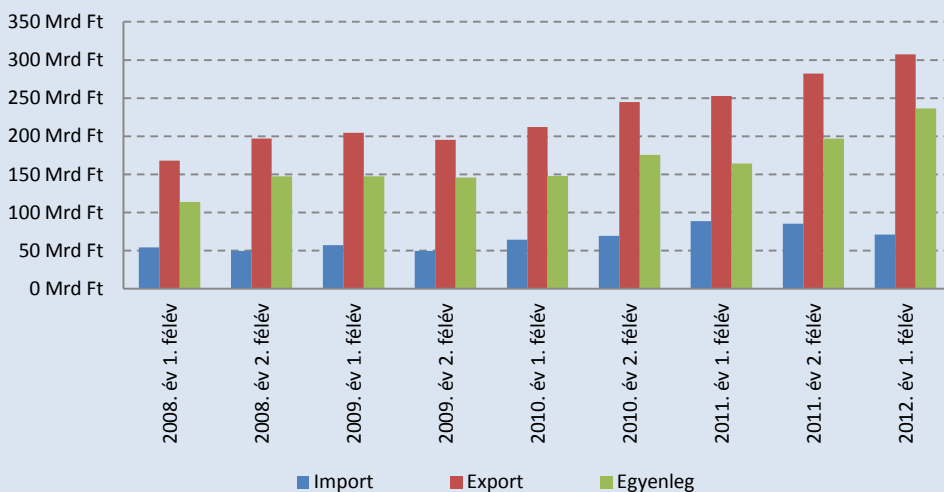
20. ábra EU 25-ön kívüli európai országokkal folytatott külkereskedelem

Forrás: KSH

Jelen tervezet kizárólag a szerzők véleményét tükrözi, amely nem tekinthető sem az NGM, sem a Kormány hivatalos álláspontjának

21. ábra EU 25-ön kívüli országokkal folytatott külkereskedelem

Forrás: KSH

Rövid- és középtávú célkitűzések és beavatkozási javaslatok az ágazat fejlesztésére

I. Stratégiai célok

Az ágazatra vonatkozóan olyan hazai gazdaságpolitikára és intézkedésekre van szükség, amelyek figyelembe veszik a hazai gyógyszeripar eredményeit, azt a célt, hogy az ágazat továbbra is a világ élvonalába tartozhasson, és hozzájárulhasson ahhoz, hogy gazdaságunk felzárkózzon az unió legfejlettebb tagországai közé. Magyarország gyógyszeripari stratégiája – a hazai tulajdonú vállalatok érdekeit hosszú távon figyelembe véve – elsősorban a K+F rendszer további fejlesztésére, a versenyképesség növelésére, az exportpotenciál és az innovatív tevékenységek esélyeinek javítására, a kkv-k megerősítésére kell, hogy fókuszáljon. A vállalkozások versenyképességét szolgáló célzott támogatások mellett a szabályozási környezet fontos tényező az ágazat sikeres működését illetően.

A képzett munkaerő elvándorlása, a szakember utánpótlás hiányosságai fokozódó problémát jelentenek a piaci szereplők számára. Ennek megoldása érdekében fokozott figyelmet szükséges fordítani a szak- és felsőfokú képzés rendszerére.

A gyógyszergyártás egyik legnagyobb kihívása a költséghatékonyság biztosítása. A költségverseny erősödik: egyre nagyobb figyelem terelődik az ázsiai országokra, amelyekben fele-harmad költségszint biztosítása mellett folytatható a gyártás. Ezért kiemelt figyelmet kell fordítani a hazai gyártás megtartására. Ezzel a törekvéssel megy szembe az a tendencia, hogy fokozatosan egyre nagyobb teret nyernek az importált termékek.

A kutatás-fejlesztési potenciál fenntartásához és esetleges bővítéséhez elengedhetetlen a gyógyszeripari sajátosságokat figyelembe vevő ösztönző rendszer kialakítása mind a közvetlen, mind a közvetett támogatások területén.

Mindenképpen előrelépést jelentene a meghatározó iparági szereplőkkel versenyképességi megállapodások megkötése, mely mind az iparági szereplők, mind pedig a kormányzat részéről olyan, a jelenlegihez képest többletvállalásokat tartalmazna, mely hosszú távon tudja segíteni a meghatározó iparági szereplők versenyképességének javítását.

II. Cselekvési pontok

1. Szabályozási és hatósági kérdések

- A kormányzat és a piaci szereplők együttműködési platformjának megteremtése, ennek keretében a szabályozási környezet javítási lehetőségeinek kialakítása;
- emberi erőforrások megteremtése a szakmai döntéshozatal gyorsítása érdekében;
- GYEMSZI-OGYI regisztrációs kapacitásának növelése;
- GYEMSZI-OGYI inspektori létszámának növelése az ázsiai országok auditjaira.

2. Adózást érintő intézkedések

- Kiszámítható és stabil adózási környezet megteremtése;

3. Kutatás-fejlesztés és támogatások

- A gyógyszeripar sajátosságait kezelő K+F támogatási rendszer fenntartása;
- a beruházási támogatások (pl. EKD) feltételeinek felülvizsgálata, azoknak az új gazdasági kihívásokhoz történő igazítása;
- a Magyarországon tartósan letelepedett, új beruházásokat eszközöző vállalatok számára az újonnan betelepülőktől eltérő támogatási feltételek kidolgozása.

4. Oktatás és nevelés

- A közép- és felsőfokú természettudományos képzés erősítése;
- a gyakorlati oktatás erősítése a munkába történő hatékonyabb és gyorsabb beilleszkedés biztosítása érdekében;
- a munkaadói igények és a szakképzés összehangolása;
- gyógyszeripari mérnöki posztgraduális képzések fejlesztése.

5. Biotechnológia

- Szakirányú biotechnológiai képzés erősítése, a biotechnológiai kutatói pálya vonzóvá tétele;
- kutatói technológiai transzfer szervezetek állami támogatásának megteremtése;
- hatékonyabb és jobban hozzáférhető pályázatok és finanszírozási források kialakítása.

III. Javaslatok az ágazat fejlesztésére a 2014-2020-as időszakban az Európai Unió forrásaiból

A gyógyszeriparban, mint már jelenleg is kiemelkedően versenyképes, a világ élvonalába tartozó, innovatív, exportorientált, magas jövedelmezőségű és nagy növekedési potenciállal rendelkező ágazatban a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Programban (GINOP)

- a „Vállalkozások versenyképességének javítása és foglalkoztatásának ösztönzése”
- a „Tudásgazdaság fejlesztése”,
- valamint a „Pénzügyi eszközök” prioritásaihoz

kapcsolódó beavatkozások és intézkedések támogathatják az ágazat sajátosságainak (a kkv-k gyenge tőkeellátottsága, a magas K+F+I igény) és a külső feltételeknek (a nemzetközi verseny erősödése) megfelelően a versenyképesség fenntartását és javítását. Ilyen eszközök:

- a vállalati K+F+I tevékenység támogatása,
- a stratégiai K+F együttműködések és kezdeményezések, a pénzügyi eszközök hozzáférhetőségének javítása.

VIII. GÉPIPAR

Az ágazat helyzete és SWOT elemzése

A nagy hagyományokkal rendelkező gépipar a feldolgozóipar teljesítményének hozzávetőleg 17 százalékát, a teljes GDP-nek 3,3 százalékát adta 2011-ben. Az alkalmazásban állók létszáma (2012. harmadik negyedévi adat) meghaladja a 93 ezret. A gépipar súlyát tekintve az ipari nettó árbevétel mintegy felét és az ipari export háromnegyed részét adta az elmúlt években és egyben az összes magyarországi export felét, tehát mindenképpen az egyik legmeghatározóbb ágazat. Az export tekintetében döntő fölényük van a külföldi tulajdonú vállalatoknak.

Az elmúlt pár évben a piac nagyrészt letisztult, a gépgyártói palettát a megmaradt magyar tulajdonú kkv-k, külföldi befektetők és néhány új piaci belépő tölti ki. A termelés döntő része exportra kerül, ezért a külpiazi lehetőségek meghatározóak a két alágazat árbevétele szempontjából. A villamosipari berendezések gyártásában jelenleg kisebb a növekedési potenciál, a közelmúlt talán legjelentősebb átalakulása a hagyományos izzók piaci kivezetése volt, mely kedvezőtlenül érintette Magyarországot. A többi termék illetve szakágazat viszonylag stabil pozíciót tudhat magáénak.

A gép, gépi berendezések alágazat számottevő növekedést produkált az ezredforduló óta eltelt időszakban, folyamatosan vette át a vezető szerepet, mára kétharmados arányt képvisel a gyártásban. A gép, gépi berendezés területén a bér munkában végzett alkatrészgyártás magas aránya a jellemző, az árbevételnek több mint a felét adja. A gazdasági válság következtében átmenetileg a bér munka területén is csökkent a termelés és így az árbevétel, de ezt követően újra megindult a növekedés. Általánosságban megállapítható, hogy a vállalkozások számára a bér munka kevésbé nyereséges, mint az önálló termék gyártása.

Az elmúlt egy évtized áttekintése alapján megállapítható, hogy az uniós tagországok gépiparát azonos hatások érték. A gépipari ágazatokon belül a járműgyártás után a gépgyártás szereplőit vetette vissza leginkább a válság, a feldolgozóipari ágazatok átlagos visszaesését meghaladva. A jelenlegi tendencia azt mutatja, hogy az európai gépgyártás egyre inkább áttelepül az alacsony bérköltséggel dolgozó országokba, főleg Indiába és Kínába. Ennek oka, hogy ezek az országok gyorsan modernizálják termelési módszereiket és bővítik a technológiát. Emiatt viszont az európai gyártó kapacitások aránytalan mértékű veszteségeket szenvednek el.

SWOT elemzés

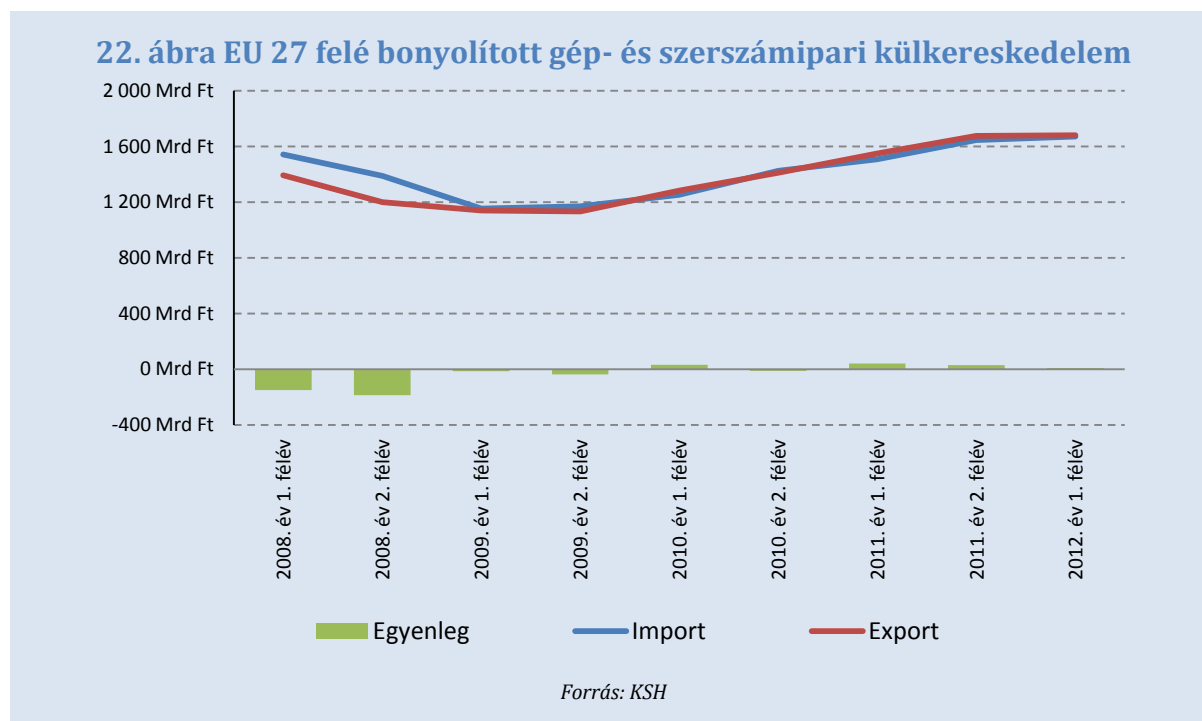
Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none">• A hazai iparág szoros integrációja az EU iparágával.• Az üzleti környezet megfelelő minősége vonzó befektetési területként tünteti fel országunkat a multinacionális vállalatok körében.• A kelet-közép-európai régió kedvező helyen szerepel az üzleti környezet értékelésekor.• A szabályozási környezet versenyelőnye.• Erős ipari koncentráció• Magas foglalkoztatottság• Jól működő vállalkozásfejlesztési szervezetek• Fejlődő felsőoktatási háttér	<ul style="list-style-type: none">• A hazai iparági beszállítói kkv szereplők túlnyomó többségére a krónikus tőkeszegénység, kapacitáshiány és a fejlesztések halogatása jellemző.• Viszonylag kevés gépgyártó rendelkezik stabil piaci pozíciókkal, így nem tudnak kellő figyelmet fordítani a túlélés kulcsát jelentő K+F+I tevékenységre.• A nagy hagyományú mezőgépgyártó cégek nem rendelkeznek külföldi referenciákkal.• A felszámolt külkereskedelmi vállalatok szakmai tudását nem sikerült pótolni, a még működő technológia export integrátorok nem eléggé hatékonyak.• A technológiai sorokat, üzemeket szállító cégek számára komoly akadályt jelent a különböző hitelkonstrukciók szűkössége.• Szakember-szaktudáshiány (bizonyos szakmákban jelentős).• Kizárólag a nagy külföldi cégekre épített növekedés• Szomszédos országokhoz képest Kedvezőtlenebb befektetési környezet• Német gépgyártáshoz viszonyított versenyhátrány• Középvállalatok hiánya• Alacsony jelenléttel bírnak a támogató és kapcsolódó iparágak• Intraregionális közlekedési infrastruktúra gyengesége• Képzett szakemberek/szaktudások elvándorlása.
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none">• Az EU tudásalapú és legversenyképesebb gazdaságra vonatkozó elképzelése magával húzhatja a hazai ipart is.• Iparági kitörési pontok érhetők el az autóiparban, az elektronikában, a nukleáris iparban és a tesztingépek gyártásában.• A hazai technológiai projektek összefogása, külföldön való értékesítése.• A gépipar célzott támogatása az olyan kiemelt területeken, mint: célgépgyártás, élelmiszeripari, csomagolóipari gépgyártás, hűtéstechnika, energetikai gépek.• A felsőfokú oktatás erőteljes fejlesztése (pl. duális képzés).• Az igényes európai vásárlók által támasztott kereslet kiaknázása.• Magasabb hozzáadott értékű termelési fázisok háttérének megteremtése.• Kapcsolódó szolgáltató szektor erősítése.• kkv-k közötti interakciók erősítése, fokozása.	<ul style="list-style-type: none">• A világgazdasági válság lassítja (elsősorban a nem tőkeerős országokban) a technológiai fejlesztéseket, innovációkat; ez a tendencia rövidtávon is versenyhátrányt okozhat.• A beszállítói kkv-k közül egyre több adja fel klasszikus gépgyártói profilját és válnak késztermék-gyártóból alkatrész beszállító vagy szerviz szolgáltatóvá, ahonnan nagyon nehéz a visszakapaszkodás.• A high-tech szektorban kettős prés közé kerülhet a hazai ipar, egyrészt a fejlett gazdaságok oldaláról, másrészt a feltörekvő alacsony bérköltséggel dolgozó országok is kihívást jelentenek.• világgazdasági recesszió idején a nemzetközi tőkekihelyezések csökkenése, gyárbezárások.

Gépipari exportpiacaink

Gépiparunk helyzetét a környező országokkal összevetve megállapíthatjuk, hogy a növekedés a térség országai tekintetében többé-kevésbé egyenletes pályán mozog, vagyis a gazdasági válság egységesen – negatívan – hatott minden piaci szereplőre. Jelentősebb pozitív kilengés csupán Románia és Lengyelország esetében figyelhető meg. Külkereskedelmünk, szerkezetét tekintve, kiegyensúlyozottnak mondható. Behozatal szempontjából 40-50 százalékos a villamos berendezések aránya, a kivitelben 50-60 százalékot képvisel ez az alágazat a gépi berendezések mellett.

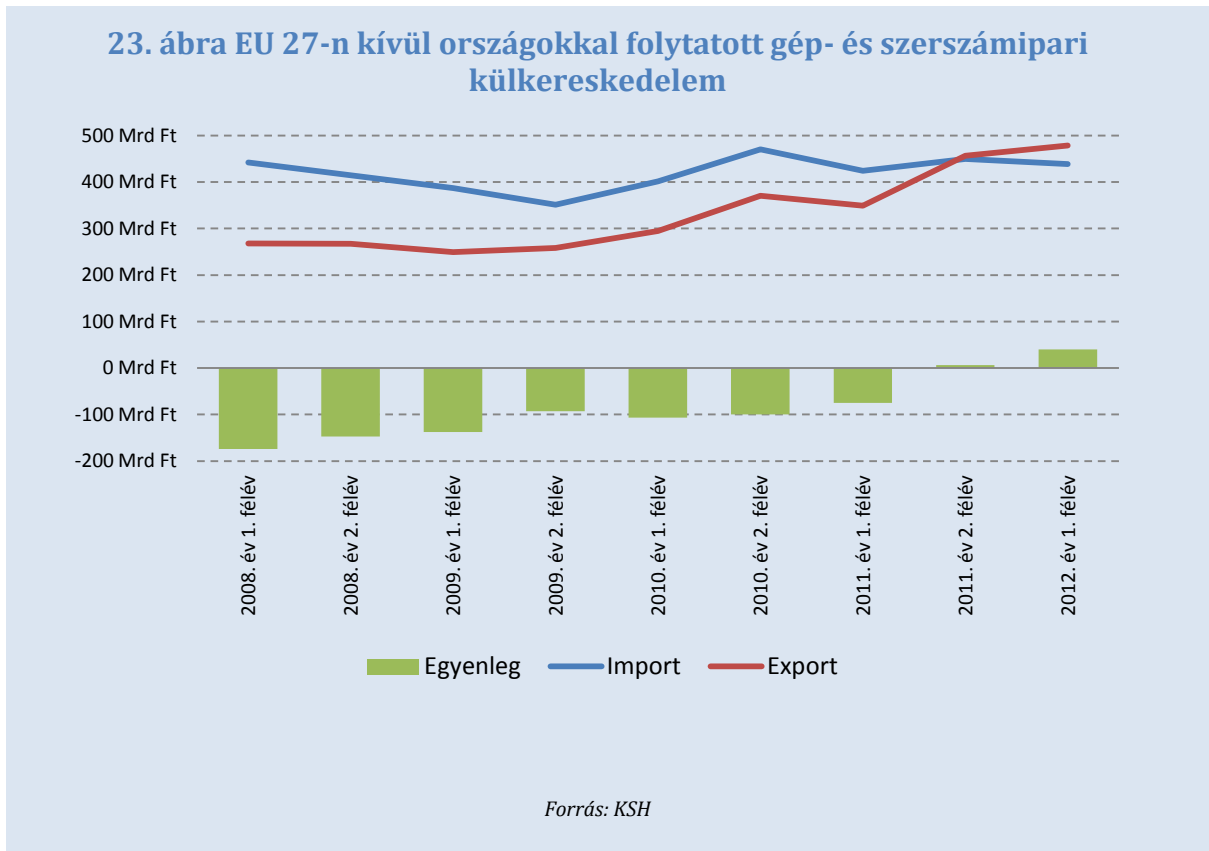
Magyarország az ágazat kibocsátási volumenét tekintve az EU-n belül a középmezőnyben helyezkedik el. A magyar gépipar az EU gépiparának mintegy 0,9 – 1,0 százalékát teszi ki. A gépipar árbevételeinek 90 százaléka exportból származik, a multinacionális vállalatok részesedése ezen belül 70 százalék.

Az EU-val folytatott gépipari külkereskedelmünk nullszaldó körül mozog. A 2008-as válság hatására bekövetkezett visszaesést stabil növekedés követte. A 2008-as adatokhoz képest külkereskedelmi tevékenységünk egyenlege javult, hiszen az akkori 188 milliárd forintos deficit 2012-re 8 milliárd forintos pozitívummá alakult. Látható, hogy az export- és importvolumen is azonos dinamikával növekedett. A 2004-ben csatlakozott országokkal folytatott kereskedelem kifejezetten pozitív mérleget mutat, azaz a környező országok viszonylatában exporttöbblettel rendelkezünk, míg az EU 15-ök felé deficitet folytatunk.

Jelen tervezet kizárólag a szerzők véleményét tükrözi, amely nem tekinthető sem az NGM, sem a Kormány hivatalos álláspontjának

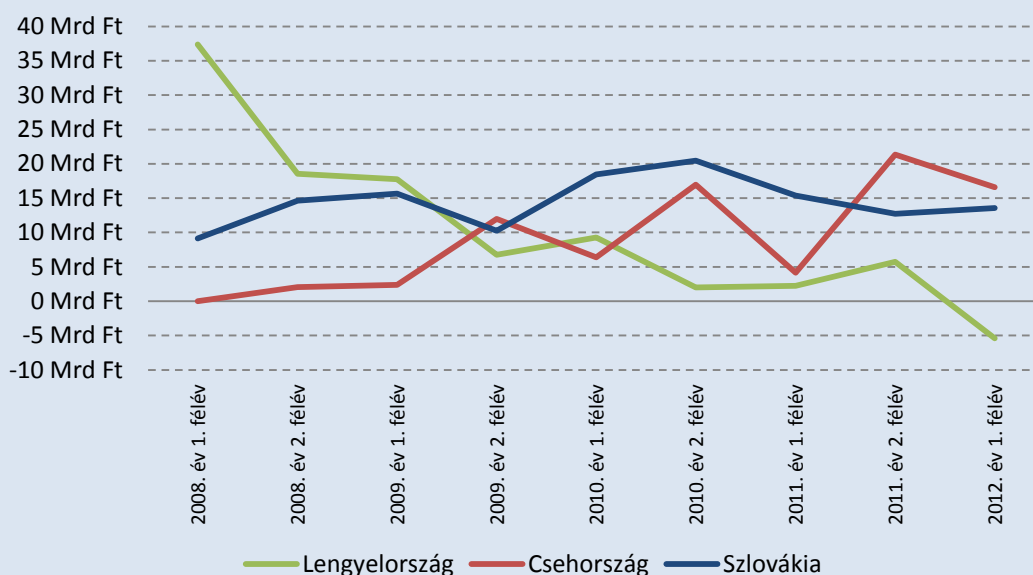
Az EU-n kívüli országokkal folytatott külkereskedelem egyenlege is jelentős javulást mutat. 2008-tól folyamatos exportbővülés látható, s a 2011-es trendváltással külkereskedelmi egyenlegünk pozitívba fordult.

Az EU-val, illetve az EU-n kívül folytatott külkereskedelem egyenlege egyaránt növekvő tendenciát mutat, ami egyre javuló külkereskedelmi szerkezetet enged feltételezni. Az újonnan csatlakozott országok, vagyis elsősorban szomszédaink esetében stabilan pozitív a külkereskedelmi mérlegünk, ez a mutató megközelítőleg 40 milliárd forintos szinten stagnál.

Jelen tervezet kizárólag a szerzők véleményét tükrözi, amely nem tekinthető sem az NGM, sem a Kormány hivatalos álláspontjának

24. ábra Magyarország külkereskedelmi mérleg-egyenlegének alakulása a Visegrádi országokkal

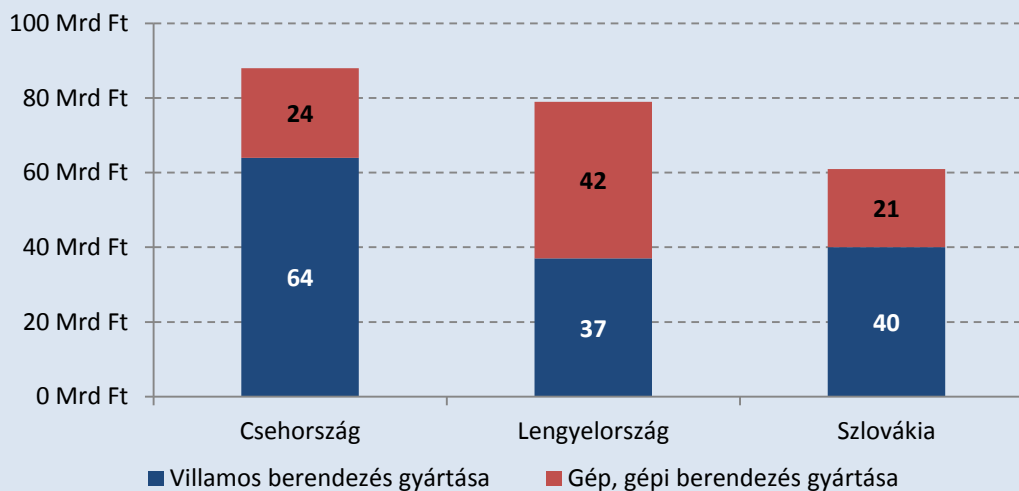

Forrás: KSH

A Visegrádi országokkal folytatott külkereskedelem növekvő tendenciát mutat mind behozatal mind kivitel tekintetében. Lengyelország felé az importnövekedés meghaladja az exportbővülést, s így egyenlegünk egyre csökkenő tendenciát mutatva 2011 végére deficitessé vált. Csehország felé enyhén növekvő egyenleg mutatja az exportbővülést. A legkiegyensúlyozottabb értékeket Szlovákia felé folytatott külkereskedelmünk mutatja, 10-20 milliárd forint közötti egyenlegingadozással.

A Visegrádi országok felé bonyolított export 2012-ben szinte egyenlően oszlott meg a három ország között. 2008-hoz képest ez Lengyelország számára növekvő, míg Szlovákia és Csehország számára csökkenő exportrészesedést jelentett.

25. ábra Gépipari exportszerkezet a Visegrádi országok felé (2012. első félév)

Forrás: KSH

A kivitelünk szerkezete a gépipari ágazaton belül szintén kiegyensúlyozott képet mutat. A villamos berendezések aránya Csehország felé a legnagyobb (72 százalék), majd Szlovákia (66 százalék) és Lengyelország (47 százalék) következik.

Volumenét tekintve is Szlovákia felé a legkisebb az exportunk, közel 60 milliárd forint értékű a kivitelünk. Ehhez képest Csehországba 85 milliárd forint volt exportunk értéke 2012 első felében.

Rövid- és középtávú célkitűzések és beavatkozási javaslatok az ágazat fejlesztésére

I. Stratégiai célok

A technológiai fejlesztés, noha fontos szerepet játszik, csak egy tényező abban az egyenletben, amely az egyes országok gazdasági sikeréhez és fenntartható növekedéséhez vezet. Az emberi szaktudás, a szervezeti struktúra, a pénzügyi döntéseket megalapozó közép- és hosszú-távú stratégiai célok és szabályok legalább ugyanolyan fontosak.

A technológiai megújulás, a fejlődés és az önbizalom elengedhetetlenek ahhoz, hogy a magyar gazdaság egyik legmeghatározóbb, nagy múltú ágazatának, a gépiparnak a szereplői képesek legyenek élni a szektorban meglévő lehetőségekkel. A Gépipari Tudományos Egyesület (GTE) a magyar iparvállalatok fejlődése és innovatív pályára állást segítő fejlesztése érdekében, 2008-ban létrehozta és működteti – az európai technológia platformok mintájára – a MANUFUTURE-HU elnevezésű Magyar Nemzeti Technológiai Platformot. E testület 2011-ben elkészített egy, a gépipar helyzetére és

jövőjére vonatkozó összeállítást, amely a jövőbeni stratégiai döntésekhez is jól használható.

Egyes szakmai vélemények szerint a platformok létrehozásának legfontosabb célja annak meghatározása, hogy milyenek szeretnénk látni Európát 2020-ban, milyen ipart, természeti és gazdasági környezetet akarunk magunk körül. A magyar platform szakemberei a gépipar terén a tudás alapú, a nagy hozzáadott értékű, valamint a versenyképes és fenntartható gyártásban látják a jövőt. Szerintük az ipar fejlődése szempontjából a rugalmas alkalmazkodóképesség kell, hogy a fő szempont legyen, nem pedig a főleg hagyományos gyártási anyagtechnológiák fejlesztésére kell az erőforrásainkat fordítanunk. A magyar ipar – beleértve a gépipart és szerszámgyártást - jövője szempontjából meghatározó, hogy változtatásokra és kooperatív együttműködésre képes gyártórendszereket kell fenntartani, tovább kell lépni a versenyképes, fenntartható gyártás megvalósítása felé.

A magyar vállalkozások számára olyan üzleti környezetet kell teremteni, amelyben az állam és annak intézményei aktívan segítik a cégek kibontakozását (pl.: rugalmasabb támogatási, pályázati rendszer kidolgozása).

II. Javaslatok az ágazat fejlesztésére a 2014-2020-as időszakban az Európai Unió forrásaiból

Hazánk gazdaságpolitikájában a gépipar, mint tradicionális, nagy múltú ágazat kiemelt jelentőséget kell, hogy képviseljen. Jelenleg a magyar tulajdonú piaci szereplők egy részének fejlesztési tevékenységére, a tőkeszegénységgel és a kedvezőtlen forráshelyzettel indokolható halogatás a jellemző, szerencsére ettől függetlenül több gépgyártónak sikerült stabilizálnia piaci pozícióját.

Az ágazat további bővülése és versenyképessége elsősorban a magyar tulajdonú beszállítói cégek jelenlegi hátrányainak felszámolásával és fejlesztéseik, anyagi helyzetük, forrásokhoz való hozzáférésük javításával érhető el. A magyar tulajdonú kkv-k számára fontos a hazai piac, ugyanakkor egyre többen lépnek vissza termelőeszköz gyártóból alkatrész beszállítóvá, így több lábbon állás hiányában jobban kiteszik magukat a gazdasági konjunktúra hullámvásainak.

A lehetséges jövőbeli beavatkozás területei az alábbiakban foglalhatók össze:

- A gépipar célzott támogatása, korszerűsítése olyan kiemelt területeken mint: cél-gépgyártás, élelmiszeripari-, csomagolóipari gépgyártás, hűtéstechika és energetikai gépek.
- Mezőgépgyártók hazai piacon történő megerősödésének támogatása anyagilag (nagy hagyományokkal rendelkező, perspektivikus iparág; exportképes vállalkozások megléte; cégek többsége magyar kkv).
- Nagy hozzáadott értékű, versenyképes és fenntartható gyártás, illetve gyártórendszerek fejlesztése, amelyen keresztül minél több munkahelyet teremthetünk.

Jelen tervezet kizárólag a szerzők véleményét tükrözi, amely nem tekinthető sem az NGM, sem a Kormány hivatalos álláspontjának

- Rendszerintegrátor cég megalapításának támogatása a technológiai projektek összefogása és külföldön való értékesítését célzó stratégiák érdekében.
- Saját utas termékfejlesztés nemzetközi sikeréhez szükséges források biztosítása.
- A technológiai megújulás és a K+F+I támogatása a fejlődő- és exportképes vállalkozásokon keresztül.
- Pénzügyi eszközökhöz és hitelhez jutás feltételeinek megkönnyítése.